

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЗЛИГОСТЄВ СЕРГІЙ ІГОРОВИЧ

УДК 026:004]:[021.64:655.4](477)

ДИСЕРТАЦІЯ
ПРЕДСТАВЛЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У
ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Спеціальність: 029 – Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Галузь знань 02: Культура і мистецтво

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ **С.І. Злигостєв**

Науковий керівник: **Половинчак Юлія Миколаївна**,
докторка наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник,
керівник Національної юридичної бібліотеки НБУВ

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Злигостєв С. І. Представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, Київ, 2024.

У дисертації представлено результати дослідження бібліотечної діяльності в контексті цифрових трансформацій галузі та висвітлено особливості представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі.

Проаналізовано науковий доробок з теми дисертаційного дослідження. Наголошено на важливості поряд із технологічним напрямком досліджень видавничої діяльності бібліотек гуманітарних бібліотекознавчих розвідок, що зосереджуються на соціокультурних аспектах бібліотечної роботи, комунікації з користувачами, задоволення користувачьких запитів та потреб, формування іміджу бібліотеки у сучасному інформаційному просторі.

Висвітлено комплекс нормативно-правових документів, що регулюють видавничу діяльність бібліотек в умовах сьогодення як джерельну базу дослідження. Доведено, що видавнича діяльність як важливий напрямок роботи бібліотек має достатній рівень правового регулювання. Наголошено, що при цьому значна частина нормативних документів потребують уточнень та удосконалень, відповідно до вимог сьогодення. Охарактеризовано сайти бібліотек та їх наповнення як особливий комплекс джерел, що дозволяє характеризувати систему бібліотечної видавничої діяльності та специфіку її репрезентації у інформаційному просторі.

На основі проаналізованих за працями провідних бібліотекознавців методологічних засад визначено комплекс методів і підходів для системного аналізу репрезентації видавничої бібліотечної діяльності. Розроблено та

обґрунтовано критерії дослідження ефективності представлення видавничої діяльності бібліотек у інформаційному просторі. Запропоновані критерії дали можливість дослідити роботу бібліотек з різних напрямів. З'ясовано вплив характеристик бібліотечної діяльності, що відповідають розробленим критеріям на репрезентацію видавничої продукції бібліотек через їх вебсайти.

Проаналізовано особливості (інструментарій, тематичні напрямки, ефективність) комунікації бібліотек із користувачами, що стосується представлення бібліотечної інформаційної продукції. Наголошено на важливості роботи віртуальних довідкових служб, чатів, а також доступу до сторінок бібліотек у соціальних мережах, особливо в умовах соціальних катаклізмів, якими для українського суспільства стали спочатку пандемія, а потім – повномасштабна війна. Акцентовано на кореляції між використанням додаткових каналів комунікації і активізацією взаємодії з користувачами бібліотек.

Наголошено на важливості у роботі бібліотек, зокрема видавничій діяльності та популяризації її результатів, їх доступності та, відповідно, соціальній корисності, публікацій з відкритим доступом. Саме публікації відкритого доступу розглядаються як фактор активізації видавничої діяльності на сучасному етапі, нові можливості для співпраці з авторами у вивченні інноваційних методів комунікації та розповсюдження результатів досліджень. Використання відкритих та комерційних видавничих платформ дозволяє публікувати книги і монографії з відкритим вихідним кодом, створювати відкриті версії творів, що знаходяться у суспільному надбанні, а також засновувати внутрішні наукові журнали, що висвітлюють роботи інституційних авторів, включаючи викладачів і студентів.

Досліджено доступність інформації на сайтах бібліотек та їх сторінках у соціальних мережах. Окреслено, що доступність інформації про власну діяльність, перелік послуг та вимог до користування матеріалами бібліотек значно полегшує процес використання бібліотечних ресурсів та послуг.

Прослідковано відмінності у видавничій діяльності аналізованих бібліотек та у представленні ними своєї продукції на сайті та у соціальних мережах. Різниця у номенклатурі, типах видань, їх кількості пов'язана із видовими характеристиками бібліотек і напрямую впливає із потреб користувачів та специфіки їх задоволення.

В контексті висвітлення в інформаційному просторі видавничої діяльності бібліотек проаналізовано аспект захисту авторських прав та заходи, до яких вдаються бібліотеки, щоб його забезпечити.

На основі проведеного аналізу розроблено та обґрунтовано авторську модель видавничої діяльності бібліотек та наголошено на ролі у ній діяльності із представлення видавничої продукції бібліотек у інформаційному просторі. Обґрунтовано, що виокремлені елементи моделі дають можливість дослідити особливості представлення видавничої діяльності на кожному етапі підготовки видань. Передбачено, що в процесі індивідуалізованого аналізу видавничої діяльності конкретних бібліотек за певними категоріями, в модель можуть бути внесені певні зміни для адаптації її під актуальні запити. Наголошено на необхідності адаптувати особливості представлення видавничої діяльності до вимог користувачів.

На основі комплексного аналізу сучасних тенденцій у сфері інформації та знань, потреб користувачів та можливостей бібліотек розроблено вектори вдосконалення представлення видавничої діяльності бібліотек, запропоновано дієві заходи для їх реалізації. Обґрунтовано ефективність кожного вектора розвитку та модернізації видавничої діяльності. Акцентовано на варіативності та адаптивності запропонованих векторів, їх зв'язку із практичними потребами і запитами конкретних бібліотек. Розроблена модель та виокремлені вектори є важливими інструментами для оцінки поточного стану представлення видавничої діяльності бібліотек, визначення пріоритетних напрямків розвитку та розробки стратегій, спрямованих на підвищення ефективності цієї діяльності.

Запропоновано рекомендації щодо підвищення рівня представленості видавничої діяльності та шляхи популяризації продукції. Обґрунтовано, що впровадження рекомендацій сприятиме бібліотекам у плануванні діяльності із представлення видавничої продукції, ефективному використанні ресурсів, задоволенні потреб користувачів, підвищенні видимості бібліотек та їх продукції і послуг розвитку інформаційного суспільства.

Розроблені критерії та вектори можуть слугувати інструментом діагностики поточного стану видавничої діяльності у бібліотеках та рівня представленості її у соціальних мережах. Аналіз і розробка моделі видавничої діяльності для бібліотек дозволили визначити ключові аспекти, які варто висвітлювати на кожному етапі підготовки видань для підвищення їх видимості. Запропоновано використання наданих рекомендацій для підвищення ефективності представлення видавничої діяльності бібліотек. Висвітлено важливість впровадження сучасних технологій, співпраці з іншими установами та підготовки кваліфікованих кадрів для успішного функціонування видавничої сфери в бібліотеках. Акцентовано, що такий підхід не тільки вдосконалює діяльність бібліотек, але й сприяє загальному розвитку інформаційного суспільства.

Ключові слова: наукова бібліотека, бібліотека ЗВО, національний інформаційний простір, цифровізація, цифрова трансформація, інформаційний центр, інформаційне забезпечення наукових досліджень, інформаційне забезпечення освіти, комунікація, соціальні мережі, видавнича діяльність, електронні видання, електронна бібліотека, вебсайти, покажчики, періодичні видання, інформаційні ресурси, репозиторії, модель видавничої діяльності, стратегія розвитку.

SUMMARY

Zlygostev S. I. Library publishing activity in the context of digital transformations of the industry. - Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for the degree of a Doctor of Philosophy majoring in 029 «Information, Library and Archival Business» - Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, 2024.

The thesis presents the results of the study of library activities in the context of digital transformations of the industry and highlights the peculiarities of the presentation of library publishing in the information space.

The author analyzes the scientific achievements on the topic of the dissertation research. The importance of humanitarian library science research, which focuses on the socio-cultural aspects of library work, communication with users, meeting user requests and needs, and shaping the image of the library in the modern information space, along with the technological direction of research on library publishing activities, is emphasized.

The complex of regulatory documents governing the publishing activities of libraries in the current conditions is highlighted as a source base for the study. It is proved that publishing as an important area of library work has a sufficient level of legal regulation. It is emphasized that a significant part of the regulatory documents need to be clarified and improved in accordance with the requirements of today. The author characterizes library websites and their content as a special set of sources that allows characterizing the system of library publishing and the specifics of its representation in the information space.

On the basis of methodological principles analyzed by leading library scientists, a set of methods and approaches for systematic analysis of the representation of publishing library activities is defined. The criteria for studying the effectiveness of the representation of publishing activities of libraries in the information space are developed and substantiated. The proposed criteria made it possible to study the work of libraries in different directions. The influence of the

characteristics of library activities that meet the developed criteria on the representation of library publishing products through their websites is determined.

The features (tools, thematic areas, efficiency) of communication between libraries and users in terms of presenting library information products are analyzed. The importance of virtual reference services, chats, and access to library pages on social networks is emphasized, especially in the context of social disasters, which for Ukrainian society were first a pandemic and then a full-scale war. The author emphasizes the correlation between the use of additional communication channels and the intensification of interaction with library users.

The author emphasizes the importance of open access publications in the work of libraries, in particular, publishing activities and popularization of its results, their accessibility and, accordingly, social usefulness. It is open access publications that are considered to be a factor in the intensification of publishing activities at the present stage, new opportunities for cooperation with authors in studying innovative methods of communication and dissemination of research results. The use of open and commercial publishing platforms allows publishing open source books and monographs, creating open versions of works in the public domain, and establishing internal scientific journals that cover the work of institutional authors, including teachers and students.

The accessibility of information on the websites of libraries and their pages in social networks is investigated. It is determined that the availability of information about their activities, the list of services and requirements for using library materials greatly facilitates the process of using library resources and services.

Differences in the publishing activities of the analyzed libraries and in the presentation of their products on the website and in social networks are traced. The difference in the nomenclature, types of publications, and their number is related to the specific characteristics of libraries and directly follows from the needs of users and the specifics of their satisfaction.

In the context of the coverage of libraries' publishing activities in the information space, the author analyzes the aspect of copyright protection and the measures taken by libraries to ensure it.

Based on the analysis, the author's model of library publishing activities is developed and substantiated, and the role of the activities related to the presentation of library publishing products in the information space is emphasized. It is substantiated that the identified elements of the model make it possible to study the peculiarities of publishing activities at each stage of publication preparation. It is assumed that in the process of individualized analysis of the publishing activities of specific libraries in certain categories, certain changes can be made to the model to adapt it to current needs. The author emphasizes the need to adapt the features of publishing activities to the requirements of users.

On the basis of a comprehensive analysis of current trends in the field of information and knowledge, user needs and capabilities of libraries, vectors for improving the presentation of library publishing activities are developed, and effective measures for their implementation are proposed. The effectiveness of each vector of development and modernization of publishing activities is substantiated. The author emphasizes the variability and adaptability of the proposed vectors, their connection with the practical needs and demands of specific libraries. The developed model and the identified vectors are important tools for assessing the current state of representation of the publishing activities of libraries, identifying priority areas of development and developing strategies aimed at improving the efficiency of these activities.

Recommendations for increasing the level of representation of publishing activities and ways to popularize products are proposed. It is substantiated that the implementation of the recommendations will help libraries in planning activities for the presentation of publishing products, efficient use of resources, meeting the needs of users, increasing the visibility of libraries and their products and services for the development of the information society.

The developed criteria and vectors can serve as a tool for diagnosing the current state of publishing activities in libraries and the level of their representation on social media. The analysis and development of a model of publishing activities for libraries allowed us to identify key aspects that should be covered at each stage of publication preparation to increase their visibility. It is proposed to use the recommendations provided to improve the efficiency of presenting the publishing activities of libraries. The importance of introducing modern technologies, cooperation with other institutions and training of qualified personnel for the successful functioning of the publishing sphere in libraries is highlighted. It is emphasized that this approach not only improves the activities of libraries, but also contributes to the overall development of the information society.

Keywords: scientific library, library of a higher education institution, national information space, digitalization, digital transformation, information center, information support of scientific research, information support of education, communication, social networks, publishing, electronic publications, electronic library, websites, indexes, periodicals, information resources, repositories, publishing model, development strategy.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Наукові праці, в яких опубліковані основні
наукові результати дисертації**

*Наукові праці, в яких опубліковані
основні наукові результати дисертації:*

1. Злигостев С. Процеси видавничої цифровізації та їх вплив на бібліотечну діяльність. *VEĎA A PERSPEKTIVY*. 2021. №5(5). С. 75-83. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1584-2021-5\(5\)-75-83](https://doi.org/10.52058/2695-1584-2021-5(5)-75-83)
2. Злигостев С. Вплив процесу цифровізації на роботу бібліотек закладів вищої освіти. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 65. С. 217-226. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.65.217>
3. Злигостев С. Особливості цифровізації та видавничої діяльності у роботі провідних бібліотек України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 293-311. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.67.293>
4. Злигостев С. *Охорона авторського права в бібліотеках закладів вищої освіти України*. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 69. С. 215-227. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.69.215>
5. Злигостев С. *Модель видавничої діяльності наукових бібліотек*. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 71. С. DOI:

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Злигостев С. І. Цифрові видання в сучасному інформаційному просторі. Матеріали науково-практичної конференції «Гуманітаристика: роль особистості в історії» 18-19 грудня 2020 р. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 55-58.

7. Злигостєв С. І. Особливості видавничої діяльності бібліотек України Бібліотека. Наука. Комунікація: Інноваційні трансформації ресурсів і послуг : матеріали міжнародної наукової конференції. Київ, 4–6 жовтня 2022 р. Київ: НБУВ, 2022. – 585 с.978-966-02-9673-2(електрон.). – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004349> С. 185-187.

8. Злигостєв С. І. Важливість цифрових технологій у підготовці фахівців спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек : матеріали міжнародної наукової конференції 3–5 жовт. 2023 р. Київ, 2023. 1036 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	14
ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ТА ЇЇ ПРЕДСТАВЛЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ.....	21
1.1. Стан висвітлення видавничої діяльності у бібліотекознавчих дослідженнях	21
1.2. Джерельна база дослідження представлення бібліотечної видавничої діяльності	20
1.3. Методологічні засади дослідження представлення видавничої діяльності бібліотек в інформаційному просторі	29
Висновки до розділу 1	37
РОЗДІЛ 2. <u>ОСОБЛИВОСТІ</u> ПРЕДСТАВЛЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ	40
2.1. Особливості представлення бібліотечної видавничої діяльності національними та державними бібліотеками.....	40
2.2. Презентація бібліотечної видавничої діяльності бібліотек закладів вищої освіти в інформаційному просторі	73
2.3. Порівняльний аналіз видавничої діяльності бібліотек та представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі.....	101
Висновки до розділу 2	110
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРЕЗЕНТАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ	113
3.1. Модель видавничої діяльності бібліотек та особливості представлення бібліотечної видавничої діяльності	113
3.2. Вектори покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі	121
3.3. Рекомендації щодо покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі.....	132
Висновки до розділу 3	137
ВИСНОВКИ.....	139

	13
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	143
ДОДАТКИ.....	156

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВАК	Вища атестаційна комісія
ВД	Видавнича діяльність
ДНАББ	Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека
ДНПБ	Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського
ЗВО	Заклад вищої освіти
ЗСУ	Збройні Сили України
ІКТ	Інформаційно-комунікаційні технології
ІТ	Інформаційні технології
ЛННБУ	Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
НаУКМА	Національний університет «Києво-Могилянська академія»
НБ	Наукова бібліотека
НБ ОНУ	Наукова бібліотека Одеського національного університету
НБ ЛНУ	Наукова бібліотека Львівського національного університету
НБУВ	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
НІД	Науково-дослідна діяльність
ННМБУ	Національна наукова медична бібліотека України
НТБ	Науково-технічна бібліотека
НТШ	Наукове товариство імені Шевченка
СумДУ	Сумський державний університет
ХДНБ	Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка
ЦУЛ	Центр учбової літератури
ШІ	Штучний інтелект
XR	Розширена реальність

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інформатизація суспільства є однією з закономірностей сучасного соціального прогресу. Тому все більш гостро постає потреба в максимально відкритому доступі до різноманітних видів і форм суспільно і особистісно значущої інформації і знань. Бібліотеки є одним з найбільш доступних і ефективних каналів доступу до цих видів інтелектуальних ресурсів.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, технологій ведення бібліотечної справи, роботи з науково-технічною інформацією істотно змінює не просто русла інформаційних потоків, а й самі алгоритми, способи відстеження нової інформації, її відбору, зберігання, класифікації, індексації та надання споживачам доступу до неї. Широке впровадження і застосування цифрової організації роботи з інформацією формує абсолютно нові відносини з приводу інформації, авторських та інтелектуальних прав, створюючи ряд питань і проблем, що вимагають правового регулювання, заснованого на нових підходах і принципах.

Відповідні процеси інформаційного розвитку стимулюють появу як нової економіки (інформаційна економіка чи економіка знань), так і нового права. Останнє має назву «цифрове право», а за кордоном оперують словами і словосполученнями з приставкою «кібер» (cybernorm, cyberlaw, law of cyberspace). В цілому виникає вимога сучасності, щодо перебудови всього правового мислення, націлена на формування певного вищого права, що регулює відносини з приводу так званих нематеріальних благ.

Однією з важливих частин роботи бібліотек різного спрямування є видавнича діяльність. Проте, не всі бібліотеки мають свою видавничу галузь, або не популяризують її на різноманітних майданчиках. У науковій літературі висвітлено діяльність бібліотек в інформаційному просторі, проте лише незначна увага приділена представленню власної видавничої продукції. Невисвітленими залишаються питання популяризації власної продукції та

складнощів, з якими стикаються бібліотеки в цьому процесі. Саме зазначені вище особливості, а також недостатня кількість досліджень цієї проблематики обґрунтовують актуальність теми «Представлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі».

Теоретичну основу дослідження представлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі склали роботи З. Болкотун, Ю. Бондаря, О. Вакаренко, Н. Вовк, С. Гарагулі, В. Горового, Т. Гранчак, О. Григоревської, І. Давидової, В. Добровольської, Л. Дубровіної, О. Каракоз, В. Копанєвої, Т. Костирко, Н. Кунанець, Н. Кушнарєнко, Д. Ланде, Т. Лисєнка О. Мар'їної, О. Оніщенка, А. Радченко, М. Сенченка, Д. Соловяєнка, А. Соляник, В. Струнгар, О. Тріщук, А. Хамєдюка, Г. Шемаєвої та інші.

Мета дослідження: розв'язання наукової проблеми, яка полягає у формуванні теоретичної бази для осмислення особливостей представлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань:**

- 1) проаналізувати науковий доробок з теми дисертаційного дослідження;
- 2) проаналізувати видавничу діяльність бібліотек України;
- 3) висвітлити комплекс нормативно-правових документів, що регулюють видавничу діяльність бібліотек в умовах сьогодення як джерельну базу дослідження.;
- 4) визначити комплекс методів і підходів для системного аналізу репрезентації видавничої бібліотечної діяльності та розробити критерії дослідження;
- 5) проаналізовано особливості (інструментарій, тематичні напрямки, ефективність) комунікації бібліотек із користувачами;
- 6) дослідити доступність інформації на сайтах бібліотек та їх сторінках у соціальних мережах;
- 7) проаналізувати відмінності у видавничій діяльності аналізованих бібліотек та у представленні ними своєї продукції на сайті та у соціальних мережах;
- 8) проаналізувати аспект захисту авторських прав в контексті висвітлення в інформаційному просторі видавничої діяльності бібліотек;

9) розробити та обґрунтувати авторську модель видавничої діяльності бібліотек та виокремлення в ній ролі представлення видавничої діяльності бібліотек;

10) розробити вектори вдосконалення представлення видавничої діяльності бібліотек, запропонувати дієві заходи для їх реалізації;

11) розробити рекомендації щодо підвищення рівня представленості видавничої діяльності та шляхи популяризації продукції.

Об'єкт дослідження: особливості представлення бібліотечної видавничої діяльності бібліотек України у інформаційному просторі в контексті цифрових трансформацій.

Предмет дослідження: джерела, чинники, результати та особливості представлення бібліотечної видавничої діяльності бібліотек України.

Методи дослідження:

Для розв'язання поставлених завдань буде використано комплекс методів:

- **теоретичних:** міждисциплінарний аналіз і синтез наукової літератури з проблеми дослідження; порівняння, систематизація, узагальнення, інтерпретація наявних теоретичних підходів та емпіричних результатів, аналітичне порівняння;

- **емпіричних:**

- *анкетування:* для отримання біографічної та демографічної інформації для дослідження особливостей представлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі.

Наукова новизна роботи полягатиме в тому, що:

Вперше:

- на основі аналізу наукової літератури розроблено критерії, які дозволяють комплексно дослідити впровадження цифрових технологій у роботу бібліотек та їх вплив представлення бібліотечної видавничої діяльності;

- виокремлено 4 критерія: технічний, організаційний, інформаційний,

юридичний. Кожен з них орієнтований на окремий напрям роботи бібліотек, що впливає на представлення бібліотечної видавничої діяльності;

- проведений аналіз представлення бібліотечної видавничої діяльності за власними критеріями серед двох груп бібліотек (національних та державних (що об'єднані в одну групу та бібліотек ЗВО);

- охарактеризовано особливості роботи бібліотек та процес їх комунікації з користувачами. Дослідження проводилося на основі вивчення сайтів обраних бібліотек та їх сторінок у соціальних мережах, що дало можливість дослідити представлення бібліотечної видавничої діяльності зі сторони користувача;

- розроблена модель видавничої діяльності видавничої діяльності, яка включає всі важливі елементи цього процесу. За допомогою моделі вдалося виокремити особливості представлення бібліотечної видавничої діяльності, які впливають на поширення продукції в інформаційному просторі. Також після проведеного аналізу було виокремлено вектори покращення представлення бібліотечної видавничої діяльності, що дають змогу врахувати більшу кількість наявних потреб користувачів;

- на основі аналізу видавничої діяльності бібліотек та проведеного опитування серед користувачів (з метою виявлення їх потреб та вимог до видавничої продукції) було розроблено рекомендації, щодо підвищення ефективності представлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі та шляхи популяризації продукції.

Уточнено:

- процес впровадження цифрових технологій у роботу бібліотек;
- особливості та труднощі впровадження цифровізації, доповнено основні наукові погляди з даної проблематики;
- особливості видавничої діяльності бібліотек різних видів, види власної видавничої продукції, а також різноманіття видань.

Набули подальшого розвитку:

- поглиблено уявлення про поняття «цифровізація» та його особливості;

- поглиблено уявлення про поняття «інформаційний простір», «політика охорони авторського права»;
- уточнено характеристика бібліотечної галузі;
- поглиблено поняття «видавнича діяльність»;
- погляди щодо важливості видавничої діяльності бібліотек та її вплив на наповнення наукового доробку шляхом представлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі;
- важливість врахування сучасних вимог користувачів до роботи бібліотек, їх видавничої продукції та її представлення в інформаційному просторі;
- висвітлення потреби у впровадженні цифрових технологій для покращення діяльності бібліотек.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що ключові теоретичні положення і практичні результати дисертаційної роботи можуть бути використанні для поглиблення понять «цифрова трансформація», «видавнича діяльність», «інформаційний простір», «цифрова культура». Також отриманні результати можуть бути використані бібліотеками для покращення процесу представлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі. Представлені результати також можуть бути використані в подальшому дослідженні висвітлення власної видавничої продукції бібліотеками на різних інформаційних майданчиках, розробці теоретичних навчальних курсів з документознавства, бібліотекознавства, інформаційно-документаційного забезпечення, науковій роботі, написанні енциклопедичних і довідкових статей, монографій тощо. Основні положення дослідження можуть бути використанні в процесі розробки та викладання навчальних курсів студентів спеціальностей «Видавнича справа та редагування» та «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно, усі наукові результати, положення і висновки дисертації одержано

автором особисто. Усі публікації за темою дослідження одноосібні, праць у співавторстві немає.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, висновки та результати дисертаційного дослідження було оприлюднено на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, серед яких: Науково-практична конференція «Гуманітаристика: роль особистості в історії» (м. Київ, 18-19 грудня 2020 р.), Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: Інноваційні трансформації ресурсів і послуг» (Київ, 4–6 жовтня 2022 р.), Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек» (3–5 жовт. 2023 р.).

Публікації. Основні наукові положення дисертаційного дослідження викладено в 8 одноосібних публікаціях. Серед них: 5 статей, з яких 4 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 3 – тез доповідей на наукових конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (117 позицій) і додатку. Обсяг основної частини роботи становить 130 сторінок, загальний обсяг дисертації – 180 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ТА ЇЇ ПРЕДСТАВЛЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

1.1. Стан висвітлення видавничої діяльності у бібліотекознавчих дослідженнях

В процесі розвитку та становлення інформаційного суспільства гостро постає питання про необхідність модернізації різних сфер діяльності людини. Однією з важливих сфер, що їх помітно змінює стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, є діяльність бібліотек, при цьому видавничий напрямок у їх роботі зазнав за останні десятиліття особливо помітних трансформацій. Модернізація та цифровізація цих процесів є важливим напрямком адаптації бібліотечної діяльності до вимог часу та потреб користувачів. Ефективне забезпечення видавничих процесів на пряму пов'язане в новітній період із розвитком інформаційних технологій – від еволюції традиційних до виникнення нових видів видавничої продукції, зокрема – переходу до електронних форматів книг та журналів. Важливою складовою досліджуваних явищ є зміни в економічних моделях, викликані розширеним використанням ІТ. Інформатизація сприяє формуванню суспільства знань, підвищуючи важливість освіти та змінюючи підходи до навчання через використання електронних платформ та технологій дистанційного навчання.

Більшість напрямів роботи бібліотек, пов'язаних із розвитком бібліотечних видавництв та представлення видавничої продукції прямо чи дотично знайшли відображення у низці наукових робіт, які склали основу нашого історіографічного огляду. Водночас саме інтенсивність як змін, так і наукового осмислення проблеми актуалізує питання узагальнення наявного практичного досвіду та теоретичного доробку. Слід також зважати, що останні

роки, а саме кризові виклики пандемії для всього світу та повномасштабної війни для України суттєво вплинули на особливості бібліотечного видавництва, головним чином через зростання ролі дистанційного науково-інформаційного забезпечення освітньої та академічної діяльності. Відтак навіть попри активні дослідження бібліотекознавців науковий запит на осмислення проблеми залишається. Окремим аспектом актуальності піднятого питання є потреба у систематизації наявного досвіду та вироблення системного підходу до представлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі.

Історіографічний огляд наукового доробку ми умовно поділили на три частини, враховуючи особливості нашого дослідження.

Перша частина наукових праць дає можливість охарактеризувати цифровізацію роботи бібліотек, як важливий елемент модернізації діяльності та покращення надання послуг користувачам. Дослідженню розвитку бібліотек за цифрових умов присвячені праці: О. Григоревської [15], Т. Гранчак [20], І. Давидової [23, 24], В. Добровольської [89], В. Копанєвої [44], Н. Кунанець [89], Н. Кушнарєнко [47], Д. Ланде [48], О. Мар'їна [54], О. Онищенко [70], М. Сенченка [92], М. Слободяник [93], Д. Соловяненка [94], А. Соляник [114], Г. Шемаєвої [108] та ін. У працях цих та інших авторів, що стали історіографічним підґрунтям дослідження, представлені різні точки зору щодо діяльності бібліотек в умовах безперервної цифрової модернізації, з'ясування їх ролі в процесах створення соціального капіталу за цифрової ери.

Поняття «цифровізація» немає однозначного трактування серед науковців. Узагальнене поняття «цифровізації» наводить О. Онищенко – на його думку, це поняття охоплює перехід людства до нового типу грамотності, культури, технологій та процес упровадження в усі сфери життя цифрових приладів, технологій, сервісів [70]. Звісно, в сучасних умовах цей процес не може оминати бібліотечну діяльність. Процес цифровізації довготривалий, але з кожним роком він дає можливість задовольнити все більше потреб користувачів бібліотек. Дещо інше трактування цього процесу запропоновано

М. Таєнчук та Г. Ковальським. Науковці розглядають цифровізацію як процес створення нових сегментів соціальної взаємодії, що передбачають розвиток інформаційних баз й ускладнення зв'язків між їх складовими [98, с.165]. У нашому дослідженні цифровізація виступає потужним інструментом презентацій власної діяльності у інформаційному просторі. Тому ми розглядаємо цифровізацію не лише як елемент осучаснення, але й як нові можливості для представлення бібліотечної видавничої продукції в інформаційному просторі. На наш погляд «цифровізація» - це процес залучення різноманітного програмного забезпечення та інформаційних ресурсів (вебсайти, соціальні мережі, блоги та ін.) для висвітлення діяльності бібліотек, комунікації з користувачами та представлення власної видавничої продукції.

Загалом сучасні дослідження у бібліотекознавстві, в контексті розвитку галузі можна поділити на два великі напрями: технократичний та гуманістичний. Дослідження, що висвітлюють технократичні ідеї у бібліотекознавстві, акцентують увагу на використанні технологій для покращення ефективності управління та розвитку бібліотек. Вони акцентують увагу на особливостях впровадження сучасних інформаційних технологій, автоматизації процесів, цифровій трансформації та створенні онлайн-сервісів для користувачів. Технократичний підхід зорієнтований на швидкий доступ до інформації та використання електронних ресурсів, а також на вимірювання ефективності через метрики та аналіз даних.

У цьому контексті важливість впровадження цифрових технологій, розкрито у працях Ю. Палехи. На думку дослідника, бібліотеки мають відігравати важливу роль у наданні користувачам наукової інформації незалежно від джерел її походження. Кожен, хто звертається до бібліотеки, повинен мати можливість отримати доступ до зовнішніх та внутрішніх джерел інформації, як у електронному, так і у друкованому форматі. Саме тому бібліотека має активно займатися підтримкою свого електронного репозиторію, який має зосереджувати всі необхідні ресурси та інструменти

для зручного пошуку інформації з різних джерел. Також він зазначає, що використання та пошук нових технологій позитивно впливатиме не тільки на еволюцію бібліотечного фаху, а й бібліотечної справи в цілому [72].

О. Шевченко та В. Спрінсян у статті «Модернізація бібліотек закладів вищої освіти України» теж розглядають важливість впровадження нових технологій у роботу бібліотек. Модернізація бібліотечної справи, на думку науковців, потребує широкомасштабної реформи технічного та програмного забезпечення процесів, що стосуються створення, обробки, зберігання та передачі документів. Перехід до нової концепції бібліотечної роботи вимагає автоматизації не лише окремих етапів чи дій, наприклад, лише оцифрування документів або створення бази даних, але й впровадження повного комплексу компонентів, які забезпечують діяльність установи у цілому [102].

Питання технологічної модернізації розглядала О. Григоревська. У статті «Модернізаційні моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ у період глобалізації: визначення базових складових» дослідниця виокремлює три основні напрямки у модернізації бібліотек установ. Одним із напрямів вона визначає технологічну модернізацію. На її думку, таке оновлення виступає важливим елементом розвитку бібліотечної галузі та включає в себе впровадження передових інформаційно-комп'ютерних технологій у роботу бібліотеки, а також застосування сучасного програмного забезпечення для виконання всіх необхідних функцій [13].

Підхід, визначений нами вище як технократичний, є достатньо поширеним і серед зарубіжних дослідників. Можна відзначити помітний вплив аналізованого підходу у працях бібліотекознавців Індії. Так, Сіма Васішта (S. Vasishta), досліджуючи модернізацію бібліотек, наголошує, що технологія, яка надає потрібну інформацію потрібному користувачеві в потрібний час в персоналізованому вигляді, є потребою часу. Програмне забезпечення для автоматизації бібліотек – це насамперед технологія їх модернізації. Саме впровадження новітніх технологій, на думку дослідниці, значно покращує процес комунікації з користувачами та рівень надання

послуг [116]. У свою чергу Віпін Саклані (V. Saklani) наголошує, що динаміка діяльності бібліотек змінилася завдяки додаванням реляційного аспекту до всіх процесів. Таким чином, він зазначає, що сучасні бібліотеки відходять від зосередження на традиційних послугах. Технології стали вирішальними факторами в цьому питанні, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), комп'ютеризації та комунікаційних технологій, обчислювальної техніки та мережевих технологій дали можливість полегшити користування бібліотечним фондами та розширити спектр послуг, які можуть надавати бібліотеки [113].

Також цікавими є погляди американських дослідників та Жасмін Кларк та Зака Лішер-Каца (J. Clark & Z. Lischer-Katz) на технологічний розвиток бібліотек. Бібліотекознавці зазначають, що технократичні інновації мають конкретний вплив на типи послуг, які надають бібліотеки. Академічні бібліотеки все більше надають доступ до новітніх технологій з метою підтримки конкурентоспроможності студентів і викладачів у відповідних галузях. У багатьох бібліотеках зосереджені технології, зокрема штучний інтелект (ШІ), ігри, 3D-друк і технології з ефектом присутності (наприклад, XR). Втім, дослідники не ідеалізують технологічний прогрес та зазначають, що надмірна технологізація, може породжувати велику кількість етичних конфліктів [109].

В процесі аналізу наукової літератури було складно виокремити роботи науковців, які розглядають виключно потребу технологічної модернізації, оскільки більшість з них наголошують на важливості дотримання балансу між технологічним розвитком та збереженням бібліотек як культурного осередку. Саме ці погляди, складають основу гуманістичного підходу до питання модернізації бібліотек. Гуманістичні ідеї в бібліотекознавстві покладають основний акцент на людські цінності, культурний розвиток та освіту. Це включає в себе підтримку читацької культури, культурно-освітню діяльність, співпрацю з користувачами та збереження культурних цінностей через розвиток колекцій та послуг бібліотек.

О. Григоревська у своїй монографії «Стратегії розвитку бібліотечноінформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація» висловила ідею трансформації сфери бібліотечної діяльності у ключовий елемент інформаційної сфери, що сприятиме покращенню доступу до інформації для всіх сфер людського життя і сприятиме розвитку всесвітнього гуманізму та толерантності [14].

Обидва підходи можуть існувати паралельно, доповнюючи один одного та сприяючи розвитку сучасної бібліотечної сфери. Розширюючи свої погляди щодо різних підходів цифровізації О. Григоревська розкриває протиріччя між технократичними та гуманістичними підходами у бібліотечній сфері і в практичній діяльності бібліотек. Вона підкреслює важливість збереження гуманістичного підходу до розвитку сучасних бібліотек навіть у період технічного розвитку, модернізації та загальної глобалізації [11]. Саме поєднання цих підходів, на наш погляд, дає можливість створити новітні бібліотечні осередки, що взмозі задовольняти потреби користувачів та відповідати вимогам часу [12].

На думку О. Онищенко: «сучасна бібліотека стрімко переростає в мультиресурсний, мультисервісний заклад, що забезпечує мультипотреби читача/користувача. І коли ми навчимося задовольняти знаннєві, культурні, інформаційні потреби читача/користувача, котрий багато хоче, бібліотека отримає необмежену перспективу» [69, с.7]. Також, як зазначає науковець: «розвиток сервісу у віддаленому режимі вимагає від бібліотек більше ініціатив щодо пропонування послуг. Цифровізація дає нові інструменти, стимули для реклами не тільки бібліотечних фондів, заходів, а й постаті самого бібліотекаря як розповсюджувача грамотності, знань» [70]. Оскільки цифровізація робить комунікацію між бібліотекою та користувачами більш активною, то стає можливо відслідковувати коло інтересів постійних користувачів. Всі ці заходи дають можливість популяризувати бібліотечні сервіси, а також розширити сферу надання послуг бібліотеками.

На важливості збереження гуманістичних ідей у своїх дослідженнях наголошували О. Матвієнко та М. Цивін. Науковці зазначають, що важливо уникати підходу до інформатизації бібліотек, який би був спрямований на виключно технократичні аспекти. О. Матвієнко у статті «Бібліотека навчального закладу в умовах інформатизації: проблеми і завдання» підкреслює важливість відродження гуманістичного бачення бібліотеки та надання переваги її культурній місії, що полягає у забезпеченні всім користувачам прямого та постійного доступу до інформації. Деякі з найбільш важливих функцій бібліотеки, як культурно-просвітницькі та культурно-розважальні, залишаються актуальними, особливо в контексті виникнення різних форм інформаційної нерівності [57]. Також О. Матвієнко та М. Цивін фокусують увагу на аксіологічних пріоритетах сучасної бібліотеки у світлі цифрових змін, висловлюючи обурення можливою зміною ціннісних орієнтирів через вплив цифрової трансформації у сфері бібліотечної діяльності [56].

Активні зміни в роботі бібліотек для задоволення потреб сучасного користувача констатує також О. Івашкевич у статті «Цифрова трансформація бібліотек України: сьогодення та перспективи». По-перше, бібліотеки почали масово оцифровувати стародруки та рідкісні видання. Це дає можливість зберегти цінний екземпляр не обмежуючи доступ до нього. По-друге, збільшення електронних видань дає можливість розширювати колекції та обсяги книжкового фонду, надаючи до них онлайн доступ. По-третє, цифровізація дає можливість створити електронні каталоги книжкового фонду, електронні читацькі квитки, що значно спрощує процес пошуку та замовлення літератури для користувачів в режимі онлайн. В свою чергу такі зміни мають ряд позитивних наслідків:

- можливість автоматичного обслуговування та ведення статистики;
- відсутність черг, через можливість оформлення звернень через е-каталог;
- створення власних спільнот у соціальних мережах та активне використання мультимедійних платформ (Youtube, Instagram та ін.) [39].

Незважаючи на наявність підтримки держави в питанні модернізації бібліотек, на практиці через брак ресурсів ці зміни відбуваються досить хаотично та не набувають певної стабільної організованості. Доволі великою постає потреба фахівців з «цифровим мисленням», адже як зазначають І. Давидова та О. Мар'їна у статті «Сучасний стан цифрової модернізації бібліотек України»: «нагальною є проблема «перезавантаження» всієї галузі, адже нинішнє бібліотечне співтовариство має віру в інновації, проте часто відмовляється від прогресу» [25, с.1003]. У цьому контексті набуває важливості розуміння представниками бібліотечної сфери цифрового медіапростору, адже це дасть можливість пришвидшити процеси подальшого розвитку та модернізації.

Підтвердженням цього є дослідження, присвячені розкриттю особливостей роботи бібліотек в складних умовах, зокрема, епідемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення, що триває і досі. Так, досліджуючи репутацію бібліотеки в умовах COVID-19, М. Маранчак у статті «Онлайн-репутація бібліотеки в період пандемії COVID-19» зазначає, що бібліотеки потребують оновлення свого іміджу та адаптації до сучасних тенденцій, включаючи популярні онлайн-ресурси і сервіси, що відповідають сучасним запитам і потребам користувачів. Це дозволяє забезпечувати якісні послуги та підтримувати стійкі взаємини з аудиторією. У цьому контексті важливо враховувати, що методи залучення користувачів до бібліотек постійно еволюціонують разом із технологічними змінами, використанням інструментів Google, соціальних мереж, месенджерів, а також медіаформатів, таких як подкасти [55].

Т. Биркович та І. Вільчинська у своїй статті «Інформаційно-комунікативна діяльність бібліотек України в умовах війни» наголошують на тому, що бібліотечна діяльність в Україні стала ключовим елементом інформаційно-комунікативної сфери, та підкреслюють активізацію взаємодії з користувачами. Умови конфлікту змусили бібліотеки переорієнтуватися зі стандартних обов'язків на соціальний аспект, дозволяючи протистояти

впливам ворожої інформації, культурних та психологічних тиску. Вони зазначають, що стратегічні напрямки діяльності бібліотеки у військових умовах включають розширення доступу до інформації для різних категорій користувачів, як в Україні, так і за її межами. Також варто зазначити, що здійснюється широкий спектр заходів, включаючи підтримку молоді та пенсіонерів, співпрацю з громадськими організаціями та волонтерами, допомогу Збройним силам України та внутрішньо переміщеним особам. Ця інформаційно-комунікативна діяльність бібліотек в Україні під час війни є особливо важливою, діючи на принципах гуманності, які визначені міжнародним правом та національним законодавством [3].

Очевидним є зростання ролі цифрових видань в умовах як ковіду, так і повномасштабної війни: і необхідність соціального дистанціювання, і збройна загроза однозначно актуалізують забезпечення дистанційної освітньої та академічної діяльності. Цифрові видання сучасними науковцями досліджуються з точки зору різних аспектів. Історію виникнення даних видань, їх формати та класифікації представлено у роботах В. Дніпренко [28], І. Погореловська [73], О. Пушкар [88]. У працях науковців відображено особливості різних типів видань та специфіка їх підготовки, що дотичні до теми дисертаційного дослідження. Також серед наукових досліджень, які є дотичними до теми роботи, варто зазначити праці В. Різуна [90] та О. Тріщук [100], у яких ґрунтовно розкрито теоретичні основи процесу редагування різних видів видань, виокремлено соціокомунікативний напрям гуманітарних досліджень.

Одним із продуктів бібліотечної видавничої діяльності виступають цифрові видання, які в умовах сучасності набувають помітної ваги. На нашу думку, цифрові видання – це видання, які мають цифровий формат, інтерактивність, мультимедійність, є простими в користуванні, доступні в мережі Інтернет та не потребують специфічної апаратури для використання. У науковій літературі досить часто цифрові видання ототожнюють з поняттям «електронні видання». У нашому дослідженні ми розглядаємо ці терміни як

синоніми, оскільки головний акцент дослідження зосереджено на представленні бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному цифровому просторі. Продукція цифрового формату дає можливість збільшити доступність наукових досліджень для користувачів та спростити процес поширення видавничої продукції на різних інформаційних ресурсах.

Загалом переваги електронних видань беззаперечні та широко окреслені багатьма науковцями. Так, І. Погореловська розглядає загальні переваги та недоліки цього типу видань. Як зазначає науковиця: «популяризація електронних видань в Україні залежать від багатьох чинників, зокрема ефективної державної економічної та інформаційної політики, наявності сучасної нормативно-правової й матеріально-технічної бази книговидання, нарощування ліцензійного репертуару електронних видань, психологічної готовності всіх учасників книжкового ринку, насамперед, видавців і розповсюджувачів, до сприйняття нових реалій й інновацій у книговиданні» [73].

Г. Шемаєва присвятила свою увагу дослідженню тенденцій становлення і розвитку українських електронних наукових журналів як нового засобу в системі наукових комунікацій. Такий інтерес до наукових електронних видань викликаних великим попитом для публікацій науковцями своїх праць. Ланка наукової літератури останнім часом набуває великої популярності, оскільки наукова комунікація, зокрема і через посередництво електронних журналів помітно зростає. Цікавою з точки зору нашого дослідження видається думка Г. Шемаєвої про те, що: «виникнення нового виду ресурсу у формі електронних видань спричинило нові проблеми в бібліотеках, видавництвах, користувачів, що пов'язано з дотриманням авторського права, архівним зберіганням електронних варіантів, особливо у випадку, коли видання існує виключно в телекомунікаційній мережі» [104].

Проаналізовані вище праці хоча безпосередньо і не висвітлюють питання представлення видавничої діяльності бібліотек, проте є важливими

для різноаспектного її вивчення, оскільки трансформації в галузі помітно впливають на цей напрям роботи.

Сьогодні інформація становить одну з головних рушійних сил розвитку суспільних процесів. У цьому аспекті бібліотеки є стратегічними суб'єктами, що мають якнайповніше та найоперативніше забезпечувати інформаційні потреби користувачів. Відтак, питання безпосереднього розвитку видавничої діяльності залишається у фокусі наукової уваги бібліотекознавців.

Загальнотеоретичний аспект поняття видавничої комунікації розглядає Ю. Бондар у статті «Видавничої комунікації: до питання інституалізації». Він наголошує, що «попри масив досліджень, констатуємо, що власне видавничої комунікації як унікальної та самодостатньої підсистема соціальних комунікацій, її генеза та практика застосування залишаються поза полем спеціального наукового аналізу» [5, с.3]. За його визначенням, «видавничої комунікації – це встановлення комунікаційних зв'язків з допомогою друкованої (книжкові, аркушеві видання тощо) та іншої видавничої продукції [5, с.3].

За висновком Ю. Бондаря, видавничої діяльність бібліотечних установ пов'язана з розвитком системи соціальних комунікацій, об'єктивною потребою якісного вдосконалення змістовного насичення їх сучасною затребуваною суспільством інформацією. Книга, насамперед наукова, і в паперовому, і в електронному варіанті якраз і є ефективним комунікаційним засобом для реалізації цього завдання в сучасних умовах. Книга відіграє роль посередника, за допомогою якого комуніканти передає інформацію реципієнту. До того ж, передаючи певну інформацію соціальним групам та окремим індивідам, вона виконує важливу регулятивну функцію, оскільки члени суспільства під впливом отриманої інформації регулюють власні практики, а інколи й практики інших (у разі наявності влади або інших соціально значущих ресурсів). Після опрацювання необхідної інформації у соціальних користувачів виникає потреба в новій інформації на сторінках нових книг, яка задовольняється через випуск нових видань. Таким чином, відбувається процес безперервної комунікації [5].

Н. Горбенко у статті «Нормативно-правове забезпечення організації видавничої діяльності бібліотек» розкриває важливу роль інформації в розвитку суспільних процесів, підкреслюючи стратегічне значення бібліотек як установ, що збирають, зберігають та забезпечують доступ до інформаційних ресурсів. Науковиця зазначає, що одним з важливих напрямів роботи бібліотек є науково-інформаційна діяльність (НІД), складовою якої виступає видавнича діяльність (ВД). Особлива увага приділяється нормативно-правовим аспектам ВД, адже динаміка законодавчого поля вимагає від бібліотек постійної адаптації до нових стандартів і вимог. Висвітлення питань нормативно-правового забезпечення сприяє покращенню організації видавничої діяльності, оптимізації процесів підготовки видань до друку та уникненню правових труднощів [16]. Процес поширення власної продукції бібліотеками теж передбачає врахування необхідних правових аспектів, які будуть детальніше розглянуті у 1.2.

В контексті досліджуваної теми фахівці діляться власним досвідом організації видавничої діяльності, досліджують проблеми нових технологій для її поліпшення у бібліотеках. Значну увагу приділяють проблемам функціонування законодавства, проблемним аспектам розробки та реалізації стандартів. Ці та інші питання знаходимо в наукових працях Т. Дубас, С. Зозулі, Д. Соловяненка.

Досить активно досліджується видавнича діяльність бібліотек у їх зв'язку із освітньою сферою. Так, С. Зозуля у статті «Періодичні видання як результат інформаційно-аналітичної діяльності освітянських бібліотек України: сучасний стан та тенденції розвитку» зосереджує свою увагу на видавничій діяльності освітянських бібліотек. На її думку, найпоширенішим видом інформаційної продукції бібліотек є інформаційні бюлетні, важливим етапом у підготовці яких є аналітичне опрацювання, що передбачає детальне вивчення й аналіз первинних документів, зіставлення та узагальнення інформації, внаслідок чого відокремлюється застаріла або неінформативна змістова частина. На сьогодні підготовка інформаційних продуктів на

випередження є одним із пріоритетних і перспективних напрямів сучасних бібліотек. Такі матеріали можуть містити експертні оцінки, аналітичні довідки та прогнози розвитку ключових проблем суспільства, що, можливо, стануть актуальними найближчим часом [38].

Досліджуючи видавничу справу як складову інформаційних послуг діяльності бібліотек закладів вищої освіти, науковці наголошують на змінах інформаційного споживання, у зв'язку з чим бібліотеки зіткнулися з конкуренцією навіть в середовищі традиційних бібліотечних послуг. Характеризуючи такий стан справ як природній, вони наголошують на зростанні доступу до електронних документів на вимогу користувачів [74]. У свою чергу С. Орехова, у доповіді «Видавнича справа як складова інформаційних послуг діяльності бібліотек ВНЗ», характеризуючи види інформаційних послуг та продуктів, які надає бібліотека, визначає їх «асортиментні групи»: інформаційні послуги/продукти, що надаються в результаті документного, бібліографічного, фактографічного обслуговування, інформаційні дослідження, комплексні інформаційні заходи, довідково-консультаційні послуги (виставки, конференції, презентації та інші), видавнича діяльність [71].

Вивчаючи особливості функціонування бібліотек закладів вищої освіти та їх видавничу діяльність С. Назар'єва у статті «Бібліотека як видавець наукових видань» особливого значення надає моделі Library Publishing як комплексу заходів для створення, розповсюдження та аналізу наукових робіт, однієї з моделей бібліотечного сервісу в бібліотеках Північної Америки та Європи. Ця модель забезпечує процеси редакційної обробки авторських матеріалів, їх публікації, збереження електронних архівів, інтеграцію у національні та світові БД. Як наголошує науковця, саме ця модель дозволила бібліотекам організувати науково-видавничу діяльність університетів таким чином, щоб зменшити фінансовий тиск при формуванні фондів. Така активна взаємодія між бібліотеками ЗВО та учасниками видавницької діяльності дає змогу збільшити обсяги видань та популяризувати їх серед користувачів. С.

Назар'єва зазначає, що «запорукою ефективності видавничої діяльності ЗВО стають партнерська етика, спільні корпоративні цілі та чіткий розподіл обов'язків учасників видавничого процесу. Університет забезпечує репутаційну підтримку, фінансує, заохочує до співпраці у якості редакторів, рецензентів та авторів» [58].

Т. Колесникова у статті «Стратегія розвитку бібліотек вищих шкіл України на 2013– 2015 рр.: бачення професіонала» зазначає, що інтенсивний розвиток нових форм наукової комунікації та публікацій вимагає від бібліотек закладів вищої освіти активного залучення до цього процесу або, у протилежному випадку, вони ризикують залишити без осучаснення свою інформаційну діяльність. Ця головна домінанта, яка з'явилася внаслідок інноваційного розвитку бібліотек вищої освіти в Україні та по всьому світу, є другим напрямком у втіленні концепції «Відповідальність за збереження та поширення результатів наукової діяльності вчених установ». Це пов'язано зі створенням нової функціональної моделі поведінки – «Бібліотека як видавець/співвидавець наукових електронних видань» [42, с.144]. Модель передбачає збільшення випуску електронних видань та розширення доступу для них, за рахунок розміщення видань на різноманітних інформаційних ресурсах бібліотеки (вебсайт, соціальні мережі, бази даних та ін.). Т. Колесникова зауважує, що на сьогодні лише деякі бібліотеки вищих навчальних закладів в Україні здійснюють кроки у цьому напрямі [42].

Розглядаючи видавничу діяльність наукових бібліотек, Т. Дубас особливу увагу приділяє науково-видавничій діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, зосереджується на визначенні основних напрямів, специфічних особливостей видань, завдань редакційної політики в умовах використання електронних технологій та тенденцій створення мережевого наукового простору [32]. Заслугує на увагу обґрунтована нею думка про те, що у період розвитку в Україні інформаційного суспільства виникає проблема інтелектуалізації процесів використання потенціалу наукових бібліотек для розвитку не лише, як це було

завжди встановлено, науки, освіти, культури, а й можливостей їх активної участі в процесі політико-правового забезпечення розвитку сучасного суспільства за рахунок організації інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів влади та управління, наукових установ і громадських організацій необхідною інформацією. Ці процеси супроводжуються видавничою діяльністю – «лакмусовим папірцем» внеску бібліотек у розвиток наукового та інформаційного простору України. Реалії розвитку інформаційних технологій дають змогу простежити зародження нових наукових напрямів, розвитку традиційних та нових видів видавничої продукції, тенденцій, які нам принесла інформатизація суспільства, та перехід до суспільства знань [31]. Подальші наукові інтереси дослідниці зосереджені на вивченні видавничої діяльності наукових бібліотек Європи, що також становить непересічний інтерес із точки зору нашого дослідження [29, 30]. Зарубіжний досвід представлення бібліотечної видавничої діяльності може слугувати прикладом для покращення цього процесу в бібліотеках України.

Важливою віхою у науковому осмисленні теми видавничої діяльності бібліотек є дослідження Ю. Заклінської, присвячене особливостям видавничої діяльності наукових бібліотек України в сучасному електронному комунікаційному просторі [37]. Науковця наголошує на умовах видавничої діяльності: технологічної (цифрової) та аналітико-когнітивної (змістової) конвергенції бібліотечної сфери України. Не менш важливою є ідея Ю. Заклінської про видавничу діяльність наукових бібліотек України як самостійний соціокомунікаційний науково-практичний напрям професійної діяльності, спрямований на повне й оперативне задоволення інформаційних потреб і запитів користувачів-науковців ексклюзивною інтелектуальною продукцією бібліотечного виробництва, представленою в друкованому й електронному форматах. Дослідниця обґрунтовує об'єктивну необхідність офіційного визнання статусу наукових бібліотек України як самодостатніх і самобутніх бібліотек-видавців [36].

Важливою складовою дослідження представлення бібліотечної видавничої діяльності у контексті її трансформації під впливом процесів цифровізації є номенклатура видавничої продукції, що помітно змінюється на сучасному етапі. Розглядаючи представлення бібліотечної видавничої діяльності як важливого елементу роботи бібліотек, особливу увагу варто звернути на видавничу продукцію. Більшість видавничої продукції, в тому числі і наукової, які видаються бібліотеками, входять до категорії журналів відкритого доступу — це рецензовані журнали, статті яких безкоштовно доступні всім користувачам он-лайн. Вони можуть видаватися і традиційним, друкованим, способом. Найчастіше плату за публікацію статті покриває науковий грант чи організація, в якій працює автор. Досить часто електронні журнали виступають повною копією друкованого примірника та розміщуються на сайтах бібліотек чи у репозиторіях, що значно спрощує збільшення користувачів через легкість доступу до них.

Електронні видання та помітне зростання їх ролі у науковій комунікації, відтак – частки у видавничій продукції, ставлять перед дослідниками низку практичних, правових та технологічних питань. Серед таких питань, пов'язаних із цифровізацією бібліотечного видавництва є дослідження руху Відкритого доступу, що, як відомо, розвивається двома шляхами — самоархівування (розміщення авторами електронних версій своїх наукових статей у доступних архівах електронних документів) та альтернативне публікування в електронних журналах відкритого доступу. Зазначена проблематика висвітлювалась у низці праць протягом останнього десятиліття. В якості узагальнюючих виділимо дослідження В. Копанєвої [45, 46] та Т. Ярошенко [105, 106]. Руху Відкритого доступу розширює спектр представлення бібліотечної видавничої діяльності та дає можливість орієнтуватися на користувачів з усього світу.

Електронні журнали є важливим засобом комунікації між авторами, редакторами і споживачами інформації, вони можуть спілкуватися між собою через e-mail чи редакцію. У великій кількості статей можна дуже швидко

здійснити пошук з кількох десятків робочих місць в одній бібліотеці одночасно. Стратегії пошуку різні, але переважна більшість сервісів пропонує можливість пошуку статей через предметні гасла або слова із заголовка чи анотації. Гіпертекст дає можливість об'єднання з іншими електронними джерелами інформації, які є в мережі.

Значну увагу електронним журналам у контексті видавничої діяльності бібліотек приділяють Т. Жалко та Н. Ляшук. У своїй статті «Електронні журнали як об'єкт сучасних бібліотечних інновацій» вони наголошують на технологічних та економічних бар'єрах, що виникають через недостатність ресурсів на найновіше програмне забезпечення і відповідне устаткування (software і hardware); окреме питання – якість електронних журналів, оскільки не всі з них науково редаговані; ще один аспект – обмеження доступу видавцями через паролі доступу або через номер комп'ютера індивідуального споживача (IP-адреса), коли інформацію можуть використати лише особи, що працюють на комп'ютерах, під'єднаних до вузівської чи бібліотечної мережі, відтак ці матеріали не можуть бути використаними для міжбібліотечних запозичень [35].

Особливості видавничої діяльності бібліотек знаходяться і в полі зору зарубідних дослідників. Видавничі послуги наукової бібліотеки розкриває Карла Хан (Karla L. Hahn) у книзі «Research Library Publishing Services: New Options for University Publishing». Науковиця наголошує на важливості забезпечення «базового набору послуг» шляхом оптимізації ресурсів, укладання партнерств, пошуку синергій з іншими послугами та розвитку додаткових джерел доходу. Цікавим є її висновок про те, що бібліотеки мають намір не лише реінкарнувати традиційні видавничі функції, а й активно зосереджуються на можливостях нових моделях, уникаючи механічного копіювання або простої автоматизації старих схем. Водночас вони прагнуть виявити та розвинути перспективні нові види послуг, необхідні для підтримки авторів та редакторів [110].

Деніел Трейсі (Daniel G. Tracy), в свою чергу, у статті «Libraries as Content Producers: How Library Publishing Services Address the Reading Experience» розглядає процес видавничої діяльності бібліотек як процвітаючу сферу створення цифрових (і часто друкованих) колекцій. Хоча бібліотеки вже давно публікують різноманітні матеріали, такі як спеціальні колекції та каталоги, видання наукових журналів і монографій стає все більш поширеним явищем. Привертає увагу його висновок про те, що бібліотеки використовують переваги цифрових форматів для створення експериментальних форм, які неможливо реалізувати у друкованому вигляді, таких як мультимедійні та цифрові гуманітарні проекти, що полегшують взаємодію з контентом та читанням [115].

Представлені наукові погляди підкреслюють попит на збільшення цифрової продукції. Це означає, що перед бібліотеками постає завдання не лише підготувати та видати таке видання, а й оптимально позиціонувати свою видавничу діяльність та продукцію у інформаційному просторі для задоволення інформаційних потреб і запитів користувачів.

Саме тому ще одним важливим поняттям нашого дослідження є «інформаційний простір». Досить широке визначення цього поняття представлено у статті К. Дубняк «Інформаційний простір: структура та функціональні параметри». Автор зазначає, що: «термін «інформаційний простір» застосовують, як правило, для позначення системи зовнішніх та внутрішньоорганізаційних потоків інформації, які, у свою чергу, можуть мати різні характеристики з погляду змісту, методів, передачі та інтенсивності обміну інформацією. Його також можна використовувати для позначення відповідної сфери суспільної діяльності, охопленої певною системою потоків інформації» [33, с.21]. В контексті бібліотечної сфери інформаційний простір виступає усіма майданчиками поширення інформації висвітлення власної діяльності та канали комунікації з користувачами. Останнім часом все частіше інформаційний простір розширюється у напрямі активного використання соціальних мереж бібліотечними установами, що позитивно впливає на

покращення їхньої діяльності. Інформаційний простір є динамічним середовищем, що передбачає постійні зміни під впливом зовнішніх факторів і тим самим, представляє науковий інтерес для дослідження.

У науковому доробку представлення бібліотечної видавничої діяльності мало розкрито. Для подальшого дослідження нами були проаналізовані праці науковців, що розкривають позиціонування бібліотек у інформаційному просторі загалом.

Висвітлення будь-якої діяльності в інформаційному просторі на різних майданчиках передбачає потребу в систематизації вимог до подання інформації, проте на сьогодні чітких вимог чи структури немає. Це питання певною мірою висвітлено у працях Н. Тарасенко. Науковиця наголошує, що бібліотечній системі України необхідні офіційні документи, які б регламентували діяльність бібліотек у соціальних медіа [99, с.219].

У своєму дослідженні під поняттям «соціальні медіа» ми розуміємо будь-які ресурси інформаційного простору, де користувач виступає дієвим суб'єктом комунікації із безпосереднім впливом на представлення контенту (сторінки у соціальних мережах, блоги та ін.). Особливості певних напрямів використання соціальних медіа в роботі бібліотек досліджували К. Бейлі [108], В. Бондаренко [6], І. Вишневська [8], Р. Вороніна [10], Т. Гранчак [19], В. Горючий [17], А. Каплан [111, 112], Т. Лисенко [49], Х. Настич [59], О. Онищенко [68], В. Попик [95] та ін.

У дослідженнях В. Струнгар [97] було напрацьовано як важливі теоретичні узагальнення, так і дієві практичні розробки щодо наповнення сторінок бібліотек у соціальних медіа.

У статті З. Болкотун, О. Вакаренко та А. Радченко «Спеціалізований ресурс для академічних книг: концепція і пілотна версія» розглянуто аспекти створення спеціалізованих ресурсів, які забезпечують доступ світової спільноти до наукових монографій, підготовлених і виданих працівниками НАН України. На думку дослідників для популяризації власної видавничої продукції та створення якісного наповнення інтернет ресурсів бібліотек

важливе постійне інформаційне наповнення у вигляді розміщення новин, оновлення бази нормативних і методичних документів із питань видавничої справи, створення та розміщення консультативних матеріалів з приводу реєстрації видань та правила подання матеріалів для авторів [7, с.5].

Потребу у активному використанні інформаційного простору для висвітлення власної діяльності у соціальних мережах розкриває стаття «Використання бібліотечних сторінок у соціальних мережах з метою морально-інформаційної підтримки читачів у березні-квітні 2022 року» Н. Вовк [9] Серед зарубіжних наукових праць значний інтерес викликає стаття Р. Буррес (R. Burress), С. Веласкес (S. Velasquez), А. Гаррісон (A. Harrison), та Л. Шрайнер (L. Schreiner). У своїй статті «Social Media Use in Academic Libraries: A Phenomenological Study» на основі вивчення соціальних сторінок університетських бібліотек автори констатують зміни ставлення бібліотекарів до соціальних мереж і вплив такого роду ресурсів на зростання присутності бібліотек в інформаційному просторі [117]. Розгляд цих напрямів, їх позитивні сторони впровадження в роботу бібліотек у вітчизняному бібліотекознавстві представлені у роботах Л. Коновал [2].

Висвітлення результатів дослідження презентації бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі відсутнє, що враховуючи сучасні вимоги користувачів викликає значний науковий інтерес. Актуальності цьому питанню надають нові обставини, в яких перебуває наша країна. З моменту повномасштабного вторгнення РФ на територію України, бібліотекам, як і іншим організаціям громадського користування необхідно адаптуватися до роботи в умовах війни. Припинення повної роботи неможливе та потреба у випуску та поширенні видавничої продукції лишається. Адже не зважаючи на умови війни ЗВО, наукові установи продовжують працювати, науковці проводять дослідження, а тому є потреба у випуску видань різного виду.

Багато бібліотек перепрофілювали свою роботу на центри допомоги постраждалим, активно взаємодіють з благодійними фондами та усіляко

допомагають збором коштів для ЗСУ (ярмарки, виставки і тд.). За період війни багато бібліотек було пошкоджено, деякі призупинили діяльність, в тому числі і видавничу, через окупацію або інші складнощі. Потреба дослідження цих проблем підвищує актуальність висвітлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі в умовах війни та зосередити свій наукових інтерес на пошуку шляхів вирішення труднощів.

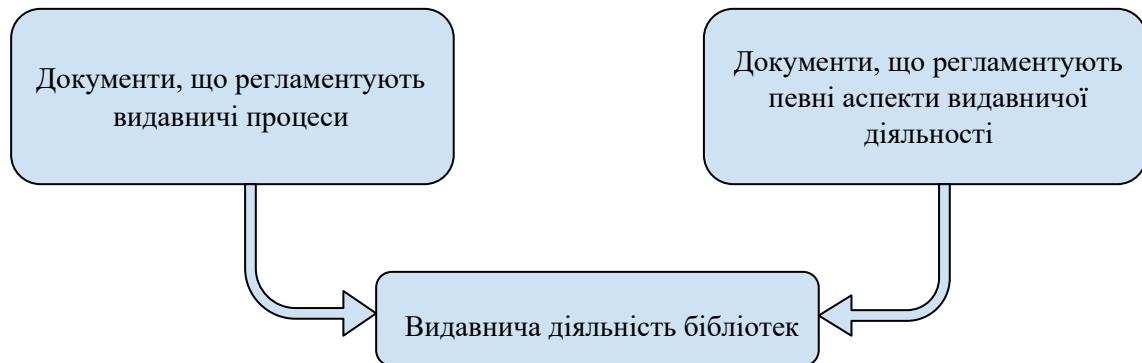
Також саме інтенсивність як змін, так і наукового осмислення проблеми актуалізує питання узагальнення наявного практичного досвіду та теоретичного доробку. Слід також зважати, що останні роки, а саме кризові виклики пандемії для всього світу та повномасштабної війни для України суттєво вплинули на особливості бібліотечного видавництва, головним чином через зростання ролі дистанційного науково-інформаційного забезпечення освітньої та академічної діяльності. Відтак навіть попри активні дослідження бібліотекознавців науковий запит на осмислення проблеми залишається. Окремим аспектом актуальності піднятого питання є потреба у систематизації наявного досвіду та вироблення системного підходу до представлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі.

1.2. Джерельна база дослідження представлення бібліотечної видавничої діяльності

Дослідницька робота для розв'язання поставлених завдань передбачає використання широкої джерельної бази, що охоплює різні аспекти розвитку інформаційних напрямків діяльності бібліотек та видавничої справи. Серед основних джерел дослідження були законодавчі та нормативно-правові акти України, які регулюють питання інформаційно-аналітичної та видавничої діяльності бібліотек.

Нормативні документи дають змогу організувати роботу згідно чинного законодавства та окреслити права та обов'язки кожного працівника та організації в цілому. Бібліотеки України керуються низкою нормативних

документів. У процесі аналізу нормативної документації, ми об'єднали всі наявні документи у дві категорії: документи, що регламентують видавничі процеси та документи, що регламентують певні аспекти видавничої діяльності. Пропонована схема представлена на рис.1.1.

Рис. 1.1. Категорії нормативно-правової бази видавничої діяльності

Перша категорія документів виступає підґрунтям для організації видавничої діяльності та включає загальні аспекти цієї діяльності. Ці нормативні акти розповсюджуються на всіх суб'єктів видавничої галузі.

До другої категорії входять закони, кодекси та постанови, які розкривають права, обов'язки та сферу відповідальності суб'єктів видавничої діяльності. Ці документи фіксують особливості функціонування суб'єктів видавничої діяльності у суспільстві, процеси співпраці з різними організаціями. Саме ця категорія документів виступає гарантом захисту та підтримки діяльності та сприяють розвитку за допомогою підтримки держави.

Більшість законодавчих документів видані досить давно і певною мірою, особливо з точки зору електронного видавництва, є застарілими, проте їх наявність дозволяє регулювати діяльність видавничої діяльності.

Виходячи із тези про те, що процес впровадження цифровізації та видавнича діяльність бібліотек помітно залежить від виду бібліотечної установи, важливою для нашого дослідження є норма Закону України «Про бібліотеку та бібліотечну справу» 1995р. (ст. 6) [77]. Далі в тексті подається

обґрунтування специфіки видавничої діяльності різних видів бібліотек саме з огляду на визначену законом видову типологізацію.

Закон «Про видавничу справу» (1997 р.) визначає положення про суб'єктів видавничої діяльності, особливості розповсюдження друкованої продукції, відносини між видавцями, друкарями та розповсюджувачами [78].

Не менш важливим документом є Закон України «Про Національну програму інформатизації» (1998 р.) [86]. Законом передбачено створення Національної інформаційної системи України, у тому числі загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування; широке використання інформаційних технологій; формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг; інтеграція України у світовий інформаційний простір [86].

У 2004 році Міністерством юстиції України було зареєстровано Наказ «Про затвердження Положення про електронні наукові фахові видання», важливою нормою якого стало урівняння друкованих і електронних наукових видань [84]. Згідно із затвердженим Положенням, електронні наукові фахові видання виставляються на сайтах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Національної парламентської бібліотеки України, що забезпечує їх загальнодоступність для всіх користувачів глобальної інформаційної мережі Інтернет. Важливо, що перехід до електронних інформаційних комунікацій дасть змогу закладам вищої освіти і науковим установам України істотно зменшити витрати на паперово-видавничу діяльність [64].

Окрім розглянутих вище Законів, відносини у сфері видавничої діяльності регулюються ще низкою нормативних документів: Конституцією України [43] Господарським кодексом України [18], законами України «Про інформацію» [85], «Про обов'язковий примірник документів» [87], «Про авторське право і суміжні права» [76], «Про державну таємницю» [82], «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» [81], «Про друковані

засоби масової інформації (пресу) в Україні» [83], «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» [80], цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Бібліотеки як організації, що здійснюють видавничу діяльність керуються низкою постанов та розпоряджень, які стосуються видавничої справи. Деякі з них ми розглядали вище, проте загальну нормативно-правову базу, якою керується видавнича діяльність у бібліотеках можна розділити на такі категорії:

1) *Укази та розпорядження Президента України* («Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України», «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій» та ін.)

2) *Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України* («Про державний реєстр видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції»; «Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів»; «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права та суміжних прав»; «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею»; «Про приєднання до Статуту Міжнародного центру реєстрації серіальних видань (Міжнародного центру ISSN)» та ін.)

3) *Нормативні акти міністерств і відомств України* («Про затвердження Положення про електронні наукові фахові видання», «Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України» та ін.).

Оскільки одним із напрямків дослідження було з'ясування як питання представлення бібліотечних видань узгоджуються із захистом авторського права, складовою джерельної бази стали відповідні документи.

Нормативно-правові відносини, пов'язані з набуттям, реалізацією та захистом особистих немайнових і майнових авторських та/або суміжних прав, а також прав особливого роду (*sui generis*), пов'язаних із сферою авторського права та/або суміжних прав, регулюються Законом України № 2811-IX від

15.04.2023 р «Про авторське право та суміжні права» [76].

Важливо зазначити, що, відповідно до зобов'язань, узятих на себе Україною в рамках Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, національне законодавство піддається інтеграції з європейськими стандартами, зокрема у сфері інтелектуальної власності. З 15 квітня 2023 р. вступив у силу Закон України № 2974-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності». Цей документ враховує положення Директиви 2004/48/ЄС, спрямовані на захист прав інтелектуальної власності, і вносить зміни до ряду нормативних актів. З метою врахування змін до чинного законодавства й міжнародного права в галузі авторського права важливо розробляти та впроваджувати власні локальні нормативні документи й рекомендації для ефективного захисту авторського права під час створення, публікації та надання доступу до електронних ресурсів [79].

Крім того, при врегулюванні відносин інтелектуальної власності, зокрема авторського права, у випадку потреби застосовуються міжнародні договори у сфері інтелектуальної власності, на які Верховна Рада України надає згоду на їх обов'язковість.

Крім правової бази, є ще один аспект охорони авторських прав у бібліотечній діяльності в сучасному інформаційному світі – технології та вибудовані на них заходи. Забезпечення контролю за доступом до матеріалів, використання цифрових водяних знаків для ідентифікації автентичності, аналітика та моніторинг використання ресурсів, розвиток електронних бібліотек з віддаленим доступом, боротьба з піратством, створення бібліографічних баз даних і використання технологій DRM для захисту від несанкціонованого копіювання – це лише деякі засоби, які використовуються для забезпечення легального та безпечного доступу до інформації в бібліотеках. Ці технології, у поєднанні з правовими механізмами, гарантують справедливий винагороду авторам і забезпечують користувачам можливість

отримувати інформацію у відповідності з авторськими правами, забезпечуючи при цьому відкритий та безпечний доступ для всіх.

Нами розглянуто лише основні нормативно-правові документи, які регламентують видавничу діяльність загалом та окреслено ті, які розповсюджуються на роботу бібліотек.

Окрім вивчення нормативно-правової бази, ми аналізували наукові публікації, монографії, журнальні статті та конференційні матеріали з вивчення розвитку бібліотечної галузі та інноваційних підходів у цьому напрямі. Окрім зазначених вище науковців, були проаналізовані роботи присвячені охороні авторському праву. Досліджували проблематику охорони авторського права та інтелектуальної власності в бібліотеках Ю. Артемов [1], Г. Гуцол [22], В. Каїді [40], В. Кемпе [41], В. Копанєвої [44], Л. Литвинова [50,51], П. Макаренко [53], Н. Розколупа [91], Р. Поліщук [75], Г. Шемаєва [103] та ін.

В. Копанєва розглядає розв'язання проблеми знаходження балансу між правами на інтелектуальну власність учасників системи документальних комунікацій у контексті переходу від заборонної парадигми класичного авторського права до дозвільної системи поширення знань у глобальному інформаційному просторі. Враховуючи некомерційні права власників інтелектуальної власності, вона аналізує ініціативи різних країн у збереженні інформаційних ресурсів інтернету в бібліотеках. Доцільним вона вважає створення архіву документів мережі інтернет як електронної бібліотеки. У цьому архіві зберігаються файли, які є «дзеркалами» веб-сайтів, а також метадані, пов'язані із зберіганням цих файлів та процесом архівування [44, с.15].

Л. Литвинова розглядала питання нормативного та правового регулювання діяльності бібліотек з захисту авторського права. На думку науковиці, у діяльності бібліотек потребують розв'язання такі проблеми:

- забезпечення вільного доступу користувачів до фондів електронних документів і можливостей їх копіювати, репродукування в офлайн-режимі, не порушуючи при цьому права авторів та видавців;
- надання бібліотекам права на репродукування особливо цінних видань для створення цифрових копій і мікроформ;
- усунення обмеження на обсяги копіювання;
- правове забезпечення створення та функціонування електронних бібліотек;
- захист прав користувачів бібліотек на вільний доступ до електронних документів;
- захист електронних документів, що надаються в мережах, від несанкціонованого доступу [51, с. 157].

В. Кемпе, досліджуючи особливості дотримання авторського права та використання відкритого доступу в бібліотеках, наголошує на необхідності гармонізувати законодавство щодо авторського права з міжнародними нормами, використовуючи досвід інших країн, зважаючи при цьому на нестачу розвинутої системи ліцензування в Україні. Тільки спільна позиція бібліотек, на думку науковця, дасть змогу захистити права користувачів на доступ до інформації в будь-якому форматі, підвищить роль бібліотек у сучасному інформаційному суспільстві, сприятиме їх більшій відкритості та доступності для користувачів з усього світу [41, с. 261].

Додатково були залучені ресурси інтернету, бази даних наукових досліджень, архівні матеріали, а також сайти обраних нами бібліотек.

Що стосується останнього блоку джерел – матеріалів сайтів бібліотек, то об'єктом аналізу була представлена на офіційних сторінках внутрішня документація, документи та матеріали, що стосуються політик бібліотек, а також звітність, представлена на їх сайтах. Такий різноплановий блок джерел відкриває дослідникам широке поле для наукових досліджень. Наукові бібліотеки регулярно публікують значний обсяг різних матеріалів, які

докладно аналізують різноманітні аспекти їхньої діяльності та вплив на науковий прогрес.

Впровадження цифровізації у роботу бібліотек та її вплив на презентацію бібліотечної видавничої діяльності можна дослідити через аналіз їх веб-сайтів, де зазвичай публікується інформація про цифрові проекти, доступність електронних ресурсів та цифрові колекції, а також інформація про цифрові видання. Незважаючи на активну присутність бібліотек у соціальних мережах, вебсайти залишаються основним каналом поширення інформації та способом надання послуг користувачу у дистанційному форматі. Електронні каталоги дозволяють користувачам знаходити та отримувати доступ до цифрових матеріалів, блоги та новинні розділи розповідають про цифрові ініціативи та оновлення, а онлайн публікації на сайті можуть включати електронні версії журналів та інших матеріалів. Також сайти бібліотек можуть містити розділи для обговорень та відгуків, де користувачі можуть обмінюватися досвідом та думками щодо цифрових ресурсів та послуг. Саме тому одним із елементів нашого дослідження є аналіз вебсайтів обраних бібліотек.

При висвітленні видавничої діяльності, політика охорони авторського права регулює, які видання можуть бути вільно доступні в цифровому форматі, а які мають бути захищені. Тому бібліотеки можуть створювати спеціальні доступи через захищені платформи або сервіси для роботи з продукцією, що є захищеною авторським правом. Успішне дотримання авторського права дозволяє бібліотекам ефективно поширювати свої видання, забезпечуючи їхню видимість і доступність, при цьому захищаючи інтелектуальну власність. Особливості висвітлення вимог щодо охорони авторського права на сайтах бібліотек представлено у деталізованому аналізі у розділі 2

Для більш глибокого розуміння взаємозв'язку вебсайтів бібліотек та презентації власної видавничої діяльності розглянемо деякі аспекти, які

мають значний вплив на поширення видавничої продукції бібліотек через вебсайти бібліотек (рис. 1.2.).

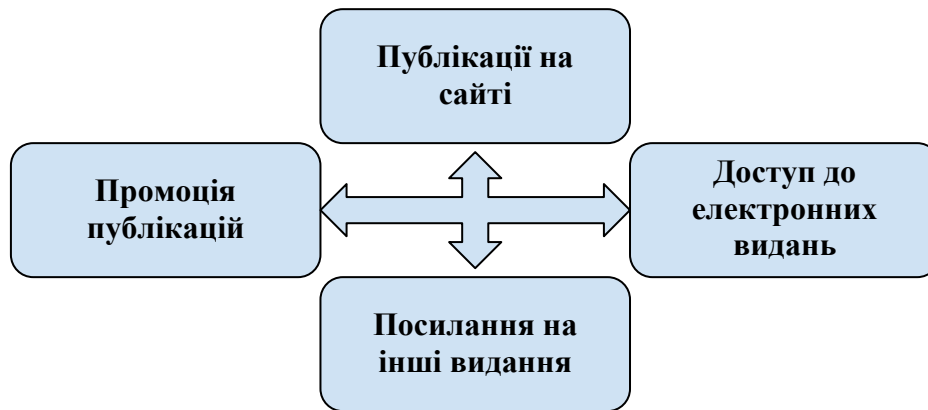

Рис. 1.2. Аспекти, що впливають на поширення видавничої продукції бібліотек через вебсайти бібліотек

Ми виокремили чотири аспекти, з урахуванням того, які активності та інформація здебільшого представлена на вебсайтах, і нижче наведена їх характеристика:

1. *Публікації на сайті*: бібліотеки часто публікують на своїх вебсайтах результати своєї наукової роботи, такі як статті, дослідження, каталоги, книги тощо. Це можуть бути як електронні версії видань, так і тексти, які надаються вільним доступом для користувачів. Таким чином, аналіз сайтів бібліотек дозволяє оцінити якість та кількість науково-видавничої діяльності цих установ.

2. *Промоція публікацій*: бібліотеки можуть використовувати свої вебсайти для просування своїх видань, а також для просування публікацій своїх користувачів або партнерів. Наприклад, вони можуть розміщувати анонси нових книг або організувати онлайн-презентації наукових досліджень.

3. *Доступ до електронних видань*: бібліотеки можуть також надавати доступ до електронних версій своїх видань через свої веб-сайти. Це може включати наукові журнали, книги, монографії та інші видання, які користувачі можуть читати або завантажувати.

4. *Посилання на інші видання:* на сайтах бібліотек часто наводяться посилання на інші наукові джерела, які можуть бути корисними для дослідження та підготовки публікацій. Це можуть бути наукові бази даних, електронні ресурси, архіви тощо.

Всі ці джерела узагальнювались та аналізувались для побудови аргументованих висновків та рекомендацій щодо модернізації та розвитку представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі.

1.3. Методологічні засади дослідження представлення видавничої діяльності бібліотек в інформаційному просторі

Системний підхід до дослідження видавничої діяльності бібліотек передбачає вивчення цього процесу як складової бібліотечної системи в цілому. Методологічні засади нашого дослідження базуються на ідеї розгляду видавничої діяльності як складної системи, в якій взаємодіють різні компоненти та процеси. Доцільність використання системного підходу у дослідженні різних аспектів бібліотечної діяльності знайшли обґрунтовано у низці бібліотекознавчих праць [21, 31, 95]– дослідники наголошують на важливості розгляду різних факторів впливу для повноцінного аналізу роботи бібліотек.

Зараз, як ми вже зазначали, бібліотеки все частіше перетворюються в інформаційні центри, де функції накопичення інформації та її поширення, створення бібліотечних фондів, видання власної продукції реалізуються паралельно з активною комунікацією з користувачами. Видавнича діяльність бібліотек розглядається нами як багатокomпонентний процес, що передбачає цілу низку структурних складових: комунікацію з автором, до видавничу підготовку та виготовлення готової продукції, а також популяризацію її через активну комунікацію з користувачами.

Одним з методологічних засад системного підходу є вивчення взаємозв'язків та взаємодії між різними елементами видавничої діяльності

бібліотеки. Крім того, системний підхід враховує контекстуальні фактори, що впливають на видавничу діяльність бібліотеки, такі як технологічні та соціальні зміни, потреби користувачів тощо. Це дозволяє проводити аналіз не лише внутрішніх процесів, а й зовнішніх факторів, що впливають на роботу бібліотеки в сфері видавничої діяльності.

Важливим методологічним аспектом у виконні дисертаційної роботи стали соціогуманітарний (когнітивні підходи до зменшення інформаційної ентропії в процесі наукових комунікацій, які орієнтуються на перехід від формалізованої передачі даних до сприяння в отриманні користувачем нових знань) підхід та концепт цифрової гуманітаристики, що наголошує, зокрема, інтеграцію методів технічних та гуманітарних наук у створення інтелектуальних цифрових проектів спільними колективами, які узгоджують мету, завдання, підходи до структури та контенту, визначення набору смислових відносин та моделей, методи розкриття інформації та управління нею [21,34].

Бібліографічний та історіографічний метод знайшов застосування в процесі дослідження рівня вивчення наукової проблеми у сучасному бібліотекознавстві. Описовий метод було задіяно для фіксації виявлених особливостей роботи окремих бібліотек. Серед методів, що застосовувалися у нашому дослідженні – структурно-функціональний аналіз для розкриття структури у взаємозв'язку із функціями бібліотечної діяльності. Порівняльний аналіз застосовувався для виявлення спільних та відмінних особливостей різних бібліотек. Систематизацію та аналіз отриманих даних забезпечували методи класифікації та наукової реконструкції. Одним із результатів нашого дослідження є напрацювання рекомендацій, які підвищать рівень представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі. Досягненню цього результату слугувало використання методів моделювання та ідеалізації – для узагальнення наявних теоретичних та практичних даних і створення пропонованої за результатами дослідження моделі.

Цей комплексний підхід дозволяє зробити більш глибокий та об'єктивний аналіз видавничої діяльності бібліотек та дійти до обґрунтованих висновків і рекомендацій.

Для створення валідної вибірки для дослідження всі види бібліотек представлені у вигляді схеми на рис. 1.3. Таке схематичне зображення дає змогу відслідкувати, що обрані нами бібліотеки входять до однієї категорії, що дає можливість проаналізувати їх роботу за сферою значення та дослідити їх відмінності у видавничій діяльності.

Рис.1.3. Види бібліотек

Саме тому, у нашому дослідженні ми значну увагу приділили вибору бібліотек для дослідження. Нам було важливо охопити різні категорії бібліотек, щоб окреслити різницю у їх видавничій діяльності та визначити специфіку презентації бібліотечної видавничої діяльності.

Ми обрали для дослідження дві найбільші категорії бібліотек: національні та державні бібліотеки та бібліотеки закладів вищої освіти. Такий вибір зумовлений тим, що ці категорії представляють найбільш значущі сегменти бібліотечної системи, мають широкий спектр функцій і обслуговують різні аудиторії. Національні та державні бібліотеки, як правило, відповідають за збереження культурної спадщини та надання доступу до інформаційних ресурсів широкому колу користувачів, тоді як бібліотеки

закладів вищої освіти зосереджені на підтримці освітніх і наукових процесів. Аналіз цих двох категорій дозволяє отримати цілісне уявлення про ефективність бібліотечних практик і комунікаційних стратегій у різних контекстах, що сприяє глибшому розумінню ролі бібліотек у сучасному інформаційному середовищі.

Регіональний поділ бібліотек використовується переважно для забезпечення репрезентативності вибірки та врахування можливих регіональних особливостей, але не є визначальним фактором у загальній оцінці діяльності бібліотек. Ми обирали бібліотеки з різних регіонів, але поділ географічно лишається умовним, оскільки він не завжди відображає реальні відмінності в діяльності та комунікаційних стратегіях бібліотек. Хоча географічне розташування може впливати на доступність ресурсів, рівень фінансування та особливості користувацької аудиторії, більшість бібліотек, особливо у національних і державних мережах, діють за подібними принципами та мають спільні цілі.

Наступним критерієм вибірки стала наявність репрезентативних сайтів. Більшість бібліотек зараз мають власні вебсайти, проте не всі активно їх осучаснюють та інформаційно наповнюють. Тому вебсайти у обраних нами бібліотек мали бути активним каналом висвітлення бібліотечної видавничої діяльності.

Ще одним критерієм вибору бібліотек для дослідження виступала активна видавнича діяльність. Більшість бібліотечних установ мають власні видання, але для нашого дослідження необхідно, щоб видавнича діяльність відбувалась на постійній основі та мала різні види видавничої продукції.

Також важливим критерієм виступає інформаційна активність обраних бібліотек. Вибірка включає бібліотеки, що мають активну присутність в інформаційному просторі, зокрема через вебсайти, соціальні мережі, електронні бібліотеки або репозиторії. Це дозволяє дослідити, як вони представляють свою видавничу діяльність і взаємодіють із аудиторією.

Загалом ці критерії дозволили отримати репрезентативну вибірку бібліотек, яка дає змогу комплексно дослідити, як бібліотечна видавнича діяльність представлена в інформаційному просторі, та визначити ефективні практики і можливі виклики.

В кінцевому результаті ми отримали вибірку з 12 бібліотек України:

- шість бібліотек з категорії всеукраїнських бібліотек загальнодержавного значення, як їх визначає Закон Про бібліотеки і бібліотечну справу, відносячи до таких національні та державні [79], а саме: академічні – дві національні бібліотеки НАН України (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника) та Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. Сухомлинського НАПН України; дві галузеві бібліотеки загальнодержавного значення (Національна наукова медична бібліотека України та Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека ім. В. Заболотного); а також Харківська державна наукова бібліотека імені В. Короленка. Ці бібліотеки впливовими як для професійної спільноти, так і серед користувачів, слід відзначити, що вони є лідерами видавничої діяльності за оцінкою дослідників цієї галузі [36].

- шість бібліотек закладів вищої освіти (Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. Мечникова, Наукова бібліотека Львівського національного університету імені І. Франка, Бібліотека Сумського державного університету, Науково-технічна бібліотека ім. Г. Денисенка Національного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»). Обрані бібліотеки з різним науковим і технічним профілем, що дозволяє забезпечити релевантність вибірки і дослідити видавничу діяльність та її репрезентацію у цифровому інформаційному середовищі в різних академічних сферах – від гуманітарних наук до технічних дисциплін.

Як ми зазначали раніше, наразі відсутні чіткі стандарти представленості бібліотек у інформаційному просторі та вимоги для контенту, що публікується. Також відсутність подібних досліджень у науковій літературі, поставила перед нами завдання розробити критерії, що дадуть змогу дослідити особливості представлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі на основі вивчення вебсайтів бібліотек та їх сторінок у соціальних мережах.

Основою для виокремлення критеріїв став аналіз проблем цифровізації, які окреслює О. Онищенко у статті «Адаптація бібліотек до «життя в цифрі»» [68]. Обґрунтовуючи виділені нами критерії, зупинимось детально на проблемах, які виокремлює бібліотекознавець в контексті цифровізації діяльності бібліотек. Отже, до таких проблем належать:

- *технічні проблеми*: нестача ресурсів для розвитку інформаційних технологій, обмежені можливості програмного забезпечення, нестача кваліфікованих спеціалістів;
- *організаційні проблеми*: недостатня увага до організаційної структури бібліотеки, відсутність чіткої стратегії цифровізації, неефективна комунікація з користувачами;
- *інформаційні проблеми*: незадовільна якість цифрового контенту, низький рівень довіри користувачів до цифрових джерел інформації, неповнота та неточність даних;
- *юридичні проблеми*: відсутність однозначної правової бази для цифрової бібліотеки, недостатня захист авторських прав, проблеми з ліцензуванням та правовими аспектами використання електронних ресурсів;
- *економічні проблеми*: нестача фінансових ресурсів на розробку та підтримку цифрової інфраструктури, складність визначення рентабельності проектів цифровізації, низький попит на цифрові послуги серед користувачів [68].

Враховуючи, що в центрі уваги нашого дослідження були провідні бібліотеки України, економічний аспект, а саме фінансування діяльності нами детально розглядатися не буде. Виокремлені нами критерії представлені на рис.1.4.

Рис. 1.4. Критерії дослідження особливостей та рівня впровадження цифровізації у діяльність бібліотек

Основою нашого дослідження виступало вивчення вебсайтів бібліотек та їх сторінок у соціальних мережах з точки зору користувача. Саме тому ми виокремити *технічний критерій*. Всі інформаційні ресурси бібліотек мають бути функціональними та зручними у користуванні. Це дозволить спростити роботу користувачів з доступною інформацією та сприятиме залученню більшої категорії користувачів. Також у цей критерій було включено і візуальне оформлення сторінок. Візуальна складова вебсайту не є ключовою у сприйнятті інформації користувачами, проте гармонійне оформлення сторінок значно підвищує імідж бібліотеки.

Організаційний критерій дозволить дослідити наявність сторінок бібліотек у соціальних мережах та вибудовування комунікації з користувачами. Цей елемент відіграє важливу роль у представленні власної видавничої діяльності, адже саме користувачі є цільовою аудиторією видавничої продукції, а попит на отримання інформації через соціальні мережі весь час зростає. На важливості розширення комунікації з користувачами за рахунок сторінок в соціальних мережах наголошувала у своїх роботах В. Струнгар [96].

Публікаційна активність, різноманіття контенту та систематичність наповнення власних соціальних медіа увійшли у *інформаційний критерій*. Як ми зазначали раніше, постійна інформаційна присутність бібліотеки у інформаційному просторі дає можливість сформувати позитивний імідж та презентувати бібліотечну видавничу діяльність на різних майданчиках, що позитивно впливає на популяризацію наукового доробку.

Юридичний критерій також є важливим елементом у дослідженні представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі. В цей критерій ми включили наявність політики захисту авторського права та доступність інформації про дотримання ліцензійних вимог. Під політикою захисту авторського права, в контексті презентації бібліотечної видавничої діяльності, ми розуміємо комплекс правил, практик та засобів контролю, які бібліотеки застосовують для забезпечення законного використання, захисту і дотримання авторських прав на творчі роботи та інтелектуальну власність. В умовах активності в інформаційному просторі ризик порушень авторського права значно зростає, тому дуже важливо не лише презентувати власну видавничу продукцію, а й створити всі необхідні умови його збереження. Також чітка і зрозуміла політика дає можливість підвищувати академічну доброчесність під час використання вже наявного наукового доробку.

Виокремленні нами критерії дають можливість комплексно дослідити аспекти, що впливають на поширення видавничої продукції бібліотек через вебсайти бібліотек.

Загалом, враховуючи вищесказане, процес нашого дослідження буде складатися з таких етапів:

1. Аналіз сайтів бібліотек за критеріями особливостей та рівня впровадження цифровізації у діяльність бібліотек, що представлені в розділі 1.3.

2. Аналіз сайтів бібліотек з метою дослідження їх видавничої діяльності та політики щодо захисту авторського права.

3. Порівняльний аналіз активності використання сайтів та презентації бібліотечної видавничої діяльності.

4. Розроблення оптимальної моделі видавничої діяльності бібліотек для визначення важливих етапів презентації бібліотечної видавничої діяльності.

5. Дослідження обізнаності користувачів про видавничу діяльність бібліотек.

6. Розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності презентації бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі та шляхи популяризації продукції.

Всі ці етапи дадуть можливість створити цілісну картину презентації бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі а також окреслити складнощі, з якими зіштовхуються бібліотеки у цьому процесі.

Висновки до розділу 1

У ході теоретичного аналізу наукової літератури було виявлено, що бібліотеки займають ключове місце у забезпеченні інформаційних потреб суспільства, а їхні видавничі ініціативи та стратегії привертають значну увагу у сучасних дослідженнях бібліотекознавства. Дві основні парадигми у цих дослідженнях — технократична та гуманістична — відображають спектр

підходів до використання технологій та акцентують увагу на ефективності управління та розвитку бібліотек.

Також було виокремлено два погляди на вдосконалення діяльності бібліотек в умовах цифровізації. Технократичний підхід визначається застосуванням сучасних інформаційних технологій, автоматизацією процесів та цифровою трансформацією з метою забезпечення швидкого доступу до інформації та покращення якості обслуговування. Гуманістичний же підхід акцентує на ролі бібліотек у сприянні розвитку особистості та культурного самовираження.

Дослідження у цій області також відображають інтерес до розвитку видавничої діяльності бібліотек, зокрема в контексті впровадження нових технологій та цифрових форматів видань. У світлі конфліктів та кризових ситуацій, багато бібліотек змушені адаптуватися та зосереджувати значні зусилля на удоступненні своєї видавничої продукції через сайти, а також посилювати представлення цієї діяльності.

Цільові орієнтації та методологічні підходи, виокремлені у дослідженнях, створюють базу для подальшого комплексного аналізу репрезентації видавничої бібліотечної діяльності, зокрема за допомогою цифровізації та розширення електронних та цифрових ресурсів. Такий підхід дозволяє враховувати сучасні виклики та можливості у галузі бібліотечної науки та практики.

Додатково важливо відзначити, що дослідження видавничої діяльності бібліотек орієнтовані не лише на розуміння та удосконалення внутрішніх процесів, але й на вивчення їхньої ролі в широкому контексті суспільства. Врахування впливу бібліотек на формування культурних, освітніх та інформаційних процесів стає ключовим аспектом цих досліджень.

Також в умовах сучасних технологічних та соціокультурних змін, бібліотеки стають не лише місцями зберігання та поширення інформації, але й активними учасниками цифрового середовища. Впровадження електронних та

цифрових форматів видань відкриває нові можливості для доступу до знань та культурних цінностей, а також сприяє розширенню аудиторії користувачів.

Особливий науковий інтерес викликає дослідження презентації видавничої діяльності в інформаційному просторі через недостатнє розкриття цього аспекту в науковій літературі. Відсутність стандартів щодо представленості бібліотек у інформаційному просторі спонукало нас розробити варіант критеріїв, що дадуть можливість дослідити рівень впровадження цифровізації у роботу бібліотек та сучасний стан презентації бібліотечної видавничої діяльності. Також виокремлені аспекти поширення видавничої продукції бібліотек зробить можливим відтворення цілісної картини цього процесу.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

2.1. Особливості представлення бібліотечної видавничої діяльності національними та державними бібліотеками

Розуміння того, що бібліотеки виступають як важливі зберігачі і поширювачі знань, стимулює їх до активної діяльності у сфері видавничої роботи. Це виявляється у випуску спеціалізованих каталогів, ілюстрованих книг, монографій та путівників по виставках, які сприяють підвищенню доступності їхніх колекцій. Видавнича активність національних бібліотек визначається, серед іншого вимогами законодавства щодо обов'язку створення бібліографічних описів для публікацій у різних форматах. Ця обов'язкова ініціатива відображає роль бібліотек у підтримці доступу до знань та поширенні інформації.

Національні та державні бібліотеки зацікавлені в підтримці публікацій у відкритому доступі і відіграють важливу роль у його розвитку та прогресі. Фундаментальна місія будь-якої бібліотеки полягає в тому, щоб з'єднати людей з інформацією, а цілі відкритого доступу роблять бібліотекарів природними прихильниками розширення доступу до наукових праць. Розвиток адвокації та підтримки відкритого доступу ілюструє творчі шляхи, якими бібліотеки пристосовуються до змін у процесі наукової комунікації, у своїх відносинах з видавцями та авторами, а також у поширенні інформації.

Бібліотеки та видавництва традиційно підтримували симбіотичні відносини, в яких бібліотеки забезпечували доступ до продукції видавництва. Проте з останніми десятиріччями чіткі розмежування почали розмиватись, оскільки технологічний прогрес знизив бар'єри для входу на ринок видавничих послуг, зокрема друку та розповсюдження матеріалів. Це

привело до значного зростання обсягу опублікованої продукції, коли функції, що раніше виключно належали видавничій індустрії, стали доступними для широкого кола учасників. Можна стверджувати, що зараз ми можемо спостерігати наслідки революції у виробництві, поширенні та доступі до інформації. Для унаочнення відповідних досягнень бібліотек зупинимось на характеристиці репрезентації та просування видавничої діяльності тих бібліотек, що були визначені для нашого дослідження. Відповідно до критеріїв, що були обґрунтовані у р. 1.3 (методологія дослідження) текст далі згруповано таким чином: коротка довідка про аналізовану бібліотеку з наступною характеристикою за розробленими критеріями та висновки за результатами аналізу сайту.

Презентація бібліотечної видавничої діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ) відіграє визначальну роль у культурному та науковому житті України. Зберігаючи найбільший обсяг документно-інформаційних ресурсів серед бібліотек України, вона стала символом національної культурної спадщини та наукового потенціалу країни.

Особлива значущість Національної бібліотеки полягає в тому, що вона є не лише місцем зберігання та доступу до книжкових ресурсів, але й науково-дослідним, науково-методичним та культурно-просвітницьким центром. Її діяльність спрямована на підтримку та розвиток наукових досліджень, наукової освіти та культурного розвитку суспільства. Вона є одним із складників інфраструктури наукових досліджень НАН України та забезпечує доступ до наукової інформації для дослідників та академічної громадськості [66].

Технічний критерій. Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського є важливим онлайн-ресурсом для користувачів, дослідників та всіх зацікавлених осіб. Він відображає масштабність та різноманітність ресурсів цієї національної книгозбірні. Сайт виконаний в приємних спокійних тонах, що не перевантажує зорові рецептори. Меню сайту ретельно

структуроване, що дозволяє легко знаходити необхідну інформацію. На головній сторінці можна знайти посилання на основні розділи, зокрема корисну інформацію про історію, послуги, події та активності бібліотеки. Користувачі можуть ознайомитися зі списком наукових видань, каталогами, архівами, розкладом подій та багато іншого. На сайті є доступ до електронних ресурсів, таких як електронні каталоги, бази даних, електронні журнали та книги. Це дозволяє користувачам отримувати доступ до великої кількості наукової інформації онлайн. Сайт регулярно оновлюється з новими статтями, анонсами подій, а також звітами про активності та досягнення бібліотеки. Загалом сайт виконаний функціонально та інтуїтивно зрозумілий у користуванні. Користувачам також доступний пошук, що дозволяє швидко знаходити потрібну інформацію. Усе це робить сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського важливим ресурсом для наукової спільноти, студентів, викладачів та всіх, хто цікавиться збереженням та поширенням знань.

Організаційний критерій. Бібліотека налагоджує ефективну комунікацію з користувачами. На сайті представлена вся необхідна контактна інформація. Є можливість комунікації через електронну пошту та телефони. Також у розділі «Користувачам» доступний сервіс «Віртуальна довідка» – надання безкоштовної онлайн-послуги, спрямованої на оперативне виконання разових запитів віддалених користувачів, пов'язаних з пошуком інформації. Відповіді на запити готуються із застосуванням інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та мережі Інтернет. До користувачів, які мають можливість скористатися цією послугою, належать всі віддалені користувачі, незалежно від того, чи є вони читачами Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Прийом запитів від користувачів відбувається автоматично і цілодобово, що забезпечує швидку та зручну відповідь на запити в будь-який час доби. Також є можливість надіслати свій запит через швидке посилання «Зворотній зв'язок». Запит надсилається одразу з сайту бібліотека та не потребує додаткових переходів у

інші служби. Ця функція полегшує комунікацію, якщо у користувача немає часу шукати контакти.

Окрім загальної інформації на сайті бібліотека активно веде свої сторінки у соціальних мережах Facebook та Youtube. На сторінці у Facebook постійно публікується інформація про заходи, що відбуваються в бібліотеці, новини та анонси. Всі пости супроводжуються фото чи відео контентом, що значно покращує візуальне сприйняття інформації. Також є публікації з описами видань, що позитивно сприяє популяризації продукції бібліотеки. Сторінка в Youtube містить кілька відео, які сформовано у два списки відтворення «Подих вічності і пульс життя» та «Сторіччя бібліотеки імені Вернадського». Судячи з дат публікацій відео сторінка створена нещодавно, проте активна динаміка наповнення її контентом, вказує на важливість для бібліотеки цього каналу комунікації.

Інформаційний критерій. Сайт бібліотеки постійно оновлюється новинами, анонсами про найближчі події та оголошеннями. Для того, щоб вони не губилися на головній сторінці користувач має можливість переглядати їх у відповідних категоріях сайту, що теж розміщені на головній сторінці. Сайт наповнений багатьма ресурсами та матеріалами, тому дуже допоміжним є категоризація їх на блоки. Загалом у категорії “Читачам” можна ознайомитися з інформацією про правила користування фондами, перелік послуг, режим роботи та інше. НБУВ пропонує широкий спектр бібліотечно-бібліографічних та інформаційних послуг на безоплатній основі для своїх читачів. Користувачі мають можливість скористатися різноманітними довідково-пошуковими апаратами бібліотеки, такими як система карткових каталогів і картотек. Крім того, доступ до інформаційних ресурсів бібліотеки здійснюється через систему електронних каталогів і тематично-видових баз даних. Ця система включає в себе електронний каталог НБУВ, реферативну базу даних «Україніка наукова», електронний каталог авторефератів дисертацій та інші електронні ресурси. Також бібліотека надає доступ до документних фондів у читальних залах, включаючи фонд основного

зберігання, підсобні фонди спеціалізованих читальних залів та фонди, що знаходяться у відкритому доступі. Користувачі також можуть отримати доступ до електронних повнотекстових інформаційних ресурсів, вільного Інтернет-доступу та інших послуг, таких як користування міжбібліотечним абонементом. Усі ці послуги спрямовані на задоволення інформаційних потреб користувачів та підтримку їхнього наукового та дослідницького процесів.

В розділі «Бібліотекарям» міститься багато корисної інформації для спеціалістів, зокрема і посилання на *бібліотекознавчі ресурси* (література з бібліотекознавства та книгознавства, каталоги залу бібліотекознавчої літератури та книгознавчих статей, бібліотекознавчі видання України у відкритому доступі, видання НБУВ, нормативно-правові документи, електронний архів науково-довідкових видань, бібліотечні електронні ресурси та технології тощо). Представлена також *E-науково-методична служба* (надає консультації, виконує запити за різними напрямками бібліотечно-інформаційної діяльності. Має на меті сприяти професійній освіті та підвищенню кваліфікації фахівців бібліотечно-інформаційної сфери) [66]. Така детальна структура інформації на сайті, свідчить про важливість ефективної навігації бібліотечними ресурсами.

Також бібліотека пропонує корпус ресурсів своїм користувачам, серед яких: електронні, наукові, інформаційно-аналітичні, історико-культурні, бібліографічні. Користувачам пропонується перелік спеціалізованих е-бібліотек, електронних виставок та інтернет ресурсів. Серед баз даних бібліотека пропонує понад 60 найменувань, що в змозі задовольнити потреби користувачів у різноманітних галузях.

Бібліотека постійно поповнює перелік ліцензійних доступів до різноманітних науково-інформаційних баз, що є важливою ланкою для підтримки науково-дослідної діяльності користувачів та співробітників.

Загалом враховуючи величезне інформаційне наповнення сайту бібліотеки та його різноманіття, можна зазначити, що вона дійсно є

загальнодержавним комплексним бібліотечно-інформаційним, науково-дослідним, науково-методичним та культурно-просвітницьким центр.

Юридичний критерій. Політика захисту авторського права для НБУВ важлива з точки зору забезпечення відповідності законодавчим нормам у сфері авторського права, а також забезпечення легального доступу до інформаційних ресурсів. Це включає укладання ліцензійних угод або договорів з правовласниками для отримання прав на використання матеріалів, а також вживання заходів для захисту прав авторів та інших правовласників. Дотримання цієї політики допомагає бібліотеці забезпечити етичне та законне використання інформаційних ресурсів, забезпечуючи при цьому доступність інформації для широкого кола користувачів. Одним із важливих аспектів такої політики є також впровадження технічних заходів для контролю за використанням матеріалів, наприклад, за допомогою цифрових правових управлінських технологій. Такий комплексний підхід допомагає НБУВ забезпечити баланс між правами авторів та доступом до інформації для користувачів, що є важливим аспектом його місії та діяльності.

Висновок. НБУВ виготовляє та репрезентує різноманітну видавничу продукцію. Аналіз представлення видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. виявив динаміку видання та інформування, представлену нижче на діаграмі. З інформації що міститься на вебсайті вдалося з'ясувати, що протягом цього періоду НБУВ видала 138 одиниць видавничої продукції. У 2021 році бібліотекою було підготовлено 55 видань, які включали: 26 (47,3%) довідкових видань (покажчики, бюлетні, інформаційно-довідкові огляди, листівки, пам'ятні видання та інше), 10 (18,2%) періодичних видань (журнали, вісники та збірники праць), 19 (34,5%) наукових видань (монографії, посібники, збірники матеріалів конференцій та різна науково-методична література). У 2022 році - було підготовлено 41 видання, які включали: 15 (36,6%) довідкових видання, 13 (31,7%) періодичних видань, 13 (31,7%) наукових видань. Протягом 2023 року НБУВ підготувала 42 видання, які

включали: 18 (42,9%) довідкових видання, 11 (27%) періодичних видань, 13 (30,1%) наукових видань.

Візуально динаміка видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.1.

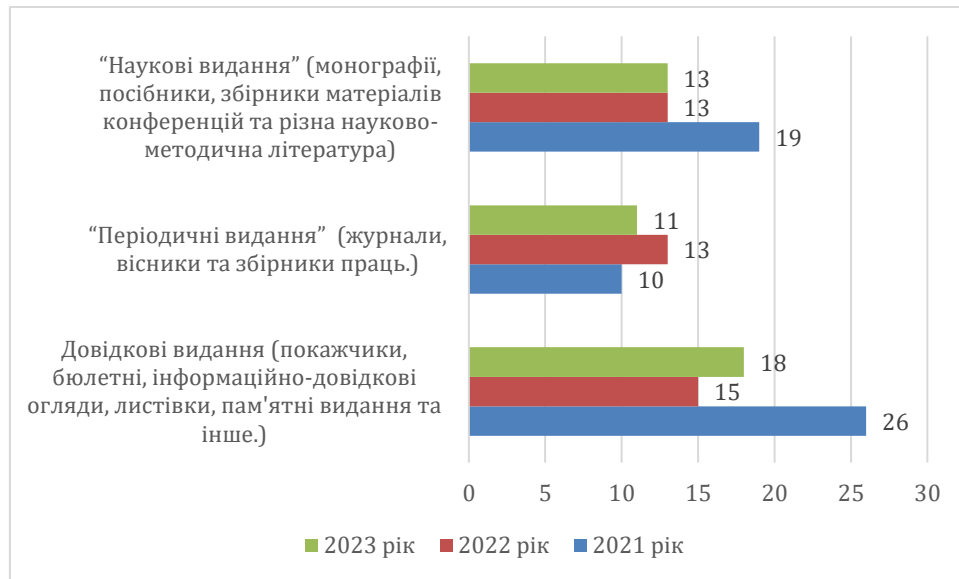

Рис.2.1. Видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2021-2023рр.)

Для дослідження особливостей презентації бібліотечної інформаційної діяльності в інформаційному просторі, ми також проаналізували реалізацію аспектів, які були виділенні у 1.3.

Публікації видань на сайті відбуваються на постійній основі. Користувачам доступна вся необхідна інформація про видання, а також його електронна версія. Позитивним елементом є постійна чітка структура подання інформації про видання. Дотримання єдиної форми вказує на високий рівень структурованості роботи з представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі. *Промоція публікацій* також активно розміщується на вебсайті. Окрім анонсів майбутніх видань, промоції слугують способом залучення авторів та науковців до підготовки видання. Користувачам доступна інформація про вимоги до подання робіт та загальна інформація про очікуване видання. *Доступ до електронних видань* також реалізований на високому рівні. НБУВ має велику кількість електронних видань, які доступні

користувачам у повному обсязі. Це позитивно впливає на імідж бібліотеки та дає користувачам широкий доступ до інформації. Бібліотека активно розміщує *посилання на інші видання*. До цих видань можна віднести публікації та продукцію партнерів, доступ до різноманітних баз даних та інформаційних ресурсів.

Отже, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського реалізовує видавничу діяльність як один зі складових елементів своєї місії з розповсюдження знань та культурних цінностей. Видавнича діяльність бібліотеки спрямована на публікацію наукових та культурних видань, а також на випуск різноманітних інформаційних матеріалів, що сприяють освіті, науці та культурі. Інтеграція сучасних технологій та цифрових ініціатив дозволяє бібліотеці ефективно відповідати на виклики сучасного інформаційного суспільства. Крім того, її науково-дослідницька робота, видавнича діяльність та участь у культурних і просвітницьких ініціативах сприяють розширенню знань та підвищенню інтелектуального рівня суспільства. У презентації власної видавничої діяльності НБУВ показує високий рівень структурованості. Позитивним елементом є постійна публікація актуальної інформації щодо власних видань та видань партнерів.

Презентація бібліотечної видавничої діяльності Національної наукової медичної бібліотеки України. Національна наукова медична бібліотека України (ННМБУ) є однією з найпрестижніших науково-інформаційних установ у сфері медицини та охорони здоров'я в Україні. Завдяки своїй величезній колекції медичної літератури, розгорнутій інформаційній системі та впровадженню новітніх технологій бібліотека забезпечує доступ до світових наукових ресурсів.

ННМБУ виконує різноманітні функції, що охоплюють величезний спектр діяльності в галузі медицини та інших суміжних галузях знань. Вона є не лише провідним науково-дослідним центром, але й організаційним, науково-методичним, освітнім та соціокультурним центром для медичної спільноти.

Бібліотека здобула визнання на міжнародному рівні завдяки своїм досягненням та міжнародним партнерствам, зокрема Польською медичною бібліотекою імені Збігнєва Реліги. Загалом Національна наукова медична бібліотека України є важливим джерелом інформації для медичних працівників, дослідників та студентів, які цінують доступність, оперативність та різноманітність інформаційних ресурсів, що надаються цією установою [67].

Технічний критерій. На сайті Національної наукової медичної бібліотеки України (ННМБУ) можна знайти широкий спектр інформації, яка охоплює різні аспекти медичної науки та практики. Сайт має зручний інтерфейс, що дозволяє легко навігувати й знаходити необхідну інформацію. Основні розділи сайту включають: головну сторінку, каталоги, послуги та інформацію про бібліотеку.

Користувачі можуть знайти на сайті адміністративну інформацію, новини та оголошення про події; також на сайті розміщено каталоги, а також доступ до електронних баз даних та інших онлайн-ресурсів. Зважаючи на спеціалізованість бібліотеки на сайті розміщений “Календар медицини”, де публікуються всі заходи, пов’язані з медициною.

Загалом сайт має високий рівень функціональності, має пошук та не перевантажений зайвими деталями.

Організаційний критерій. Для ННМБУ комунікація з користувачами є важливим аспектом роботи, адже вона є осередком надання інформації у медичній галузі. З контактної інформації користувачам доступна електронна пошта бібліотеки та номер телефону. Проте, це не єдині канали комунікації. На сайті доступний віджет чату, де користувачі в один клік можуть надіслати свій запит. Також користувачі можуть отримати інформаційні довідки. Здебільшого форма комунікації побудована таким чином, що користувач лишає свої контакти та запит у зручному для себе форматі, а потім отримує відповідь на електронну пошту.

Окрім комунікації на сайті, ННМБУ активно веде свої сторінки у соціальних мережах. Бібліотека має сторінки в Facebook, Youtube та Instagram. Всі сторінки активно наповнюються актуальною інформацією. Сторінка у Facebook наповнена різним контентом. Інформація про анонси подій, новини, опис заходів, що проводяться в бібліотеці створюють можливість користувачу бути проінформованим. Весь матеріал супроводжується візуальним доповненням. Також на сторінці публікуються різноманітні відеоматеріали. На сторінці доступна функція «Написати повідомлення», що вказує про те, що сторінка теж виступає каналом комунікації з користувачами. Youtube сторінка ННМБУ має велике наповнення відеоматеріалами. Це як повноцінні ролики так і короткометражні записи YouTube Shorts. Для користувачів доступні списки відтворення: «Місце і роль людини в природі», «Разом до європейської науки», «Медичні діалоги», «Імена в медицині», «Синтез теорії та практики у навчально-методичному і клінічному забезпеченні здорового способу життя», «Програмне забезпечення бібліотек». Всі відеоролики відповідають тематиці роботи бібліотеки. YouTube Shorts в свою чергу містять короткі записи подій, що відбуваються у бібліотеці та висвітлюють її діяльність. Таке активне наповнення сторінки говорить про бажання бібліотеки створювати якісний відеоконтент.

Сторінка ННМБУ в Instagram, як в інших соціальних мережах, активно наповнюється. В ній розміщується фото з подій, та описи нових надходжень до бібліотеки. Певною мірою інформація дублюється тут зі сторінки в Facebook.

Інформаційний критерій. На сайті Бібліотеки доступно багато корисної інформації, зокрема наукові дослідження, рекомендації щодо лікування, інформація про медичні конференції та події, а також доступ до електронних баз даних та журналів з медичної тематики.

Користувачам доступний Каталог ННМБУ, що містить велику кількість баз даних, де можна шукати необхідну інформацію. Частина цих баз включає в себе польські видання, це пояснюється тим, що бібліотека є учасником

проекту Польська медична бібліотека імені Збігнева Реліги. Це є показником активної реалізації цього проекту та тісної міжнародної співпраці. Цей підрозділ має свій сайт де також публікуються новини підрозділу та поповнення книжкового фонду.

Окрім цього, наявний каталог періодичних видань, книг та рефератів та наукових збірників. Окремо наявний зведений каталог іноземних видань, які надходять до ННМБУ.

Окремий великий блок ресурсів представлений у цифровому архіві ННМБУ. Всі матеріали тут класифіковані за наступними категоріями: «Стародруки (до 1830 року)», «Медицина XIX століття», «Медицина XX століття», «Сучасна медицина», «Медицина воєнного і повоєнного часу», «Гігієна навколишнього середовища», «Наукові форуми», «Здоровий спосіб життя», «Науковий доробок Ярослава Ганіткевича», «Періодичні видання», «Дайджест ННМБУ», «ВІТ-А-ПОЛ», «Other themes», «Колекція ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС», «Видання ННМБУ». Такий детальний поділ на категорії дає можливість структурувати велику кількість матеріалів, що доступні у фондах бібліотеки.

Також окремим блоком на сайті представлено перелік світових ресурсів, які рекомендує ННМБУ. До цих ресурсів входять Acronym Finder, Bio One, BioMed Central, BMJ Publishing Group, De Gruyter Open, EBSCO та це з десяток інших спеціалізованих баз в галузі медицини.

Бібліотека прагне підвищувати рівень бібліотечних послуг та збагачувати науковий доробок тому пропонує підвищення кваліфікації та на постійній основі публікує праці своїх співробітників.

Юридичний критерій. Політика захисту авторського права Національної наукової медичної бібліотеки України відіграє важливу роль у визначенні правил, які стосуються власності, використання та захисту авторських прав на різноманітний контент, розміщений у її колекціях або на веб-сайті. Ця політика встановлює чіткі принципи для авторів, користувачів та бібліотеки

щодо використання та розповсюдження матеріалів з метою забезпечення справедливого й ефективного використання інформації.

Бібліотека укладає ліцензійні угоди з користувачами та організаціями, встановлює правила обмежень для користувачів щодо використання матеріалів. Як ми зазначали раніше, на сайті бібліотеки є функція замовлення цифрової копії документу. Користувач може замовити її за допомогою заповнення відповідної форми, а також ознайомитися з правилами розповсюдження та використання певних матеріалів. Користувачу доступний повний перелік документів, копій яких він може отримати, а також документи, які не підлягають копіюванню. Прописування всіх умов та можливих документів, які можуть бути надані, дають можливість одразу ознайомитися та зрозуміти, чи можна отримати послугу. Бібліотека прописує відповідальність за порушення користування послугами, а також порушення політики щодо захисту авторського права.

Застосування заходів для захисту авторського права включає застосування технічних засобів захисту, контроль у використанні матеріалів та інші засоби, спрямовані на забезпечення дотримання встановленої бібліотекою політики.

Загалом, ННМБУ сприяє поширенню обізнаності щодо захисту авторського права та формування відповідального використання інформації.

Висновок. Національна наукова медична бібліотека України (ННМБУ) веде видавничу діяльність як частину своєї місії з поширення медичних знань та інформації. Бібліотека має певну кількість видань, які випускаються на постійній основі. З усіма виданнями можна ознайомитись в окремому розділі на сайті бібліотеки. Видавнича діяльність ННМБУ в силу специфіки роботи представлена істотно меншою кількістю видань, ніж у НБУВ. Аналіз вебсайту показав, що протягом 2021-2023 рр. ННМБУ підготувала всього 12 видань.

У 2021 році бібліотекою було підготовлено 2 видання, які включали: 1 (50%) довідкове видання та 1 (50%) наукове видання. У 2022 році - було підготовлено 3 видання, які включали: 1 (33.4%) довідкове видання та 2

(66,6%) наукових видання. Протягом 2023 року НБУВ підготувала 7 видань, які включали: 5 (71,4%) довідкових видання, 2 (28,6%) наукових видання.

Візуально динаміка видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.2.

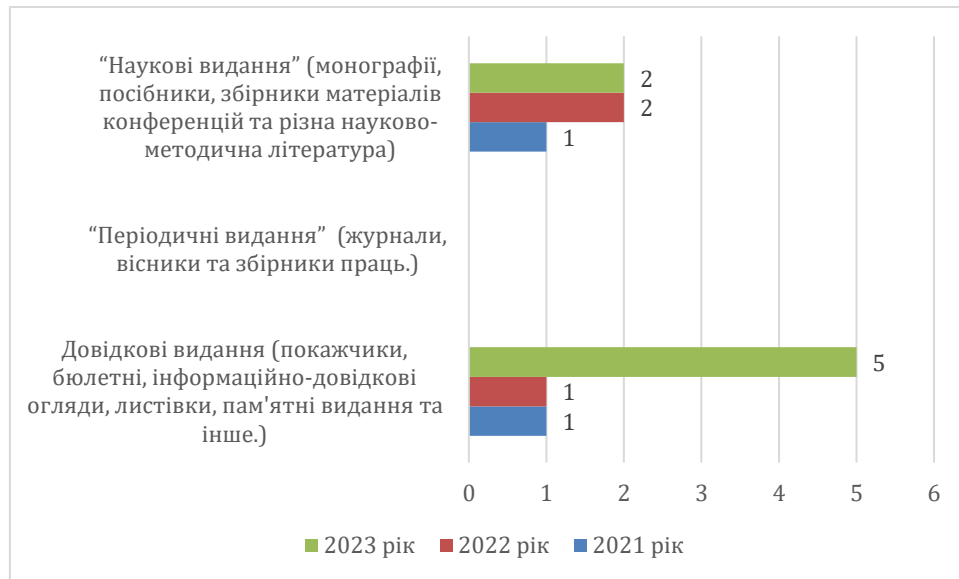

Рис.2.2. *Видавнича діяльність Національної наукової медичної бібліотеки України (2021-2023рр.)*

Вся видавнича продукція доступна користувачам в електронному форматі на сайті бібліотеки. Це дає можливість ознайомлюватися з потрібною інформацією або виданнями у віддаленому доступі. Доступність видань говорить про відкритість бібліотеки до взаємодії з користувачами та прагнення поширення інформації.

Публікації видань на сайті відбуваються досить активно. Користувачі можуть ознайомилися із загальними відомостями про видання та переглянути його електронну версію. У публікації інформації прослідковується структурованість, що значно полегшує сприймання інформації. *Промоція публікацій* також присутня на вебсайті. Через обмежену кількість продукції, що видає бібліотека, промоція публікується рідко. *Доступ до електронних видань* добре організований. ННМБУ постійно оновлює колекцію електронних видань. Враховуючи специфіку бібліотеки, велика колекція електронних

видань є важливим елементом для спеціалістів медичної галузі. Окрім власного доробку, вебсайт бібліотеки містить *посилання на інші видання*. ННМБУ активно висвітлює надходження нової продукції та продукцію партнерів.

Видавнича діяльність Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Короленка. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка (ХДНБ) є важливим культурним та освітнім центром не лише у Харкові та Слобожанщині, а і має загальноукраїнський вплив і займає важливе місце у системі національних бібліотечних установ. Бібліотека пропонує широкий вибір літератури та інформаційних ресурсів у різних галузях знань, що задовольняють потреби дослідників, студентів, викладачів та громадян. Крім цього, бібліотека активно сприяє культурному та освітньому розвитку спільноти через проведення різноманітних заходів, таких як лекції, круглі столи, виставки та інші події. Вона є не лише місцем збереження знань, але й місцем, де вони набувають нове життя та знаходять своє застосування у різних сферах суспільства [101].

Технічний критерій. Сайт бібліотеки має сучасний вигляд та виконаний у світлих, приємних кольорах. На головній сторінці інформація структурована за великими блоками: «Бібліотека», «Ресурси», «Сервіси», «Заходи» та окремий блок, який називається «Бібліотекарям». Також на головній сторінці користувачам доступна інформація про новини та найближчі анонси. На сайті розміщена історія створення бібліотеки, а також велика кількість баз даних та електронних матеріалів. Також на сайті бібліотека активно висвітлює свої віртуальні проекти.

Зважаючи на велику кількість інформації, яку вміщує сайт бібліотеки, ця інформація згрупована за зручними та інтуїтивно зрозумілими блоками. Користувач з легкістю може знайти необхідну інформацію та прочитати деталі та умови надання послуги. Загалом сайт має зручний інтерфейс, який допомагає швидко знайти необхідну інформацію.

Організаційний критерій. Для Харківської державної наукової бібліотеки комунікація з користувачами є важливим аспектом їхньої роботи. Користувачам доступна загальна контактна інформація бібліотеки: адреса її розташування та електронна пошта, а також інформація щодо різних відділів х контактами для зв'язку з ними. Основним каналом комунікації між користувачами та бібліотекою виступає саме електронна пошта, миттєвих чатів або швидкого зв'язку на сайті немає. Проте користувачам доступна опція віртуальної довідки. Користувачі можуть залишати свій запит українською, англійською, німецькою та французькою мовами. Бібліотека інформує, що через обмеження технічних можливостей та перебоїв з електропостачанням відповідь може надійти протягом 7 днів.

Варто зазначити, що бібліотека активно веде свої сторінки у соціальних мережах Facebook, Instagram та Youtube. На сторінці у Facebook бібліотека активно публікує анонси та новини подій, які відбуваються в бібліотеці. Також постійно публікуються запрошення на онлайн-зустрічі, а також описи нових надходжень та цікавих примірників бібліотечного фонду. Всі пости містять візуальне доповнення у вигляді фотографій або відеоматеріалу. Як ми зазначали раніше, доповнення текстового формату зображеннями або відео сприяє кращому сприйманню інформації у користувачів. На сторінці доступна можливість написати повідомлення, що вказує на те, що сторінка у Facebook виступає додатковим каналом комунікації між бібліотекою та користувачами.

Сторінка в Instagram певною мірою дублює наповненням сторінку у Facebook. Це є нормальним явищем, адже користувачі можуть обрати для себе зручний формат соціальних мереж та дізнаватися інформацією саме з них. На сторінці можна знайти короткі відеоролики, які присвячені різним пам'ятним подіям або соціокультурній діяльності бібліотеки.

Враховуючи, що бібліотека останнім часом проводить велику кількість заходів онлайн, сторінка на Youtube стала місцем, де можна збирати та поширювати саме відеоконтент. Користувачам доступна велика кількість відеозаписів, які в свою чергу згруповані у списки відтворень. Серед списків

відтворень є записи різноманітних онлайн-конференцій, тематичні ролики щодо самопомоги при стресі, цифрова грамотність, а також велика кількість різної корисної відеоінформації.

Активна представленість бібліотеки у соціальних мережах та наповнення існуючих сторінок вказує на те, що бібліотека активно використовує різні ресурси комунікації, де може висвітлювати свою роботу та надавати інформацію користувачам. Як ми зазначали раніше, активне використання соціальних мереж дає можливість побудувати ефективну комунікацію з користувачами та збільшити їх кількість.

Інформаційний критерій. Інформаційне наповнення сайту бібліотеки містить дуже багато різноманітних матеріалів. У розділі “Ресурси” користувачу пропонують ознайомитися з електронними каталогами, новими надходженнями, вебресурсами та фондами електронних документів, віртуальними виставками, базами даних, а також публікаціями і виданнями бібліотеки.

Електронний каталог бібліотеки на даний час, враховуючи безпекову ситуацію, не діє. Про що є повідомлення, тому користувачі можуть з ним ознайомитися. Проте, забезпечення зручності користувачів у роботі з інформацією, значна частина матеріалів з фонду ХДНБ була оцифрована. Це означає, що користувачі можуть ознайомитися з новими надходженнями, що складаються з відсканованих видань, не виходячи з дому. Особливо це стосується джерел, датованих початком минулого століття, які мають обмежену доступність через їхній стан та вимоги до зберігання. Однак завдяки технічним можливостям сканування, вони тепер доступні для широкого кола читачів. Цей крок допомагає зберегти цінні джерела та робить їх доступними для досліджень і використання в навчальних та наукових цілях. Фонд електронних документів дає можливість користувачу ознайомитися з наявними електронними варіантами видання. Фонд згрупований за двома великими категоріями – журнали та газети.

До баз даних, які пропонує бібліотека користувачам, можна виокремити дві великі групи – власні бази даних та передплачені бази бібліотекою. Серед власних баз даних бібліотека пропонує: «Фонд електронних документів», «Електронний зведений каталог періодичних видань, що надійшли в бібліотеку», база даних «Харківщина», «ХДНБ імені Короленка: видання та публікації про бібліотеку», база даних «Соціальній комунікації: зведений каталог», база «Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство» та «Бібліотечна журналістика». Для користувачів доступна велика кількість віртуальних проєктів бібліотеки. Загалом сюди входять бібліографічні ресурси, віртуальні альбоми, науково-просвітницькі проєкти.

Особливістю бібліотеки є наявність веб-ресурсу «Краєзнавство», що охоплює значні інформаційні ресурси, які відображають історичний розвиток і сучасність Харківщини. Основною метою цього вебресурсу є інтеграція цих ресурсів у систему регіональних, національних і світових знань, а також забезпечення вільного доступу громадян до них.

Бібліотека проводить велику кількість різноманітних заходів, конференцій, семінарів, тренінгів. З метою підвищення рівня кваліфікації співробітників бібліотека пропонує школу бібліотечного журналіста, також методичні матеріали, які допоможуть у роботі.

Юридичний критерій. Політика захисту авторського права ХДНБ спрямована на захист прав інтелектуальної власності авторів та правовласників. Вона встановлює правила та умови щодо використання матеріалів, що знаходяться у власності бібліотеки, таких як видання, журнали, документи, бази даних тощо. Ключові аспекти цієї політики включають визначення власності та прав на матеріали, встановлення умов використання, укладення ліцензійних угод, застосування заходів для захисту прав та забезпечення доступу до інформації в рамках вимог авторського права. Метою політики є забезпечення захисту прав та інтересів як авторів, так і користувачів, а також підтримка вільного доступу до знань та культурної спадщини.

Враховуючи активне використання бібліотекою цифрових технологій, в категорії замовлення електронних документів бібліотека чітко прописує права і обов'язки користувачів, а також надає перелік матеріалів, які не можуть бути надіслані в електронному варіанті. Так, одразу прописує, які видання захищеня політикою захисту авторського права та не підлягають електронному поширенню. До таких видань відносять газети та видання, закріплені за спеціалізованими читальними залами. На сторінці електронного замовлення документів є швидке посилання для ознайомлення з умовами і правилами користування службою попереднього замовлення документів.

Через серйозні пошкодження, завдані бібліотечному комплексу внаслідок російської військової агресії, доступ до бібліотечних фондів обмежено. Саме тому бібліотека залучає всі можливості цифрової взаємодії з користувачами.

Висновок. Проаналізувавши сайт бібліотеки ХДНБ, можна стверджувати, що вона активно використовує всі можливі ресурси цифровізації. Багатопланова наукова діяльність ХДНБ відображається у видавничій продукції, яка включає в себе достатній видовий та тематичний репертуар. Видавнича діяльність ХДНБ протягом 2021-2023 рр. склала 20 видань.

Протягом 2021 р. бібліотекою було підготовлено 8 видань, які включали: 4 (50%) довідкових видань, 2 (25%) періодичних видання та 2 (25%) наукових видання. У 2022 році було підготовлено 2 видання, які включали: 1 (50%) довідкове видання та 1 (50%) періодичне видання. У 2023 року ХДНБ підготувала 10 видань, які включали: 5 (50%) довідкових видання, 2 (20%) періодичних видання, 3 (30%) наукових видання.

Візуально динаміка видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.3.

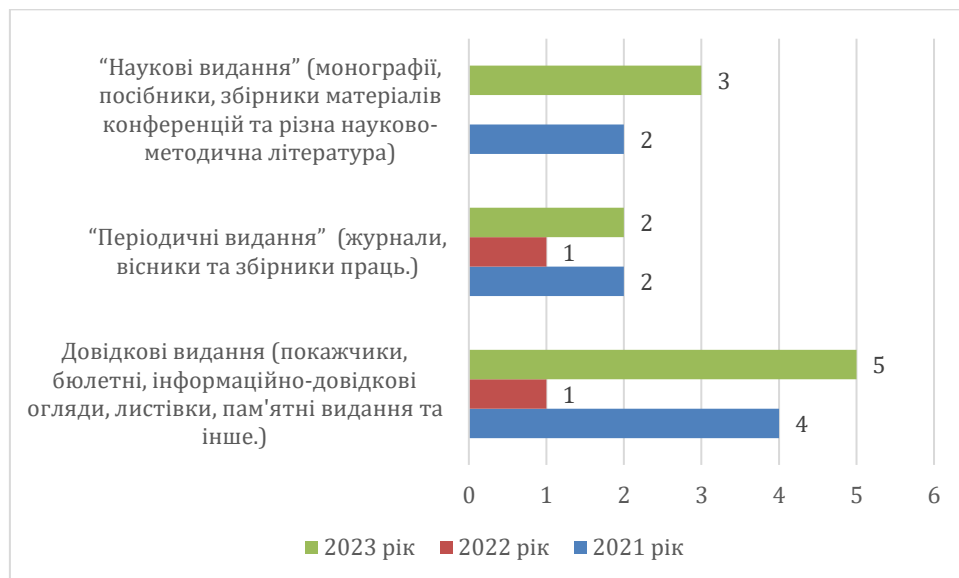

Рис.2.3. Видавнича діяльність Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Короленка (2021-2023рр.)

ХДНБ має помірну видавничу діяльність, проте детально презентує її на власному вебсайті, що вказує на важливість для бібліотеки висвітлення цього процесу користувачам.

На вебсайті бібліотеки постійно відбувається *публікація видань*. Користувачам доступний зручний опис видання та його електронна версія. Публікація інформації структурована та має спільний стиль на всіх сторінках бібліотеки. *Промоції публікацій* ХДНБ теж приділяє значну увагу. Активне висвітлення анонсів майбутніх видань дає можливість залучати науковців до його створення. Позитивним елементом є представлення вимог до подання публікацій. Чіткість вимог значно полегшує процес підготовки публікації для авторів. *Доступ до електронних видань* бібліотеки, як і в попередній бібліотеках, організований на високому рівні. Користувачам доступна велика кількість електронних колекцій та видань. Окрім власного доробку, ХДНБ на власному вебсайті висвітлює і взаємодію з партнерами. Вона представлена *посиланнями на видання партнерів* та доступом до різноманітних ресурсів.

Презентація власної видавничої діяльності ХДНБ активно проводиться на веб сайті та на сторінці Facebook. Періодичність публікацій на сторінці в

середньому становить 1-4 пости на день. Опублікована інформація містить візуальний контент та посиланням на розміщення цієї інформації на вебсайті (якщо це доцільно). Досить активне наповнення сторінки на Facebook вказує на те, що вона виступає одним з основних каналів презентації власної діяльності та видавничої продукції. Сторінка налічує 2,1 тис. позначок «Подобається», що вказує на достатню активність користувачів та використання цього каналу для підтримання комунікації з ними.

Презентація бібліотечної видавничої діяльності Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника (ЛННБУ) є однією з провідних бібліотек в Україні, має багату колекцію книг, періодичних видань, рукописів та інших документів з різних галузей знань. Бібліотека також є важливим центром наукових досліджень та освітніх заходів, пропагуючи культуру читання та вивчення. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника має дуже цікаву історію, яка почалася з об'єднання різноманітних бібліотечних колекцій під час радянського періоду. Частина зазначених колекцій, що увійшли до складу бібліотеки, мали велике історичне й культурне значення, і їх об'єднання у єдину установу дозволило зберегти та зробити їх доступними для подальшого вивчення та дослідження [52].

Технічний критерій. Оформлення сайту Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника спроектоване з урахуванням зручності користувачів та легкого доступу до інформації. Сайт виконаний у світлих тонах, містить зображення бібліотеки та не перевантажений зайвими елементами. На головній сторінці сайту користувачу доступне бокове меню. Як і на сайті попередніх бібліотек, фонди Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника містять велику кількість інформації та об'єднанні у великі блоки для зручності користування. Серед основних великих розділів користувачу доступні: «Про бібліотеку», «Ресурси та

фонди», «Бібліотечні послуги», «Інформація», «Книжкові та наукові видання» та «Конференції».

Бібліотека активно наповнює сторінку сайту актуальною інформацією, новинами та анонсами. Також є можливість швидкого переходу в каталоги, які пропонує бібліотека.

Організаційний критерій. Комунікація Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника з користувачами є ключовим аспектом забезпечення якісного обслуговування та задоволення їх потреб. Для користувачів на сайті доступна інформація про контактні телефони бібліотеки та електронні пошти, за якими користувачі можуть зв'язуватися з працівниками бібліотеки. Окрім інформації про головний корпус бібліотеки, також надана й контактна інформація філій.

Окрім загальних традиційних каналів комунікації, бібліотека, як і інші проаналізовані нами бібліотеки, має сторінки у соціальних мережах Facebook та Youtube.

Сторінка у Facebook активно висвітлює події, які відбуваються в рамках діяльності, а також представлені пости щодо нових надходжень у бібліотеку. Новини та анонси сайту також дублюються і на сторінку Facebook, що дає можливість користувачам ознайомлюватися з актуальною інформацією у зручний спосіб. Всі розміщені матеріали влучно скомпоновані з візуальним доповненням у вигляді фотографій або відео. Також сторінка у Facebook виступає додатковим каналом комунікації, адже там є можливість написати повідомлення. Це зручно, адже для направлення звернень користувачу не обов'язково заходити на сайт та шукати контактну інформацію.

Сторінка у Youtube теж має активне відеонаповнення. Загалом, відео представляють інформацію про презентації книг або створених до пам'ятних дат видатних особистостей. Також користувачам доступні записи деяких онлайн-конференцій. Найвні відео не згруповані у списки відтворень, тому користувач може просто переглянути загальну кількість відео на сторінці. Враховуючи не дуже велику кількість відеороликів, групування на списки

відтворень, а точніше його відсутність, не є критичним для сприймання інформації і пошуку.

Інформаційний критерій. Як ми зазначали раніше, сайт ЛННБУ містить дуже багато різноманітної інформації, доступної користувачам – від загальної інформації про бібліотеку, історії її розвитку, правил користування тощо, до інформації про фонди і колекції, якими можуть скористатися користувачі бібліотеки. Також доступний перелік унікальних колекцій та зібрань бібліотеки.

ЛННБ України ім. В. Стефаніка розширює свої можливості для читачів, надаючи повнотекстовий онлайн-доступ до цінних колекцій оцифрованих видань та електронних ресурсів. Це зробить доступ до цієї важливої інформації ще зручнішим та доступнішим. І це також важливий крок в напрямку збереження та поширення культурної спадщини України. Користувачам доступна велика колекція оцифрованих видань, серед яких є архіви, книжкові видання, книжкові колекції та книжкова спадщина НТШ.

Окремим блоком на сайті бібліотеки виокремлені повнотекстові видання, які доступні для перегляду всім користувачам. Також для користувачів сформовані дві великі категорії електронних каталогів бібліотек України та світу, а також наданий перелік електронних журналів України.

З баз даних на сайті бібліотеки запропонована достатньо велика кількість передплачених ресурсів та джерел відкритого доступу. Передплачених вас даних бібліотека пропонує доступ до Web of Science, Scopus, ScienceDirect, Libraria. Також можна ознайомитися з базами даних, які доступні у філіях бібліотеки. Серед наукових ресурсів у вільному доступі на сайті бібліотеки сформовано 5 великих категорій: «Цифрові бібліотеки», «Відкриті електронні архіви», «Журнали з бібліотекознавства», «Тези та дисертації з вільним доступом» та «Журнали та архіви у відкритому доступі». Таке чітке групування дає можливість користувачу одразу перейти в ту категорію, яка безпосередньо його цікавить. Крім того, бібліотека пропонує перелік та короткий опис пошукових систем наукової інформації. У переліку

зібрані, як і загальновідомі пошукові системи, так і системи, які передбачають пошук конкретної спеціалізованої інформації.

ЛННБ України ім. В. Стефаника активно впроваджує в свою роботу надання послуги електронної доставки документів. Перед тим, як скористатися цією послугою, користувачі можуть ознайомитися із загальною інформацією користування цією послугою, з переліком видань, які вони можуть отримати, з переліком видань, які не піддаються копіюванню та надсиланню електронної копії, а також права і обов'язки користувачів під час користування цією послугою.

Послуги електронної доставки документів бібліотека пропонує широкий ряд безкоштовних та платних послуг. Послуги детально описані, також прописані правила, за якими користувачі можуть отримати ту чи іншу послугу. Детальний опис дає можливість користувачу одразу зрозуміти, яка послуга йому потрібна та як саме він може її швидко отримати.

Окремим блоком представлений перелік видань, які може придбати користувач. Цей перелік містить коротку інформацію про саме видання, актуальну ціну його придбання, а також кроки, які потрібно виконати для того, щоб отримати цю послугу.

Юридичний критерій. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, як і будь-яка інша бібліотека, дотримується законодавства про авторське право. Політика щодо захисту авторського права включає в себе ряд заходів, спрямованих на захист прав творців та відповідальне використання літературних, наукових та інших видань.

На сайті бібліотеки детально прописані правила користування фондами та послугами бібліотеки. Окрім, загальних правил користування, бібліотека пропонує ознайомитися з додатками до правил користування фондами структурних підрозділів. Також на сторінці послуги електронної доставки документів користувачам детально розписано, які документи вони можуть отримати, що для цього потрібно зробити, також їх права та обов'язки. Для отримання електронної копії певних документів користувачі мають заповнити

онлайн-форму, що дає можливість відслідковувати кількість звернень та бути впевненим, що матеріали надходять до потрібного користувача.

Важливим елементом політики щодо захисту авторського права у бібліотеці є чіткий перелік відповідальності, яку будуть нести користувачі за порушення правил. Також для захисту авторського права бібліотека використовує цифрові ресурси, обмеження доступу до копіювання та редагування певних документів.

Висновок. Загалом, проаналізувавши роботу бібліотеки, можемо зазначити, що бібліотека активно використовує цифрові технології у своїй роботі, налагоджує активну комунікацію з користувачами та пропонує широкий спектр послуг, які можуть бути надані з чіткими процедурами для їх отримання.

Висновок. Видавнича діяльність ЛННБ України ім. В. Стефаника протягом 2021-2023 рр. склала 19 видань. За 2021 рік бібліотекою було підготовлено 7 видань, які включали: 3 (43%) довідкових видань, 2 (28,5%) періодичних видання та 2 (28,5%) наукових видання. У 2022 році було підготовлено 5 видань, які включали: 2 (40%) довідкових видань, 2 (40%) періодичних видань та 1 (20%) періодичне видання. Протягом 2023 року ЛННБ було підготовлено 7 видань, які включали: 2 (28,6%) довідкові видання та 5 (71,4%) періодичних видання.

Візуально динаміка видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.4.

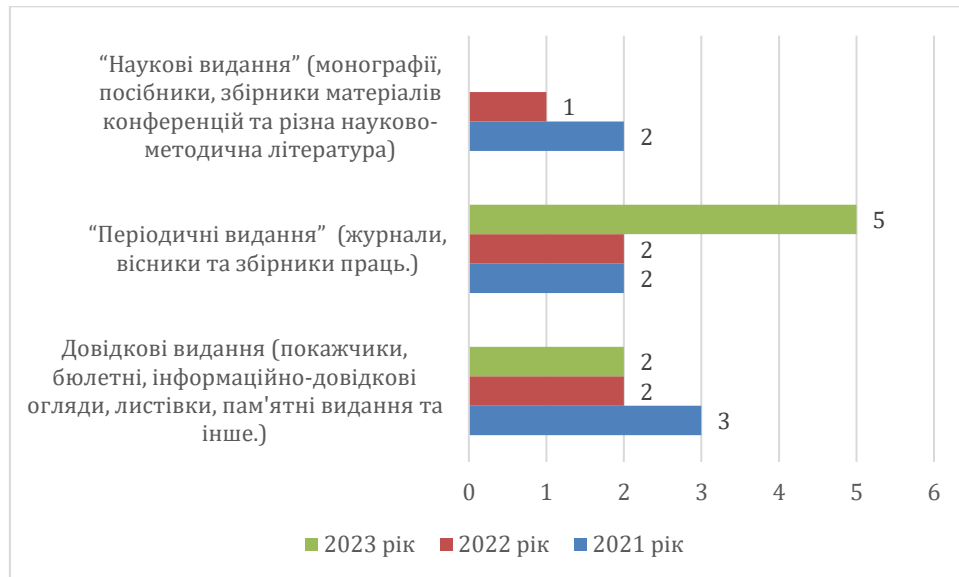

Рис.2.4. Видавнича діяльність Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (2021-2023рр.)

ЛННБ активно презентує бібліотечну видавничу діяльність на власному вебсайті, що вказує на прагнення поширення власної продукції.

Публікація видань носить систематичний характер. Користувачам доступний опис видання та його електронна версія. Як і в попередніх бібліотеках, ЛННБ має власну структуру та стиль публікацій на всіх сторінках бібліотеки. *Промоції публікацій* теж виступають елементом презентації бібліотечної видавничої діяльності та допомагають залучати авторів до створення видань. Бібліотека надає користувачам *доступ до електронних видань*. Це власні видання та видання колекцій, які оцифровані бібліотекою. ЛННБ активно поширює *посиланнями на видання* та інформаційні ресурси.

Презентація бібліотечної видавничої діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. Сухомлинського НАПН України. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ) є важливим національним центром у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства та інформаційної діяльності. Вона виконує різноманітні функції, серед яких навчально-дослідницька робота, зберігання та

обслуговування літературних фондів, інформаційне обслуговування, міжбібліотечний абонемент та координаційна діяльність.

Як наукова установа ДНПБ здійснює наукові дослідження у сфері бібліотечної справи, бібліографії, педагогіки та психології, сприяючи розвитку цих галузей. Як національне галузеве книгосховище, вона відповідає за збереження та доступ до значної кількості педагогічної та психологічної літератури.

Також бібліотека є центром інформаційного забезпечення для спеціалістів у галузі освіти, педагогіки та психології, надаючи доступ до наукових видань, баз даних та інших ресурсів. Крім того, ДНПБ координує міжбібліотечний абонемент та є науково-методичним центром для мережі освітянських бібліотек, сприяючи обміну літературою та досвідом. Всі ці функції роблять ДНПБ ключовим установою для розвитку освіти, науки та культури в Україні [27].

Технічний критерій. Сайт бібліотеки, як і попередніх бібліотек, виглядає досить сучасно та виконаний у приємних світлих кольорах. На головній сторінці сайту користувачу доступні такі категорії: «Про бібліотеку», «Ресурси», «Е-бібліотека», «Українська мова онлайн», «Віртуальні читальні зали» та інше.

Бібліотека активно висвітлює новини та анонси майбутніх подій, описує нові надходження, які потрапляють у фонд бібліотеки, а також всіляко висвітлює виставки та власну видавничу діяльність. Для відслідковування усіх цих подій створений календар подій як окрема категорія. Бібліотека також пропонує широкий спектр ресурсів та баз даних.

Користувачу доступна загальна контактна інформація про бібліотеку, історію її виникнення, а також контакти, за якими можна зв'язатися з працівниками бібліотеки.

Загалом сайт бібліотеки зручний у користуванні та містить всю необхідну інформацію для користувачів. Враховуючи великий бібліотечний фонд, інформація структурована за блоками, що допомагає швидко знаходити

потрібну інформацію. Наявність поля швидкого пошуку теж значно полегшує процес пошуку інформації користувачами.

Організаційний критерій. Для комунікації з користувачами бібліотека використовує традиційні канали комунікації, електронна пошта, номер телефону, які представлені на сайті. Також на сайті є віджет чату, який дозволяє миттєво почати комунікацію з співробітниками бібліотек.

Окрім загальної комунікації через сайт, бібліотека активно веде свої соціальні мережі у Facebook та Youtube. Сторінка у Facebook активно наповнюється новинами та анонсами. Окрім того, велика частина представленого контенту є відеопрезентації, публікацій до певних пам'ятних подій. Сторінка у цій соціальній мережі також є каналом комунікації з користувачами, бо є можливість написати повідомлення через Facebook. Щодо висвітлення певних подій, що відбуваються в межах діяльності бібліотеки, то більш широко воно представлено на сайті бібліотеки. Загалом, з сторінки у Facebook можна дізнатися багато інформації про онлайн-проекти, які започатковує або проводить бібліотека.

Сторінка у Youtube теж має велике відеонаповнення. Всі відеоматеріали погруповані у списки відтворення. Користувачам доступні записи онлайн-конференцій, які відбулися в межах діяльності бібліотеки, заходів культурного та методичного спрямування, огляди та презентації різноманітних путі, а також і до матеріалу щодо соціокультурних проєктів бібліотеки. Всі ці матеріали створені у вигляді подкасту, які постійно оновлюються та мають певну періодичність виходу. Загалом активне видання соціальних мереж показує, що бібліотека зацікавлена у розширенні комунікації з користувачами та використовує всі можливі наявні ресурси для цього.

Інформаційний критерій. Враховуючи об'єми фондів бібліотеки, сайт наповнений великою кількістю інформації. Як ми вже зазначали ви, що інформація згрупована за розділами, які допомагають швидко знайти необхідну інформацію.

Для користувачів доступний великий перелік ресурсів. До них відносять фонди, каталоги і картотеки, електронний каталог, реферативні ресурси, моніторинг ЗМІ та різноманітні бази наукової інформації.

Наявність окремого розділу про нові надходження дає можливість знаходити швидко інформацію про те, яка література або які праці потрапляють до фонду бібліотек. Також бібліотека пропонує користувачам доступ до різноманітних фондів, таких як фонди дисертацій, авторефератів, рідкісні видання, документи іноземної вилови, передплачені періодичні видання.

Як і попередньо проаналізовані бібліотеки, ДНПБ пропонує користувачам перелік бази даних наукової інформації. Перед самим переліком електронних ресурсів бібліотека пропонує ознайомитися з умовами користування передплаченими електронними ресурсами. В умовах чітко прописано правила, яких зобов'язані дотримуватись користувачі та умови користування електронними ресурсами.

Також бібліотека пропонує доступ до таких баз даних, як Web of Science, InCites та JCR. У користувачів є можливість віддаленого використання цих систем. Для того, щоб полегшити налаштування віддаленого доступу, бібліотека пропонує покрокову інструкцію налаштування.

Також є окремо комбінована інформація про безпосередню діяльність бібліотеки та корисні матеріали для науковців та бібліотечних фахівців. Ці розділи містять різноманітну інформацію, яка може стати в нагоді в процесі проведення досліджень або написання наукової роботи.

Бібліотека активно проводить різноманітні заходи для підвищення кваліфікації власних співробітників, а також колег з інших установ.

Серед послуг, які пропонує бібліотека користувачу, є віртуально-біографічна довідка, міжбібліотечний абонемент, а також електронна доставка документів та платні послуги.

Загалом сайт бібліотеки містить всю необхідну інформацію, яка може знадобитися користувачу, а також посилання на додаткові ресурси. Інформація подана коротко та чітко, що дає можливість користувачу отримати відповідь на питання без додаткового залучення співробітників.

Юридичний критерій. Політика захисту авторського права Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. Сухомлинського базується на дотриманні законодавства України про авторське право та інтелектуальну власність. Основні принципи такої політики включають у себе повагу до авторських прав на всі матеріали, ліцензійні угоди для використання матеріалів за необхідності, обмеження використання матеріалів без дозволу та проведення навчальних заходів для користувачів щодо дотримання авторських прав. Ці принципи допомагають бібліотеці забезпечити права авторів та інших правовласників, одночасно забезпечуючи доступ користувачів до інформації у відповідності з законодавством.

Враховуючи, що бібліотека надає послуги електронної доставки документів, вона прописує чіткі правила, в яких умовах може отримати ці документи користуватись. Також бібліотека наголошує на тому, що заборонено робити з матеріалами, які надсилаються в електронному варіанті. Як підтвердження законності таких вимог, бібліотека пропонує ознайомитись з нормативно-законодавчими актами, які регулюють захист авторського права.

Загалом на сайті достатньо інформації, які вказують на те, що бібліотека активно впроваджує різноманітні заходи щодо збереження та захисту авторського права. Також бібліотека займається просвітницькою діяльністю, що дозволяє поширювати культуру відповідального використання інформації.

Висновок. Діяльність ДНПБ протягом 2021-2023 рр. представлена 38 виданнями. У 2021 році бібліотекою було підготовлено 10 видань, які включали: 5 (50%) довідкових видань, 1 (10%) періодичне видання та 4 (40%) наукових видання. Протягом 2022 року було підготовлено 17 видань, які включали: 11 (64,7%) довідкових видань, 1 (5,9%) періодичне видання та 5 (29,4%) наукових видань. У 2023 році ДНПБ було підготовлено 11 видань, які

включали: 4 (36,4%) довідкових видання, 2 (18,1%) періодичні видання та 5 (45,5%) періодичних видання.

Візуально динаміка видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.5.

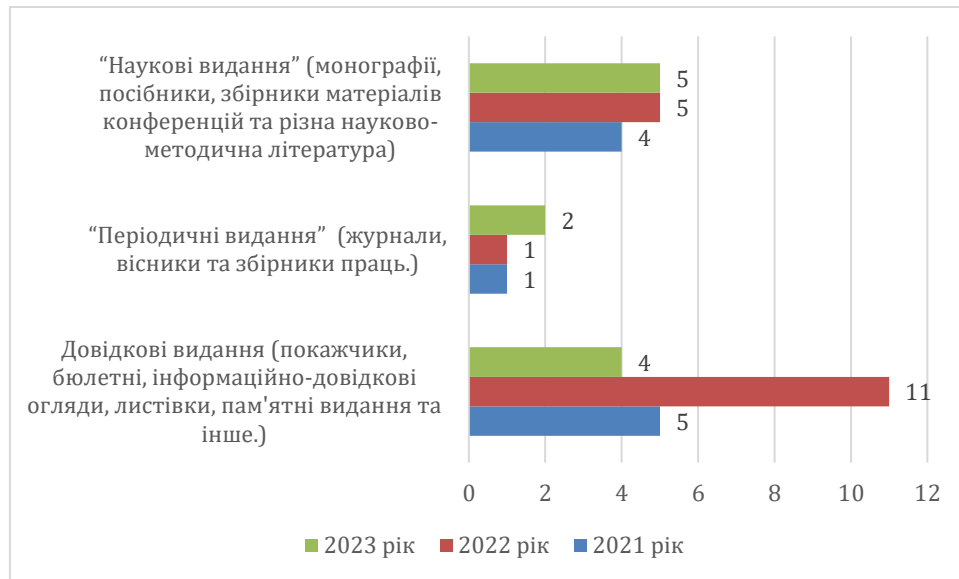

Рис.2.5. *Видавнича діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. Сухомлинського НАПН України (2021-2023рр.)*

ДНПБ активно висвітлює власну видавничу діяльність на сайті бібліотеки, всіляко заохочує долучатися нових авторів до створення видань та поширює інформацію в соціальних мережах.

Публікацію видань ДНПБ здійснює на постійній основі. Публікації мають спільну структуру та вміщують у себе всю необхідну інформацію про продукцію. *Промоції публікацій* також є важливим елементом представлення бібліотечної видавничої діяльності та постійно розміщуються на сторінці вебсайту. Бібліотека надає користувачам *доступ до електронних видань* та *поширює посиланнями на видання* партнерів. Це власні видання та видання колекцій, які оцифровані бібліотекою. ДНПБ пропонує користувачам доступ до великої кількості електронних видань різноманітної тематики.

Презентація бібліотечної видавничої діяльності Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Заболотного. Державна наукова

архітектурно-будівельна бібліотека ім. В. Г. Заболотного є унікальною установою державного значення, пов'язаною із інформаційним забезпеченням будівництва та архітектури. Ця бібліотека виконує важливі функції зі збереження, накопичення та поширення знань у галузі архітектури, будівництва та дизайну. Її колекція налічує значну кількість наукових праць, монографій, журналів, архітектурних проектів та інших документів, які становлять цінний ресурс для вчених, архітекторів, будівельників та дизайнерів.

Бібліотека ім. В. Г. Заболотного відіграє важливу роль у підтримці наукових досліджень, освітніх програм та культурного обміну в галузі архітектури та будівництва. Її історія та діяльність свідчать про великий внесок у розвиток цієї сфери в Україні [26].

Технічний критерій. Сайт бібліотеки порівняно з іншими має менш сучасний дизайн, проте містить усю необхідну інформацію про бібліотеку. На головній сторінці бібліотеки розміщені такі великі категорії, як «Електронний каталог», «Нові надходження», «Розділи», «Теми новин» та «Галерея». Сайт виконаний у синьо-блакитних тонах, розміщена інформація на головній сторінці супроводжується візуальним доповненням, що покращує сприймання інформації. Користувачу доступна загальна інформація про режим роботи бібліотеки, є швидкий пошук по сайту, а також контактна інформація для зв'язку з бібліотекою. Бібліотека активно новляє інформацію на сайті, публікує новини та анонси найближчих подій.

Загалом сайт досить функціональний, проте головна сторінка перенасичена текстовою інформацією, яку з легкістю можна знайти у відповідних розділах сайту. Це не є критичним зауваженням, проте зменшення такої кількості текстової інформації дало б можливість зробити вигляд сайту сучаснішим.

Організаційний критерій. Бібліотека активно розбудовує комунікацію з користувачами за допомогою сторінок у соціальних мережах, а також наявної контактної інформації та віртуальної довідкової служби на сайті.

Бібліотека має власні сторінки у соціальних мережах Facebook та Youtube. Сторінка на Facebook наповнена різноманітною і цікавою інформацією. Окрім загальної інформації про анонси найближчих подій та новини діяльності бібліотеки на сторінці можна знайти інформацію про надходження нових видань. Особливо частину контенту сторінки займають приклади цікавих архітектурних споруд. Це не лише зображення певних будівель, а ще й опис та цікава інформація про них. Такий контент підкреслює спеціалізовану вузькість діяльності бібліотеки та вказує на прагнення поширити цікаву інформацію про архітектуру більшій кількості користувачів. На сторінці є можливість написати повідомлення, що вказує, що вона виступає додатковим каналом комунікації. Такий формат подачі інформації, а також пости з цікавими фактами про певні архітектурні споруди дає можливість зацікавити більшу кількість користувачів та залучити їх до взаємодії з бібліотекою.

Щодо сторінки в Youtube, то вона теж наповнена відеоконтентом. Більшість відеоматеріалів – це презентації книг або записи лекцій видатних людей. Також доступні огляди цікавих архітектурних споруд або приклади архітектурної сплачення видатних митців. Так активно проводяться різні онлайн-конференції, тому їх записи теж можна знайти на сторінці у Youtube.

Інформаційний критерій. Автоматичне наповнення сайту бібліотеки є досить великим, що не дивно, враховуючи масштаб фондів бібліотеки. Користувачі можуть ознайомитися з історією бібліотеки, переглянути доступні фонди, ознайомитись з правилами користування. Окрім загальної інформації про бібліотеку можна ознайомитися з державними закупівлями, дарувальниками та переглянути гостьову книгу.

Бібліотека пропонує велику кількість різноманітних ресурсів, до яких входить електронний каталог, розділ нових надходжень, обмінний фонд, безпосереднє видання бібліотеки. Також можна ознайомитися з проектами, які реалізує або в яких приймає участь бібліотека.

Як ми вже зазначали раніше, користувачам доступний електронний каталог Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного. Каталог вмістить в собі велику кількість інформації та доступний будь-яким користувачам бібліотеки. Перед використанням електронного каталогу користувач може ознайомитись з переліком оцифрованих періодичних видань. Також у разі виникнення будь-яких труднощів з авторизацією і замовленням літератури або первинною реєстрацією бібліотекою розміщені детальні текстові та відеоінструкції, які допоможуть вирішити цю проблему.

Серед інтернет-ресурсів бібліотека пропонує користувачам перелік повнотекстової електронної періодики, що містить швидкі посилання на перелічення журналу, що спрощує пошук інформації в них. Також бібліотека надає доступ до дайджесту галузевих інтернет-новин. Новини погруповані за роками та місяцями, що дає можливість знайти швидко потрібну інформацію.

Також бібліотека проводить велику кількість різноманітних заходів. Серед них можна виділити тренінги, семінари, конференції та бібліотечний клуб.

Юридичний критерій. Політика щодо захисту авторського права Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Заболотного, як і інших досліджуваних бібліотек, ґрунтується на нормативно-правовій базі держави.

Бібліотека чітко прописує правила користування бібліотечним фондом та послугами. Користувачу доступний перелік документів, який може бути наданий в електронному форматі, а також документи, які не підлягають електронному копіюванню. Також бібліотека чітко встановлює права та обов'язки користувачів, а також відповідальність у разі порушення політики захисту авторського права.

Висновок. В ході аналізу сайту бібліотеки нам вдалося з'ясувати, що вона не веде активної видавничої діяльності. Всього за період 2021-2023рр. бібліотека підготувала 1 довідкове видання у 2021 році. Відповідно бібліотека

і не висвітлює бібліотечну видавничу діяльність на своїх сторінках. Проте бібліотека *публікує видання*, що надходять до бібліотеки, розміщує *промоції публікацій* партнерів та поширює *посилання на них*. Також користувачі мають доступ до електронних видань, що містяться в колекціях бібліотеки. Але інформацію про бази даних, які можуть бути корисні дослідникам або науковцям в архітектурній галузі, на сайті бібліотеки знайти не вдалося.

2.2. Презентація бібліотечної видавничої діяльності бібліотек закладів вищої освіти в інформаційному просторі

Специфіка презентації видань бібліотеками закладів вищої освіти визначається їх ключовою функцією інформаційного забезпечення освітнього процесу. Якщо видавнича функція для них раніше вважалася другорядною порівняно з основною місією бібліотек - збиранням та забезпеченням доступу до робіт, то від початку 1990-х років бібліотеки закладів вищої освіти стали акцентувати увагу на видавничій діяльності як на все більш важливій послугі. Активне створення бібліотечних репозитаріїв дає можливість систематизувати електронні наукові праці та інші традиційні матеріали, які генеруються університетами. Публікація журналів та монографій (хоча зазвичай у цифровому форматі), все частіше знаходить підтримку в бібліотеках з різних причин, серед яких зацікавленість у некорпоративних альтернативах відкритого доступу до журналів і книг. Можливо, одним з важливих кроків до розбудови видавничої справи як оновленої ролі бібліотек відбулося через реінтеграцію видавництва в бібліотеки ЗВО багатьох установ, що часто вибирали це як рішення для економічної стійкості та безперервного наповнення бібліотечних фондів.

Бібліотечна продукція, безумовно, нагадує багато видань, що випускаються традиційними видавництвами, але в процесом впровадження цифровізації у роботу бібліотек, вони здебільшого є лише електронними та базові за своїм дизайном. Обмеження послуг суто електронними публікаціями

дає деякі значні переваги над друкованими виданнями. Витрати залишаються низькими завдяки спрощенню виробництва та дизайну та використання програмного забезпечення з відкритим кодом. Повнотекстова публікація у відкритому доступі уможлиблює знаходження широким колом пошукових систем і повнотекстового пошуку, що зменшує потребу в маркетингу.

Презентація бібліотечної видавничої діяльності наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. Мечникова. Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І. Мечникова (далі НБ ОНУ ім. І. Мечникова), відома своїми багатими книжковими фондами, серед яких особливе місце займають іноземні стародруки. Значним активом є також колекції місцевих видань, які освітлюють різні аспекти політичного, наукового, культурного та господарського життя Одеси та Причорноморського регіону. Ці документи стали своєрідним джерелом для вивчення історії та культурного розвитку міста [63].

Технічний критерій. Сайт бібліотеки максимально презентує її історію, діяльність і фонди. Оформлення сайту виконано в досить стриманих тонах, активного використання університетської символіки не зафіксовано, що може пояснюватися інертністю самого ЗВО щодо акцентування кольорової або предметної символіки, або ж пріоритетністю змістовного наповнення перед корпоративним оформленням. На основній сторінці сайту розміщено стрічку головних подій, яка привертає увагу користувачів та дає змогу одразу ознайомитися з актуальними новинами. Утім, ознайомитися із ширшим переліком новин та анонсів, перебуваючи на головній сторінці бібліотеки, неможливо. Для цього користувачеві необхідно перейти до категорії «новини». Така процедура не потребує багато часу, проте не дуже зручна для користувачів. Розміщення переліку ресурсів, що їх рекомендує бібліотека, створюють сприятливу атмосферу для користувачів та активізують користування. Що стосується електронних видань, то тут можна спостерігати дещо нижчий рівень представлення їх на сайті, ніж у проаналізованих раніше. Користувач може знайти на головній сторінці швидкі посилання на

електронний репозитарій, електронну бібліотеку рідкісних видань та електронний каталог. В електронному арсеналі бібліотеки представлені видання партнерів, власні видання, нові надходження та стародруки. Відповідний лінк відкриває доступ до потужної колекції електронної літератури, проте механізм використання доступних документів досить ускладнений. На старті відкривається великий перелік доступних джерел, для ознайомлення потрібно знову перейти на між різними вкладками багато разів. Це не зовсім зручний процес, він затратний, тож під час переходів можна з легкістю загубитися в потоці інформації.

Організаційний критерій. Для покращення комунікації з користувачами бібліотека активно впроваджує у свою діяльність різні заходи. Значну увагу вона приділяє організації віртуальних виставок. Це ефективний та наочний спосіб взаємодії з користувачами та презентації власної діяльності. Окрім того, періодично НБ ОНУ ім. І. Мечникова відкриває доступ до певних баз даних. Також бібліотека пропонує користувачам підбірку корисних видань та ресурсів. На сайті є контакти пошти куди можна звернутися в разі потреби, а також працює бот для збору запитів (користувач може написати свій запит та залишити електронну пошту у віконці боту, а відповідь на запит прийде на пошту). Бібліотека презентує свою діяльність у соціальних мережах – має сторінки у Facebook та Youtube. У Facebook сторінка є дуже інформативно наповненою та активною. Там можна знайти інформацію про заходи, що відбулися чи ще відбудуться, описи нових надходжень до бібліотеки, привітання та різні тематичні дописи. Сторінка в Youtube має досить обмежене наповнення. Там представлені віртуальні виставки, організовані бібліотекою, їх розміщення в мережі «Інтернет» дає змогу переглядати ці виставки після їх завершення. Також публікуються тематичні ролики до історичних дат.

Інформаційний критерій. Як зазначалося вище, бібліотека публікує новини та анонси, проте вони не відображаються на головній сторінці сайту. Користувачам доступний перелік електронний ресурсів для використання. З

початком повномасштабного вторгнення в Україну, бібліотека заснувала базу даних «Незламна Україна», де розміщені публікації присвячені воєнним подіям, законодавчі акти, а також представлені посилання на висвітлення воєнних подій у соціальних мережах та зарубіжних ЗМІ.

Користувачам також надається доступ до електронного каталогу та електронної бібліотеки. Користувачам доступний «Імідж-каталог», який дозволяє ознайомитися з переліком стародруків та архівних документів. Це зручна опція, якщо потрібно знайти стародрук і для цього не обов'язково йти в бібліотеку. Окрім цього, важливим компонентом є надання користувачам бази даних. База даних містить інформацію про віддалені ресурси, до яких надає доступ бібліотека, а також ресурси власної генерації. Серед віддалених ресурсів бібліотека надає доступ своїм користувачам до наступних баз: Ліга закон, Центр учбової літератури (ЦУЛ), EBSCOhost, LIBRARIA, Research4Life, ScienceDirect, Слов'янський гуманітарний індекс, Scopus, Springer, STATISTA.COM, Web of Science.

Власно згенеровані ресурси представлені тематичними базами даних (Бібліографія з історії України, Біотехнологія, Економіка, Журналістика та видавнича справа, Компендіум психодіагностичних методик та програм тренінгів, Нанотехнології, Польські стародруки з колекцій університетської бібліотеки, Предметний покажчик періодики з фонду НБ ОНУ, Садово-паркове мистецтво, Туризм, Фонд дисертацій НБ ОНУ, Хімія. Фармація), а також, окремою є база даних «Історія ОНУ імені І.І. Мечникова».

Юридичний критерій. У своїй діяльності бібліотека керується принципами наукової об'єктивності, точності та достовірності. Вона відмежовується від будь-яких форм маніпуляції або спотворення інформації та прагне забезпечити користувачів доступом до об'єктивних даних та джерел, неупереджених або впливових.

Бібліотека надає користувачам доступ до наукових ресурсів у відповідності з вимогами законодавства щодо авторських прав та рекомендаціями щодо правильного цитування.

Крім того, бібліотека пропагує прозорість та відкритість у науковому дослідженні, сприяючи вільному обміну інформацією та ідеями. Вона підтримує відкритий доступ до наукових публікацій та надає підтримку університетським дослідникам у публікації їхніх результатів у відкритих журналах та репозиторіях.

Висновок. Загалом, аналізуючи особливості впровадження цифрових технологій у діяльність НБ ОНУ ім. І. Мечникова для презентації бібліотечних видань і ресурсів, варто зауважити, що бібліотека відповідає всім вимогам, які висуває сучасне суспільство до цієї галузі та організації. Деякі механізми надто ускладнені, проте це принципово не впливає на якість послуг, тоді як різнобічна активна діяльність бібліотеки, тісна комунікація з користувачами та впровадження нових технологій сприяють її ефективності.

Щодо видавничої діяльності, то НБ ОНУ ім. І. Мечникова теж активно її висвітлює на сайті бібліотеки. Видавнича діяльність визначена бібліотекою як один з пріоритетних напрямків роботи. Загалом бібліотека займається виданням монографій, збірників, матеріалів конференцій, довідкових видань та статей. В категорії “Довідкові видання” користувачам доступні покажчики, словники інформаційні видання та каталоги. Періодичних видань чи електронних журналів бібліотека не видає.

Висновок. Видавнича діяльність НБ ОНУ ім. І. Мечникова протягом 2021-2023 рр. представлена 1 виданням. Довідкове видання було підготовлено у 2021 році. Подальша видавнича діяльність бібліотеки на сайті не висвітлена.

НБ ОНУ ім. І. Мечникова на сайті висвітлює *публікацію видань*, що надходять до фонду бібліотеки та *промоції публікацій* партнерів. Бібліотека надає користувачам *доступ до електронних видань*, що розміщені у фондах. Ще однією особливістю, яку пропонує бібліотека своїм користувачам – це доступ користувачів до статистики їх переглядів (динаміка перегляду видань за роками та країнами реєстрації інших користувачів). Для користувача це показник того, наскільки часто переглядається певне видання, а для авторів наукових праць – можливість визначення рентабельності подання своїх робіт

до друку. НБ ОНУ ім. І. Мечникова активно приймає участь у різноманітних проектах. Це проекти міжнародного значення та загальноуніверситетські.

Представлення бібліотечної видавничої діяльності наукової бібліотеки Львівського національного університету імені І. Франка. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка вважається однією з найбільших та найстаріших наукових бібліотек України. Зараз загальний фонд бібліотеки налічує понад три мільйони видань, з яких 120 тисяч є унікальними стародруками та рукописами. У бібліотеці зберігаються значні кількості унікальних видань та рукописів [61].

Технічний критерій. Сайт бібліотеки має сучасне світле оформлення. Структура сайту побудована чітко, що дозволяє користувачам з легкістю знайти всю необхідну інформацію. На головній сторінці розміщена загальна інформація про бібліотеку, а також доступні категорія «Новини» та «Анонси». Вся інформація структурована за блоками, у разі необхідності користувач може швидко знайти інформацію за допомогою пошуку. В категорії «Про нас» міститься більш детальна інформація про бібліотеку, а також її історія.

Окрім загальної представленої інформації, на сайті є категорія «Користувачам», де можна віднайти всю необхідну інформацію щодо користування бібліотечними фондами та відповіді на поширені питання. Також є категорії з зібранням ресурсів та контактної інформації щодо роботи бібліотеки та каналів комунікації з користувачами. Також бібліотека активно розміщує велику кількість електронних видань та ресурсів, що вказує на високий рівень цифровізації роботи установи.

Зручним і сучасним на сайті бібліотеки є опція «Швидкий перехід». За допомогою цієї опції користувач в один клік може потрапити на такі портали: «Портал Університету», «Електронний каталог НБ», «Libragia», «Електронні бібліотеки», «Е-репозиторій НБ».

Загалом сайт не перевантажений зайвими деталями, досить функціональний та містить всю інформацію, що може бути потрібна користувачеві.

Організаційний критерій. Бібліотека активно вибудовує комунікацію з користувачами та має кілька каналів комунікації. Користувачу доступна електронна пошта бібліотеки та номер телефону, серед месенджерів Instagram, також бібліотека має сторінки в Facebook та Youtube.

На сторінці у Facebook бібліотека активно висвітлює свою роботу. Окрім загальної інформації про нові надходження, на сторінці публікуються анонси подій, новини бібліотеки а також висвітлюються заходи, що проходять в межах бібліотеки. Окрім фото, сторінка має чимало відеофрагментів різних заходів. На сторінці можна написати повідомлення, що теж є зручним, якщо когось зацікавила якась подія і користувач потребує консультації чи швидкої відповіді.

Сторінка Youtube теж добре наповнена, має списки відтворення, що групують відео за різними категоріями. Бібліотека публікує як тематичні відео («Мистецькі проєкти в бібліотеці») так і загального характеру («Події/презентації», «Фільми та відеоролики»). Публікація відео з заходів дає можливість користувачам їх переглядати, якщо вони їх пропустили або не знали про них. Ця опція є ефективною для комунікації з користувачами.

Сторінка Instagram теж активно наповнюється різноманітними фото подій та анонсів. Також бібліотека публікує зображення з надихаючими цитатами.

Інформаційний критерій. Бібліотека активно публікує новини та анонси, які користувач може бачити одразу на головній сторінці сайту. Також доступний календар, де зафіксовані ці події.

В категорії «Користувачам» представлені два каталоги: «Електронний каталог Наукової бібліотеки» та «Рукописний каталог надходжень до 1941 року». Обидва каталоги мають короткий опис інформації, що міститься в ньому. На сторінці електронного каталогу для користувачів розміщена відеоінструкція як користуватися каталогом, а також описані основні правила користування. Каталог також доступний з планшету або смартфона з ОС Android, тому в кінці сторінки представлені qr-коди для їх завантаження.

Адаптація каталогів до мобільних пристроїв є ще одним показником активного впровадження цифровізації у роботу бібліотеки.

Також в окрему категорію скомбіновано інформацію про нові надходження, що дає можливість швидко відслідковувати їх.

На сайті бібліотеки пропонується велика кількість різноманітних ресурсів, які згруповано за категоріями:

- *Електронний репозитарій бібліотеки* - містить опис фонду, є можливість завантажити перелік періодичних видань у вигляді таблиці.
- *Видання бібліотеки* - містить посилання на видання бібліотеки в електронному форматі.
- *Нормативно-правова база ЗВО* - надає перелік документів, якими регламентується робота ЗВО та бібліотеки.
- *Періодичні видання* - містить посилання на передплачені електронні журнали та тематичний каталог рекомендованих періодичних видань.
- *Електронні бібліотеки (ресурси обмеженого доступу)* - бібліотека пропонує доступ до баз даних CulOnline, Research4Life, The America House Kyiv OverDrive Library, Bloomsbury Medieval Studies. До всіх цих баз бібліотека на сайті розміщує необхідну інформацію для входу (логін/пароль). Тобто користувача можуть скористатися цими базами дистанційно, без прив'язки до очного відвідування бібліотеки.
- *Бази даних (наукометричні бази даних)* - тут розміщена інформація про бази Web of Science, SCOPUS.
- *Рекомендовані ресурси (ресурси вільного доступу)* - містить перелік ресурсів вільного доступу (Ресурси ЛНУ імені І. Франка, українські ресурси вільного доступу та іноземні ресурси вільного доступу).

У більшості випадків, окрім опису ресурсів та посилань, розміщенні відеоінструкції щодо можливостей та особливостей їх використання.

Також інформаційно добре наповнений розділ про науково-методичну роботу. Там можна знайти інформацію про конференції, семінари та лекції, звіти про роботу та публікації співробітників.

З усіма послугами, які надає бібліотека можна ознайомитись в розділі «Послуги». Серед послуг представлено Індeksi УДК, авторський знак, міжнародний абонемент RapidILL, організація заходів та платні послуги.

Юридичний критерій. Політика захисту авторського права у науковій бібліотеці Львівського національного університету імені І. Франка визначається комплексом заходів, спрямованих на ефективне управління та захист прав власності під час зберігання та розповсюдження матеріалів. Ця політика орієнтована на укладення ліцензійних угод з постачальниками контенту, розвиток цифрової архівації для забезпечення доступу до цифрових копій матеріалів, використання технологій цифрового правового управління для контролю за доступом до цифрових контентів, проведення освітніх заходів щодо авторського права для користувачів бібліотеки та підтримку співпраці з правовласниками з метою забезпечення відповідності правам власності та сприяння захисту авторських прав. Окрім загальних нормативних документів, щодо захисту авторського права, бібліотека також дотримується правил зазначених у статутних документах університету.

Висновок. Видавнича діяльність НБ ЛНУ імені І. Франка протягом 2021-2023 рр. представлена 13 виданнями. У 2021 році бібліотекою було підготовлено 5 видань, які включали: 4 (80%) довідкових видань та 1 (20%) наукове видання. Протягом 2022 та 2023 року було підготовлено по 4 довідкових видання.

Візуально динаміка видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.6.

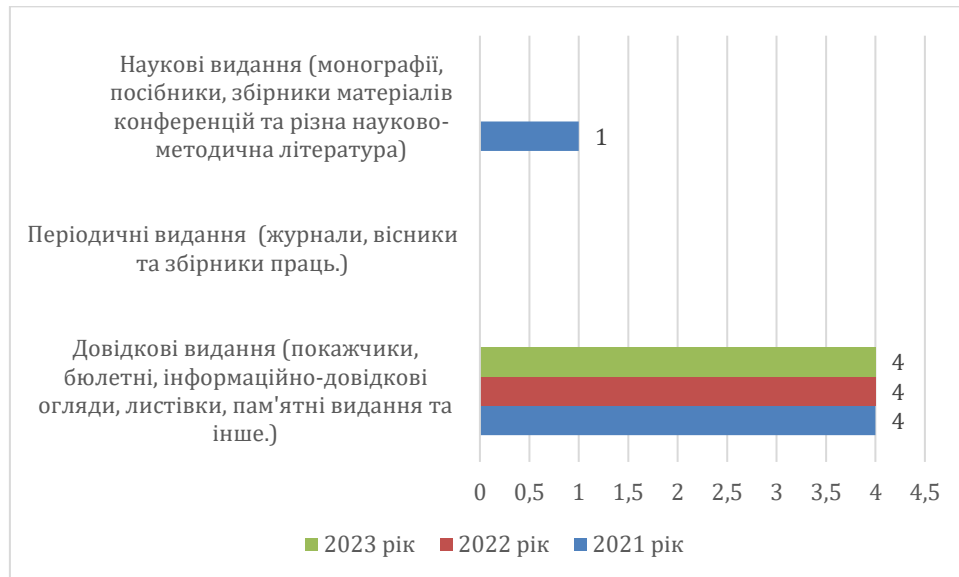

Рис.2.6. Видавнича діяльність Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені І. Франка (2021-2023рр.)

НБ ЛНУ імені І. Франка висвітлює власну видавничу діяльність на сайті бібліотеки, більшою мірою представленні інші напрями роботи бібліотеки.

Публікацію видань відбувається систематично. Користувачам пропонується детальних опис видань, що надходять до фондів. *Промоції публікацій*, що скоро надійдуть у фонди, також присутні на сторінці вебсайту. Бібліотека надає користувачам *доступ до електронних видань* та *поширює посиланнями на видання* партнерів. НБ ЛНУ імені І. Франка має великий перелік ресурсів, що доступні користувачам. Широкий спектр ініціатив та проектів, які здійснює бібліотека, сприяє підвищенню доступності наукової інформації та розвитку наукової спільноти.

Презентація власної видавничої діяльності бібліотеки Сумського державного університету. Бібліотека Сумського державного університету (далі бібліотека СумДУ) була заснована як галузеву технічну бібліотеку, нині вона виконує функції культурно-інформаційного центру [4].

Технічний критерій. Сайт бібліотеки характеризується легкістю та зручністю використання (опис наявних послуг, календар з анонсами подій, можливість зробити електронний запис до бібліотеки або замовити книгу) та

відкритістю для усіх бажаючих, а не тільки для співробітників та студентів. Простота організації швидких посилань значно прискорює пошук необхідної інформації на сайті. Сайт, як і в розглянутих вище бібліотеках, оформлений у світлих спокійних тонах, що не перевантажує зорові рецептори відвідувачів. Використання корпоративної символіки також не спостерігається, можливо, з тих же причин, що були припущені для НБ ОНУ ім. І. Мечникова. Сайт має якісне інформаційне наповнення. Окрім загальних відомостей про бібліотеку користувач може ознайомитися з проектами, які започатковані бібліотекою. Цікавим є категорія «Досліднику», яка містить матеріали про академічну доброчесність, академічне письмо, особливості публікацій досліджень та огляд інструментів для дослідників. Для користувачів бібліотеки СумДУ у вільному доступі представлено багато корисної інформації. Зокрема, в категорії «сервіси та послуги» можна ознайомитися з онлайн-сервісом бібліотеки, додатковими послугами, що надаються та умовами співпраці. Загалом вся необхідна інформація знаходиться швидко та не потребує багато зусиль.

Варто зазначити, що бібліотека активно використовує засоби цифровізації та має в арсеналі багато електронних видань. На головній сторінці доступні швидкі посилання на електронний каталог та депозитарій, що містить періодичні видання, лекції, монографії, статті та інше. Весь перелік доступних матеріалів чітко класифікований за розділами, а також є можливість пошуку за видом потрібного документа. Доступ до періодики організовано у вигляді списку з даними про видання та гіперпосиланням на офіційну сторінку. Така організація подачі інформації полегшує пошук та оптимізує роботу користувача із сайтом.

Організаційний критерій. Щодо соціальних мереж, то з усіх, що були нами проаналізовані, бібліотека СумДУ має найбільшу кількість сторінок на різних ресурсах: представлена у мережах Facebook, Youtube, Instagram та Telegram. Сторінка у Facebook активно наповнюється інформацією про діяльність бібліотеки. Є дописи про виставки, вікторини, взаємодію зі

студентами. Також є дописи про актуальні новини, відеозвернення та огляд нових надходжень. Сторінка наповнюється активно та містить інформацію різного спрямування. Instagram-сторінка наповнена загальною інформацією про бібліотеку та певною мірою дублює Facebook-сторінку, проте очікувано акцент наповнення зроблено на візуальному контенті. Вся інформація подається за одним стилем, що дає змогу ідентифікувати дописи бібліотеки від інших. Сторінка в Youtube є так само активною: користувачам пропонують відеоогляди книг, пізнавальні, навчально-ознайомчі відео, а також матеріали, присвячені проектам бібліотеки. Telegram-канал бібліотеки як мобільний спосіб передачі інформації значною мірою допомагає залучати нових користувачів. Телеграм активно використовує суспільство через зручність, сучасність та простоту. Тут коротко описуються новини та анонси, а також представлено тематичні дописи. Загалом бібліотеку СумДУ можна визначити як мультимедійний центр.

Інформаційний критерій. Бібліотека активно публікує анонси подій та новини на головній сторінці сайту. Відслідковувати події користувачам полегшує інтерактивних календар, у якому позначені всі події, що мають відбутися найближчим часом. Окрім того, для користувачів доступний великий перелік ресурсів для використання, що об'єднано у категорії:

1. Електронні ресурси СумДУ
2. Тематичні ресурси
3. Електронні ресурси
4. Бібліотечні гайди.

Показником ефективного впровадження цифровізації є значний перелік послуг, які надає бібліотека своїм користувачам. Загалом всі послуги поділені за категоріями: «Користувачу», «Онлайн-сервіси», «Додаткові послуги» та «Співпраця». Послуги добре описані і користувач з легкістю може обрати те, що йому потрібно без додаткових консультацій. Окрім загальних послуг надання примірників, замовлення книг, користувачам доступні послуги тренінги та семінари, нічний абонемент, екскурсії бібліотекою та музеями, а

також обслуговування підприємств. Обслуговування підприємств передбачає тематичний підбір літератури здійснюється серед видань, наявних у фонді, передплачених ресурсів та баз тестового доступу.

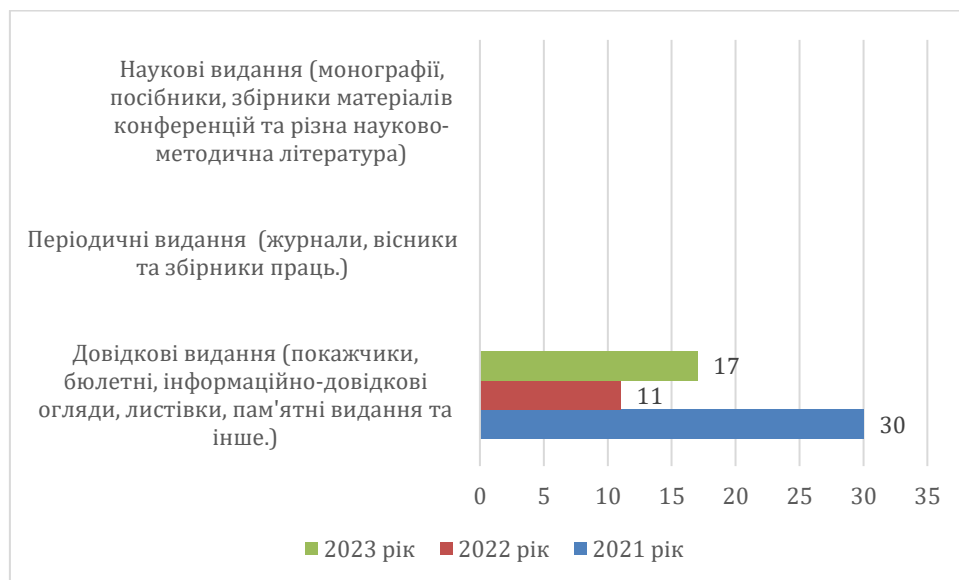
На сайті можна побачити перелік платних послуг бібліотеки, що значно розширює сферу взаємодії з користувачами.

Юридичний критерій. Бібліотека активно дотримується політики захисту авторського права, про що свідчить цілий розділ на сайті бібліотеки. Цінним є наявність бюлетнів, що дає можливість знайти відповіді на поширені запитання. Окрім того, на сайті бібліотеки чітко прописано відповідальність за порушення авторського права, що підтверджує політику бібліотеки.

Для користувачів представлено перелік безкоштовних ресурсів, де можна шукати інформацію та правила оформлення джерел у наукових роботах. Загалом сайт містить усю необхідну інформацію, що дає можливість користувачам працювати з фондами бібліотек дистанційно.

Висновок. Видавнича діяльність Бібліотеки СумДУ протягом 2021-2023 рр. представлена 58 виданнями. Бібліотека займається випуском лише довідкових видань. У 2021 було підготовлено 30 довідкових видань, у 2022 – 11 видань та у 2023 – 17.

Візуально динаміка видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.7.

Рис.2.7. Видавнича діяльність Бібліотеки Сумського державного університету (2021-2023рр.)

Бібліотека СумДУ висвітлює власну видавничу діяльність на сайті бібліотеки. Бібліотека публікує інформації з детальним описом видання та надає користувачам доступ до їх електронної версії.

Публікацію видань відбувається на постійній основі, адже поповнення фондів бібліотеки відбувається систематично. Користувачі можуть ознайомитися з описом видань, що публікуються. На сторінці вебсайту також представлені *промоції публікацій*, які незабаром будуть додані до фондів. Бібліотека пропонує користувачам доступ *до електронних видань та поширює посилання на публікації партнерів*, забезпечуючи широкий вибір ресурсів для отримання інформації. Комунікація з користувачами в бібліотеці СумДУ може бути охарактеризована, як інтерактивна та високоефективна. Бібліотека проводить різноманітні заходи: вебінари, конференції, виставки, екскурсії та використовує сайт як інструмент інформування користувачів. Високою активністю характеризується публікація інформації рекомендаційного характеру та двостороння комунікація – для зворотного зв'язку створений чат-бот, що подібний за функціоналом до описаного раніше.

Презентація бібліотечної видавничої діяльності Науково-технічної бібліотеки ім. Г. Денисенка Національного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського». Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка - є однією з найбільших науково-технічних бібліотек в Україні. Знаходиться вона у місті Київ і спеціалізується на зберіганні та поширенні науково-технічної літератури та інформації.

Основним функціоналом Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка є доступ до широкого асортименту науково-технічних видань, включаючи книги, журнали, статті, наукові дослідження та інші матеріали. Бібліотека також пропонує доступ до електронних ресурсів, таких як бази даних, електронні книги та журнали, які можна знайти на її вебсайті [65].

Технічний критерій. Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка є досить зручним та функціональним інформаційним ресурсом. Сайт бібліотеки має зрозумілу та лаконічну структуру, що дає можливість користувачам легко знайти необхідну інформацію.

На головній сторінці сайту доступні пошукова система, календар подій, інформація про нові надходження та анонси подій. Також, можна знайти інформацію про послуги бібліотеки, розклад роботи, контактні дані та ін.

Окремий розділ присвячений електронному каталогу, де можна шукати та замовляти книги, переглядати електронні видання та статті. Користувачі мають можливість отримувати допомогу бібліотекарів та використовувати дистанційні послуги.

Візуальне оформлення сайту є приємним та не завантаженим багатьма деталями. На головній сторінці домінує білий колір з мінімальними додатковими кольорами. Дизайн сайту відповідає його функціональності та не відволікає від пошуку потрібної інформації.

Загалом сайт має достатньо високий рівень функціональності, зручний інтерфейс, приємний дизайн та лаконічну структуру. Все це робить його зручним для користувачів.

Організаційний критерій. Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка активно спілкується зі своїми користувачами через різноманітні канали комунікації. На їх сайті розміщено контактну інформацію, включаючи телефонні номери, адреси електронної пошти та поштову адресу. Крім того, на сайті є розділ «Питання та відповіді», де користувачі можуть знайти відповіді на найбільш поширені запитання.

Щодо активності у соціальних мережах, то бібліотека активно використовує Facebook та Twitter. Вони регулярно публікують новини та оголошення про події в бібліотеці, а також посилання на цікаві ресурси та матеріали. Бібліотека підтримує блог, де публікуються корисні поради та рекомендації з використання бібліотечних ресурсів. Значна активність у медіапросторі представлена також в Instagram, Youtube та Telegram. На

Youtube каналі бібліотеки є велика кількість списків відтворення, що показує різноманіття діяльності бібліотеки. Ведення Telegram вказує на прагнення розвитку активної комунікації з користувачами, адже молодь все більше надає перевагу саме цьому месенджеру.

Вцілому бібліотека прагне до якісної комунікації зі своїми користувачами, надаючи різноманітні засоби зв'язку та активно використовуючи соціальні мережі для інформування та спілкування.

Інформаційний критерій. На сайті регулярно публікуються новини бібліотеки та анонси подій, що дозволяє користувачам бути в курсі оновлень та подій, що відбуваються в бібліотеці. Крім того, на сторінках бібліотеки в соціальних мережах також публікуються анонси, новини та інші цікаві матеріали, що стосуються діяльності бібліотеки. Також для користувачів доступні розділи з електронними ресурсами та електронним каталогом, де можна знайти різні видання та джерела для наукових досліджень, серед яких можна виділити такі категорії:

- «Книгові виставки та бібліографічні огляди» - містить підбірки літератури за різними темами;
- «Електронні ресурси» - містить перелік електронних видань та ресурсів, які можна використовувати на місці в бібліотеці;
- «Доступ до електронних ресурсів» - включає інформацію про доступ до електронних ресурсів з-за меж бібліотеки (за платою або безкоштовно);
- «Репозитарій НТБ України» - містить публікації наукових праць у відкритому доступі.

Також на сайті бібліотеки є інформація про замовлення та отримання копій документів, які знаходяться в фондах бібліотеки. Важливим аспектом, що вказує на позитивну цифровізацію - надання додаткових послуг. Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка надає користувачам такі додаткові послуги:

1. Консультації та допомога у пошуку необхідної інформації.
2. Доставка документів із фонду бібліотеки за межі закладу.

3. Замовлення копій документів.
4. Резервування документів, які в даний момент використовуються іншими користувачами.
5. Надання доступу до електронних баз даних, а також довідково-бібліографічної інформації в електронному вигляді.
6. Проведення навчальних та науково-практичних семінарів з проблем збереження, використання та розповсюдження інформації.
7. Організація книжкових виставок та презентацій.
8. Проведення дистанційних курсів з інформаційних технологій та інших питань, пов'язаних з бібліотечною справою.

Така кількість додаткових послуг значною мірою розширює спектр взаємодії з користувачами та спонукає до збільшення їх кількості.

Юридичний критерій. Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка дотримується законодавства про авторське право та ліцензійні умови. Бібліотека має власну програму “Авторські права в бібліотеці”, яка містить інформацію про правила використання матеріалів з електронних ресурсів та видань. Програма “Авторські права в бібліотеці” спрямована на забезпечення дотримання авторських прав та ліцензійних умов при наданні доступу до електронних ресурсів, а також на підвищення правової грамотності користувачів бібліотеки.

З метою забезпечення використання електронних ресурсів та видань в рамках ліцензійних умов, бібліотека надає користувачам спеціальний список ліцензійних умов, що обов'язково до виконання при користуванні цими ресурсами. Крім того, бібліотека має власну систему контролю за дотриманням авторських прав та ліцензійних умов. Вона перевіряє, що користувачі дотримуються вимог правовласників щодо використання електронних ресурсів та видань.

Таким чином, програма «Авторські права в бібліотеці» допомагає забезпечити дотримання правових вимог та ліцензійних умов при використанні електронних ресурсів та видань в Науково-технічній бібліотеці

ім. Г.І. Денисенка. Користувачам рекомендується дотримуватися правил використання матеріалів, зокрема, не копіювати і не поширювати їх без дозволу власника авторських прав, не використовувати матеріали з комерційною метою, а також не дозволяти доступ до матеріалів третім особам. Крім того, бібліотека співпрацює з виробниками та постачальниками електронних ресурсів і видань, щоб забезпечити доступ користувачів до матеріалів відповідно до ліцензійних умов.

Висновок. Проаналізувавши діяльність Науково-технічної бібліотеці ім. Г.І. Денисенка можна зазначити, що установа активно впроваджує цифровізацію у свою роботу. Активна представленість у медіапросторі, функціональність сайту, обширний спектр послуг та просвітницька робота з приводу дотримання авторського права є доказом цього. Загалом бібліотека не зупиняється у вдосконаленні своєї діяльності.

Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка займається видавничою діяльністю з метою популяризації науково-технічних досліджень та розвитку наукового середовища. У рамках цієї діяльності бібліотека видає наукові праці, збірники наукових статей, монографії та інші видання.

Висновок. Видавнича діяльність НТБ ім. Г. Денисенка протягом 2021-2023 рр. представлена 4 виданнями. У 2021 було підготовлено 2 наукових видання, а у 2023 – 1 довідкове та 1 наукове видання. Протягом 2022 року власних видань бібліотека не випускала.

Візуально динаміка видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.8.

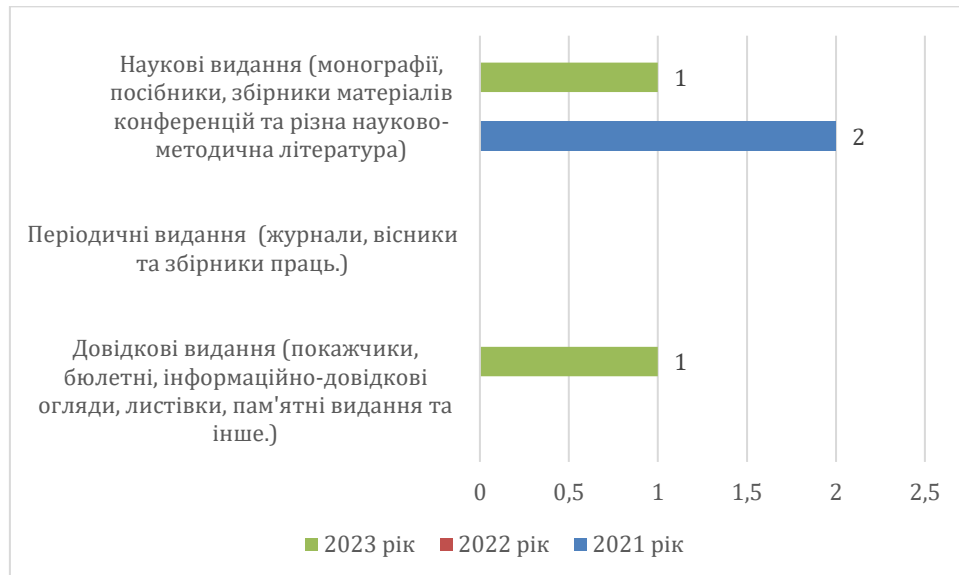

Рис.2.8. Видавнича діяльність Науково-технічна бібліотека ім. Г. Денисенка (2021-2023рр.)

Бібліотека НТБ ім. Г. Денисенка активно оновлює інформаційне наповнення сайту та також висвітлює свої поодинокі власні видання. Незважаючи на власну дещо пасивну бібліотечну діяльність, НТБ ім. Г. Денисенка пропонує користувачам *публікацію видань* що надійшли до фондів, *промоції публікацій*, що скоро з'являться. які незабаром будуть додані до фондів. Користувачам надається доступ до *електронних видань та посилання на публікації партнерів*. Бібліотека активно використовує соціальні мережі та медіа для взаємодії з користувачами та публікації новин та анонсів.

Загалом, Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка активно працює над цифровізацією та використанням сучасних технологій для поліпшення доступності своїх ресурсів та послуг.

Представлення бібліотечної видавничої діяльності Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Це один з найбільших університетських інформаційних центрів в Україні, який забезпечує наукову діяльність студентів, викладачів та науковців Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (далі – КНУ ім. Тараса Шевченка) [60].

Технічний критерій. Сайт Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича має широкий функціонал: пошук книг і статей у бібліотечному електронному каталозі за назвою, автором, темою, ISBN, DOI; доступ до баз даних наукових журналів, книг та електронних ресурсів; можливість оформити онлайн-замовлення на отримання літератури з фондів бібліотеки та скористатись МБА.

Візуальне оформлення сайту досить просте і лаконічне, виконане в пастельних кольорах. Головна сторінка містить корисну інформацію: новини бібліотеки, перелік актуальних заходів, посилання на бази даних та електронні ресурси. На головній сторінці також є пошукова форма та інформація про найпопулярніші книги. Користування сайтом зручне та інтуїтивно зрозуміле. Усі необхідні функції розміщено на головній сторінці та доступні за кілька кліків. Крім того, сайт пристосований для перегляду на мобільних пристроях, що є важливим для зручності користувачів.

Організаційний критерій. У Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича КНУ ім. Тараса Шевченка добре налагоджена комунікація з користувачами, зокрема і завдяки активній присутності у соціальних мережах. На сайті бібліотеки доступна інформація про контакти, години роботи, послуги та ресурси. Крім того, є розділ «Новини», де публікуються оголошення про нові надходження та події, які відбуваються у бібліотеці. На сторінках у Facebook та Telegram бібліотека розміщує інформацію про свої послуги, події та нові надходження. Крім того, через соціальні мережі працівники бібліотеки відповідають на запитання користувачів та дають консультації. Для підтримання ефективної комунікації з користувачами в телеграм створено канал «Maksymovych Library». Тут публікуються останні новини бібліотеки, анонси подій, розклад роботи, інші інформаційні повідомлення для користувачів. Канал є досить активним, оновлення з'являються кілька разів на тиждень. Через канал можна зв'язатися з бібліотекою.

Інформаційний критерій. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича публікує новини та анонси про події на своєму офіційному сайті у розділі «

«Новини бібліотеки». З цією метою також активно використовуються соціальні мережі. Наприклад, на сторінці бібліотеки у фейсбук публікуються огляди нових надходжень, інформація про книжкові виставки, презентації та інші події. Також бібліотека має акаунти у твіттер та інстаграм для розміщення фото і коротких новин. Крім того, на сайті бібліотеки в розділі «Електронні ресурси» можна знайти інформацію про наявність електронних видань та баз даних у бібліотеці. Тут, зокрема, розміщено електронний архів університету (eNUB) – цифровий репозитарій, де зберігається інтелектуальна продукція науковців і студентів університету: наукові статті, дисертації, монографії, звіти про дослідження тощо.

Наукова бібліотека ім. М. Максимовича КНУ ім. Тараса Шевченка має широкий доступ до електронних ресурсів та видань. До послуг користувачів бази даних наукових журналів, електронних книг, мультимедійних матеріалів, електронних версій друкованих видань, аудіо- та відеозаписи наукових конференцій і семінарів Користувачі отримують доступ до багатьох баз даних, які містять велику кількість наукових джерел, таких як журнали, електронні книги, дисертації, наукові статті тощо. Деякі з баз даних, які є доступними для користувачів бібліотеки, включають:

- Scopus – це база даних, яка містить наукові статті, журнали та інші матеріали з різних наукових дисциплін;
- Web of Science – це база даних, яка містить наукові джерела з різних наукових галузей (техніка, медицина, соціальні науки);
- IEEE Xplore – це дослідницька база даних, яка містить наукові статті, матеріали конференцій з технічних наук та інформаційних технологій;
- JSTOR – це база даних, яка містить наукові статті та журнали з гуманітарних і соціальних наук, зокрема, з літератури, історії, філософії та інших галузей;
- Project MUSE – це база даних, яка містить наукові статті та журнали з гуманітарних і соціальних наук. Крім того, бібліотека надає доступ до інших електронних ресурсів, таких як електронні книги та бази даних з різних

галузей знань. Доступ до цих ресурсів забезпечується через систему аутентифікації за допомогою логіна та пароля.

Для користувачів бібліотеки доступні різноманітні електронні сервіси: електронний каталог, можливість оформлення електронного замовлення на книгу, замовлення копій статей з наукових журналів, а також дистанційний доступ до електронних ресурсів. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича бере участь у програмі Rapid ILL. Rapid ILL (Rapid Interlibrary Loan) – електронна система міжбібліотечного абонементу, яка дає змогу оперативно отримувати копії наукових статей та інших документів з інших бібліотек. За її допомогою працівник бібліотеки звертається до мережі інших бібліотек, які беруть участь у програмі, із запитом на копію потрібного документа, яка може бути надана у PDF або іншому електронному форматі. Робота з Rapid ILL значно прискорює процес отримання наукових документів, що особливо потрібно дослідникам та студентам, які займаються науковою роботою. Щоб скористатися цією послугою, читач має звернутися із запитом на отримання копії потрібного документа та надати детальну інформацію про нього (назва, автор, видавництво тощо). Бібліотека здійснює запит до мережі Rapid ILL та повідомляє користувачу про можливість отримання копії. Після отримання документа бібліотека інформує користувача про його готовність та надає його в електронному форматі. Серед додаткових послуг, які є показником активного використання інформаційно-комунікаційних технологій, варто відзначити організацію віртуальних виставок за допомогою відповідного програмного забезпечення; опрацювання рукописів та надання допомоги у підготовці наукових статей; консультації з питань використання науково-технічної літератури; надання послуг з оцифрування та зберігання цифрових копій документів.

Юридичний критерій. У Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича КНУ ім. Тараса Шевченка дотримання авторських прав і ліцензійних вимог є неодмінною умовою. Бібліотека поважає права авторів та виконує всі необхідні дії для забезпечення їх захисту. Зокрема, здійснюється моніторинг і

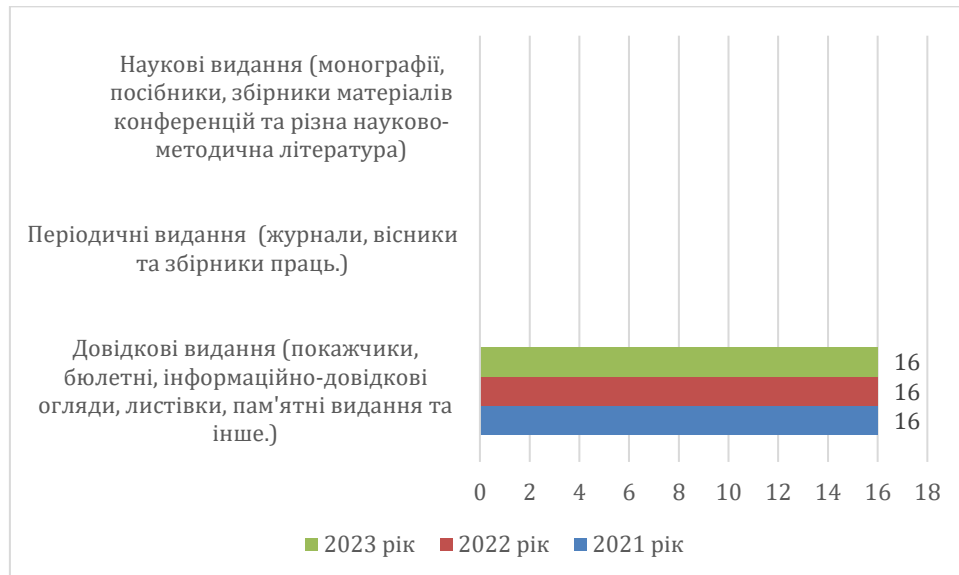
контроль за використанням електронних ресурсів і видань відповідно до ліцензійних умов, а також за дотриманням авторських прав. Користувачам надається детальна інформація про правила використання ресурсів і видань, а також про можливі наслідки в разі порушення авторських прав.

Бібліотека активно співпрацює з авторами наукових праць та досліджень, допомагаючи їм з питань захисту авторських прав і розміщення їхніх робіт відповідно до ліцензійних умов. Крім того, бібліотека пропагує культуру дотримання авторських прав серед користувачів та надає консультації з питань захисту авторських прав і ліцензійних вимог.

Висновок. Загалом, Наукова бібліотека ім. М. Максимовича КНУ ім. Тараса Шевченка демонструє активну політику у цифровізації своїх ресурсів та послуг для користувачів. Вона має розгалужену мережу баз даних та електронних видань, що доступні для користувачів з будь-якого місця. Крім того, бібліотека пропонує широкий спектр додаткових послуг, які також цифровізовані для зручності користувачів. Варто відзначити високу налагодженість комунікації з користувачами через соціальні мережі та мобільні додатки, зокрема бібліотека має свій телеграм-канал, де активно публікує новини й анонси. Захист авторського права та дотримання ліцензійних вимог є важливою складовою роботи бібліотеки, що свідчить про її відповідальний підхід до використання цифрових ресурсів.

Висновок. Видавнича діяльність НБ ім. М. Максимовича протягом 2021-2023 рр. представлена 48 виданнями. НБ ім. М. Максимовича, як і Бібліотека СумДУ, займається випуском лише довідкових видань. Щороку бібліотека випускає 16 довідкових видань, 12 щомісячних та 4 щоквартальних.

Візуально динаміка видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.9.

Рис.2.6. Видавнича діяльність Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка (2021-2023рр.)

НБ ім. М. Максимовича висвітлює власну видавничу діяльність на сайті бібліотеки та пропонує користувачам електронний варіант видань.

На вебсайті постійно публікуються різноманітні видання та відбувається інформування про поповнення електронних видань у фондах. Також значною частиною інформаційного наповнення виступають промоції різних видань та посилання на видання партнерів.

НБ ім. М. Максимовича систематично розміщує інформацію на сторінку Facebook. Періодичність публікацій на сторінці в середньому становить 1-2 пости на день. Публікації містять візуальний контент. Також бібліотека в своїх публікаціях постійно розміщує посилання на різні ресурси та використовує хештеги. Сторінка налічує 5,3 тис. позначок «Подобається» та використовується як додатковий канал поширення інформації.

Наукова бібліотека ім. М. Максимовича зосереджує значні зусилля на розвитку цифрової інфраструктури та розширенні доступу до електронних ресурсів. Вона забезпечує доступ користувачів до різноманітних баз даних, електронних журналів і книг, що значно полегшує пошук, отримання та

використання новітньої наукової інформації та сприяє підвищенню рівня наукової діяльності в університеті.

Представлення бібліотечної видавничої діяльності Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» – одна з найбільших серед наукових бібліотек закладів вищої освіти в Україні. Вона є академічним ресурсним центром, який поєднує бібліотечно-інформаційні функції з ключовими елементами університетських технологічних сервісів. Тут зберігається понад 2,5 млн документів. Бібліотека органічно поєднує традиційні та новітні інформаційні ресурси. Її діяльність спрямована на підтримку навчального процесу й досліджень науковців, викладачів, студентів Національного університету «Києво-Могилянська академія» (далі – НаУКМА) та інших користувачів [62].

Бібліотека надає широкий спектр послуг: позичання книг, інтербібліотечні запозичення, надання доступу до баз даних та електронних ресурсів, інформаційна підтримка досліджень та наукових проєктів. Особлива увага приділяється цифровізації книжкового фонду та електронному збереженню культурної спадщини. Бібліотека забезпечує доступ до баз даних великої кількості електронних видань, що дає змогу користувачам оперативно отримувати потрібну інформацію.

Технічний критерій. Сайт Наукової бібліотеки НаУКМА має високий рівень функціональності та зручності користування. З його функціональних можливостей варто відзначити швидкий пошук необхідної інформації за різними критеріями: автор, назва, ключові слова, рубрика, рік видання тощо; каталоги, які містять інформацію про наявні видання в бібліотеці і також дають змогу пошуку за автором, назвою, видавництвом, роком видання та іншими критеріями. На сайті доступні електронні версії книг, журналів, наукових статей, інших матеріалів. Користувачі можуть переглядати і читати ці матеріали онлайн або завантажувати їх. Що стосується візуального оформлення, то сайт має сучасний і зручний дизайн, що дає змогу

користувачам легко орієнтуватися на його сторінках та знайти необхідну інформацію. Крім того, на сайті розміщені інструкції та рекомендації щодо користування бібліотечними ресурсами.

Організаційний критерій. Комунікація Наукової бібліотеки НаУКМА з користувачами організована на високому рівні. На сайті розміщені контакти, за допомогою яких можна звернутися до відповідальних осіб з різних напрямів діяльності бібліотеки. Крім того, окремий розділ на сайті містить відповіді на найпоширеніші запитання користувачів. Бібліотека активно взаємодіє з користувачами в соціальних мережах. На її сторінках у Facebook, Twitter, Instagram та Youtube регулярно публікуються анонси заходів, новини, корисні матеріали та інформація про послуги. Користувачі можуть звернутися за допомогою приватних повідомлень у соціальних мережах або залишити коментарі під публікаціями, на які завжди надходить відповідь від представників бібліотеки. Загалом активність у соціальних мережах допомагає бібліотеці збільшувати свою аудиторію та підвищувати імідж серед користувачів. Для швидкого розв'язання проблем та оперативної відповіді на запитання користувачів діє «Гаряча лінія». Також користувачі мають змогу зателефонувати або написати на електронну пошту у відповідний відділ бібліотеки для отримання необхідної допомоги. Усі ці заходи спрямовані на покращення комунікації з користувачами та забезпечення максимальної доступності бібліотечних послуг.

Інформаційний критерій. На сайті наукової бібліотеки регулярно публікуються новини, анонси, інші матеріали та відгуки користувачів, що стосуються бібліотечної діяльності, та інформація про наукові заходи, які відбуваються в університеті (наукові конференції, семінари, тренінги тощо). Є посилання на активний блог бібліотеки. На сторінках у фейсбук та твіттер також публікуються бібліотечні та університетські новини, анонси, цікаві матеріали, інші корисні ресурси для користувачів.

Наукова бібліотека НаУКМА пропонує доступ до численних електронних ресурсів та видань із понад 70 передплачених баз даних, які

включають електронні книги, журнали, наукові статті, репозиторії тощо. Бібліотека – член міжнародних консорціумів, таких як ERIH PLUS та COAR, що уможливорює доступ до широкого арсеналу наукової літератури та інформації. Пропонуються також власні цифрові ресурси, зокрема електронна бібліотека, де користувачі можуть знайти електронні книги та інші видання з фонду бібліотеки. Також доступний електронний архів наукових публікацій працівників і студентів НаУКМА. Доступ до електронних ресурсів надається через платформи EBSCO, ProQuest, JSTOR, Oxford University Press, Cambridge University Press та інші.

Користувачі можуть шукати і завантажувати електронні книги та журнали відразу на свій комп'ютер чи мобільний пристрій. Крім того, бібліотека надає доступ до електронних баз даних, які містять наукові статті, тези доповідей, рецензії, бібліографічні списки, а також інші наукові матеріали. Користувачі можуть шукати матеріали за ключовими словами, авторами, назвами журналів, іншими параметрами. Мають попит послуги з доставки електронних документів на замовлення. Користувачі можуть замовити копії статей, розділів книг, інших документів з електронних баз даних, які є в колекції бібліотеки. Доставка здійснюється електронною поштою або через спеціальну платформу для обміну файлами. Серед додаткових послуг, які надає бібліотека, варто назвати консультації та навчання з користування різноманітними базами даних та іншими електронними ресурсами, організацію наукових заходів, доступ до архіву статей, систему бронювання книг, послуги МБА та доступ до електронних книг, журналів і баз даних. Доступ до електронних ресурсів надається зареєстрованим користувачам бібліотеки, які оформили передплату на відповідний ресурс.

Юридичний критерій. Налагодження захисту авторських прав та дотримання ліцензійних вимог є дуже важливим аспектом у діяльності наукової бібліотеки. Бібліотека НаУКМА дотримується законодавства про авторське право та ліцензійні угоди, щоб забезпечити легальний доступ до

електронних ресурсів. Бібліотека підписує ліцензійні угоди з провайдерами електронних ресурсів та використовує тільки ті матеріали, які знаходяться під ліцензією, що дозволяє їх використання. Також на сайті бібліотеки є розділ “Правила користування електронними ресурсами”, де детально описано умови використання електронних ресурсів та наголошується на неодмінному дотриманні авторського права. Користувачам пропонують послугу копіювання матеріалів з електронних ресурсів у межах дозволеної ліцензією кількості копій. Дотримання авторських прав і ліцензійних вимог не лише забезпечує легальний доступ до електронних ресурсів, а й захищає інтереси авторів та видавців.

Висновок. Видавнича діяльність НБ НаУКМА протягом 2021-2023 рр. представлена 6 виданнями. НБ НаУКМА як і НБ ім. М. Максимовича та Бібліотека СумДУ, випускає лише довідкові видання. У 2021р. було випущено 3 видання, у 2022р. – 2 та у 2023р. – 1.

Візуально динаміка видавничої діяльності протягом 2021-2023 рр. представлено на рис. 2.10.

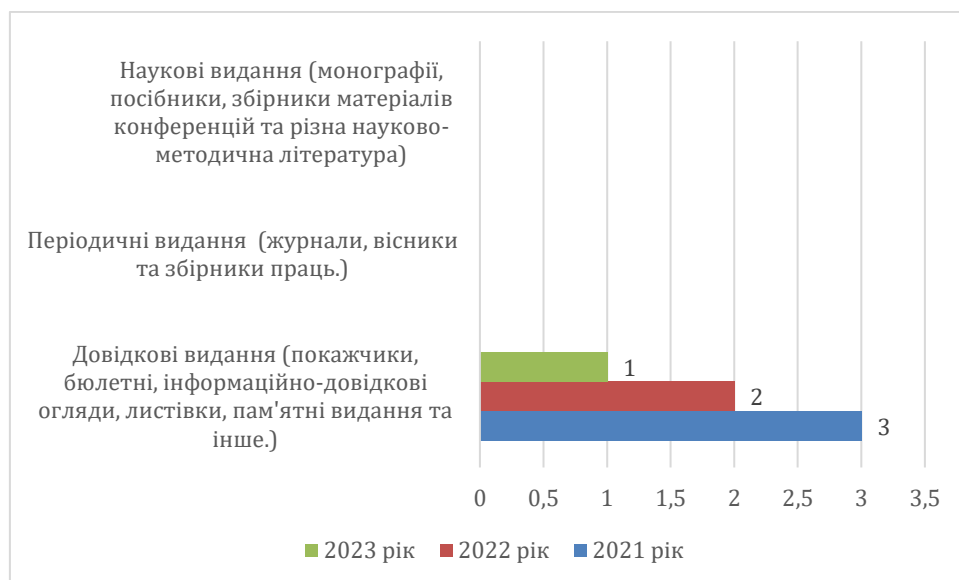

Рис.2.10. Видавнича діяльність Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» (2021-2023рр.)

НБ НаУКМА зосереджує свою увагу на практичних аспектах покращення своєї діяльності, але систематично висвітлює свої видання та публікації своїх співробітників..

На вебсайті регулярно публікуються різноманітні видання, включаючи як нові надходження, так і оновлення в електронних колекціях фондів. Кожне поповнення електронних ресурсів супроводжується детальною інформацією, що дозволяє користувачам легко орієнтуватися в нових матеріалах. Окрім цього, значна частина інформаційного контенту вебсайту присвячена промоції різноманітних видань, де детально розповідається про їхній зміст, цінність та актуальність. Додатково, сайт містить посилання на видання партнерів, що дозволяє користувачам отримати доступ до ще ширшого спектру інформаційних ресурсів та матеріалів, що можуть бути корисними для їхніх досліджень та навчання. Неодмінними пріоритетами діяльності бібліотеки є збереження культурної спадщини та цифровізація наукових документів і забезпечення доступу до них в електронному вигляді, налагодження ефективної комунікації з користувачами, урізноманітнення надаваних послуг, організація консультацій та навчання з питань користування ресурсами бібліотеки.

2.3. Порівняльний аналіз видавничої діяльності бібліотек та представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі

Зростаюче визнання публікацій з відкритим доступом надало бібліотекам можливість взяти на себе роль видавця. Хоча бібліотечна видавнича діяльність сама по собі не є новою, більша доступність і дешевизна цифрових видавничих платформ надає бібліотекам можливість співпрацювати з авторами з для вивчення нових методів комунікації та поширення результатів їхніх досліджень. Відкриті та комерційно доступні видавничі платформи використовуються для публікації книг і монографій з відкритим вихідним кодом, створення відкритих версій творів, що не захищені

авторським правом, а також для заснування «внутрішніх» наукових журналів, які висвітлюють роботи інституційних авторів, включаючи викладачів і студентів [107,108]

Постійне зростання – як за номенклатурою назв та тем, так і за способами цифрової публікації – потреб користувачів спонукає бібліотеки як нарощувати видавничу діяльність та створення бібліотечних ресурсів, так і активізувати інформування про цю діяльність, працювати над максимальним представленням її у електронному інформаційному просторі.

Протягом останніх кількох років бібліотеки активно працюють над розширенням доступності своїх друкованих колекцій шляхом їх цифрової конверсії за допомогою локальних ініціатив. Останні тенденції показують, що бібліотеки спільно займаються збереженням, архівуванням і забезпеченням доступу до багатьох дослідницьких матеріалів, які були цифровані окремими бібліотеками з їх власних фондів.

Основні проблеми, які допоможе вирішити дослідження саме цього аспекту діяльності бібліотек, включають недостатню видимість та доступність бібліотечних видавничих матеріалів в інформаційному просторі, проблеми інтеграції бібліотечних видань у загальнодоступні інформаційні системи та бази даних, а також відсутність стандартів і вимог до представлення бібліотечної видавничої продукції в інформаційному просторі. Також дослідження цієї проблематики сприятиме підвищенню інформаційної грамотності населення та збільшенню соціальної значущості бібліотек як джерел достовірної та актуальної інформації.

Аналіз видавничої діяльності двох груп бібліотек (національних, державних та бібліотек ЗВО) показав, що всі бібліотеки певною мірою займаються видавничою діяльністю або займалися нею протягом 2021-2023рр.

Для порівняння та узагальнення отриманих даних продукцію видавничої діяльності, ми об'єднали у більші категорії.

У категорію «Довідкові видання» ми віднесли традиційну видавничу продукцію бібліотек, а саме покажчики, бюлетні, інформаційно-довідкові

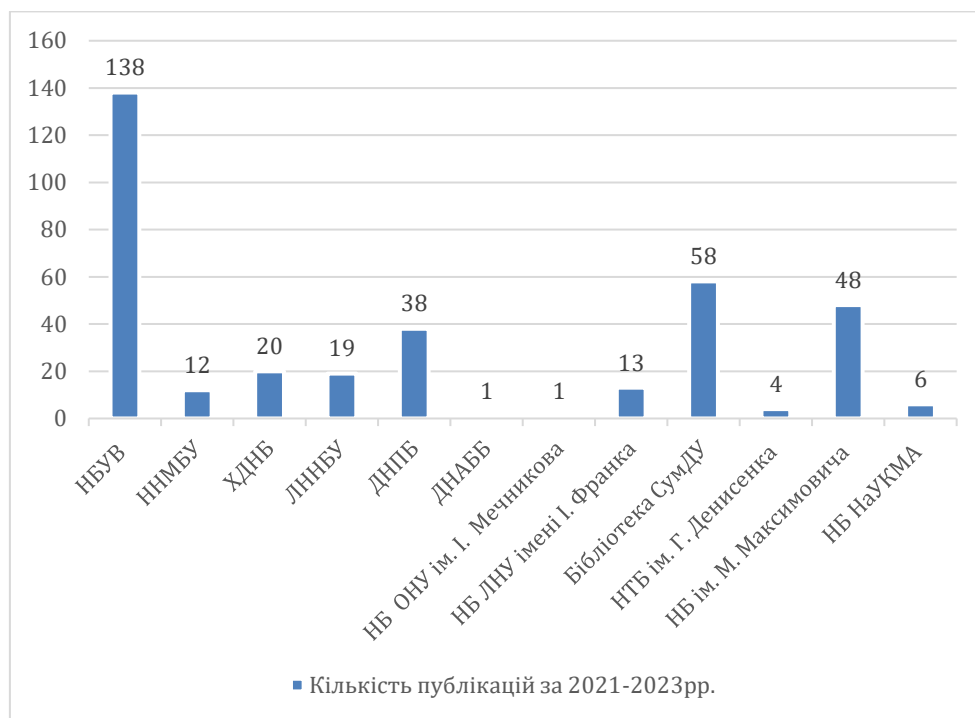
огляди, листівки, пам'ятні видання та інше. У категорію «Періодичні видання» увійшли журнали, вісники та збірники праць. Монографії, посібники, збірники матеріалів конференцій та різна науково-методична література була згрупована у категорії «Наукові видання».

Перед представленням результатів видавничої діяльності досліджених бібліотек, варто зазначити, що аналіз їх сайтів показав достатньо високий рівень впровадження цифрових технологій у власну роботу. Доступність електронних фондів для користувачів говорить про те, що бібліотека використовує сучасні цифрові технології та модернізує безпосередньо взаємодію з користувачами. Аналіз дослідження функціональності та наповненості сайтів виступає важливим елементом, тому що саме сайти виступають основною платформою висвітлення бібліотечної видавничої діяльності та взаємодії з користувачами. Проте, як виявилось у ході дослідження видавничої діяльності, не у всіх бібліотеках цифровізація спонукала до збільшення кількості видавничої продукції.

З метою дослідження, представлення бібліотечної видавничої діяльності, ми аналізували лише ту інформацію, яка є у відкритому доступі і доступна користувачам. На нашу думку, представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі допомагає значно підвищити доступність та видимість бібліотечних ресурсів більшому колу користувачів та позитивно впливає на імідж бібліотек. Представлення бібліотечної видавничої діяльності за рахунок використання наявних соціальних медіа у бібліотек дозволяє зробити процес отримання інформації для користувачів зручнішим. Крім того, цифрове представлення бібліотечних видань сприяє інтеграції цих матеріалів у глобальні інформаційні системи, полегшуючи їх пошук і використання. Це також дозволяє бібліотекам активніше взаємодіяти з користувачами, адаптуючи свою видавничу діяльність до сучасних вимог цифрового суспільства, що в кінцевому результаті підвищує їхню соціальну значущість та роль у формуванні інформаційного середовища.

Для порівняльного аналізу видавничої діяльності бібліотек ми узагальнили усі дані представленні у 2.1 та 2.2.

Представлення узагальнених результатів ми почнемо із загального порівняння видавничої продукції усіх досліджуваних бібліотек за період 2021-2023рр. (рис.2.11).

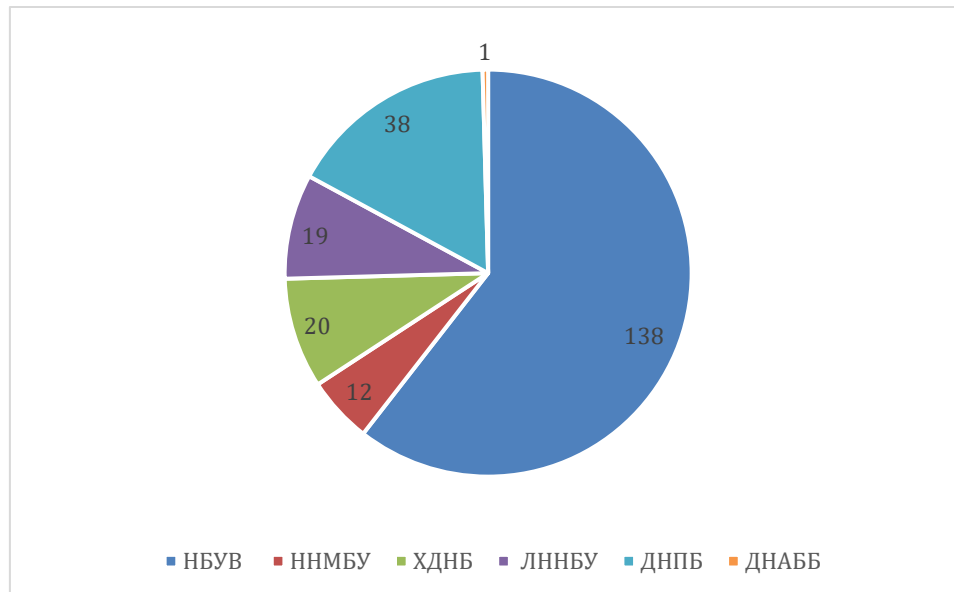
Рис.2.11 Загальна кількість видавничої продукції досліджуваних бібліотек за 2021-2023рр.

Як видно з рис.2.11 найбільшу кількість видавничої продукції за 3 роки має НБУВ – 138 видань, що підтверджує висновок Ю. Заклінської про лідерство НБУВ у інтелектуально-видавничій діяльності [36]. Наше дослідження підтвердило, що НБУВ і досі лишається лідером у видавничій діяльності серед досліджуваних бібліотек. На другому місці Бібліотека СумДУ – 58 видань, на третьому НБ ім. Максимовича – 48 видань, четверте місце ДНПБ – 38 видань.

ХДНБ та ЛННБУ мають приблизну кількість видань – 20 та 19 відповідно. Дещо менші показника видавничої продукції мають НБ ЛНУ імені І. Франка (13 видань) та ННМБУ (12 видань). Неочікуваними вийшли

результати видавничої діяльності ДНАББ та НБ ОНУ ім. І. Мечникова. Обидві бібліотеки востаннє випускали видання у 2021 році.

Також ми провели порівняння в межах кожної досліджуваної групи бібліотек. Результати представлені на рис.2.12 та 2.13 та у Додатку А.

Рис.2.12 Загальна кількість видавничої продукції національних та державних бібліотек за 2021-2023рр.

Візуальне порівняння видавничої продукції національних та державних бібліотек, наочно демонструє першість НБУВ за кількістю видань. Друге місце, за кількістю видань серед національних та державних бібліотек посідає ДНПБ, третє – ХДНБ, четверте – ЛННБУ, п'яте – ННМБУ. Останнє місце лишається за ДНАББ.

Серед бібліотек ЗВО, при узагальненні даних, ми отримали наступні результати (рис.2.13)(Додаток Б).

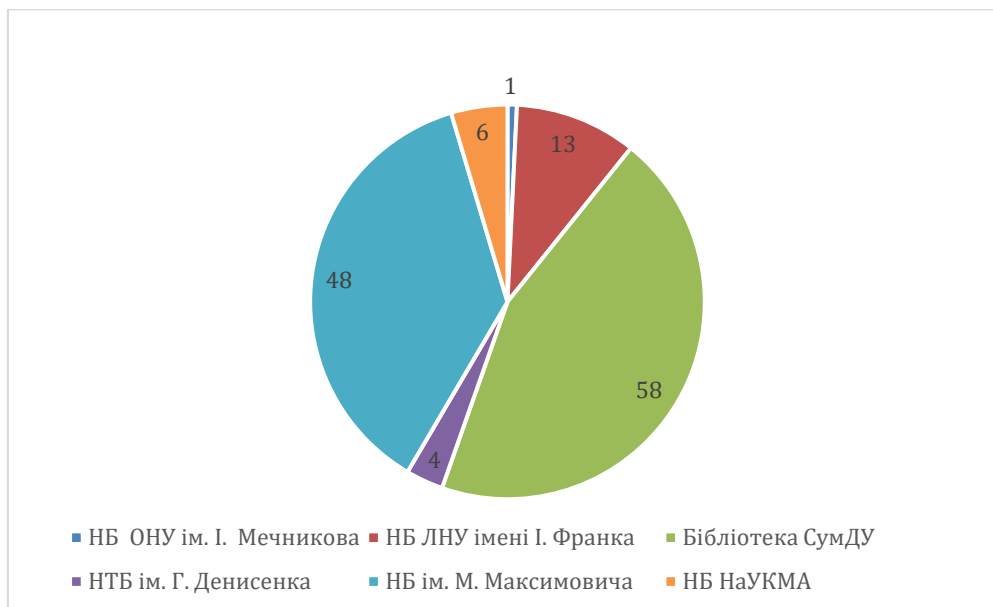

Рис.2.13. Загальна кількість видавничої продукції бібліотек ЗВО за 2021-2023рр.

Як видно з рис. 2.13., лідером з кількості видавничої продукції серед бібліотек ЗВО є Бібліотека СумДУ, друге місце посіла НБ ім. М. Максимовича, третє місце – НБ ЛНУ імені І. Франка, четверте місце – НБ НаУКМА, п'яте місце – НТБ ім. М. Денисенка. Найменше видавничої продукції серед досліджуваних бібліотек має НБ ОНУ ім. І. Мечникова.

Щодо розподілу видавничої продукції за категоріями, можемо побачити наступні результати (рис.2.14).

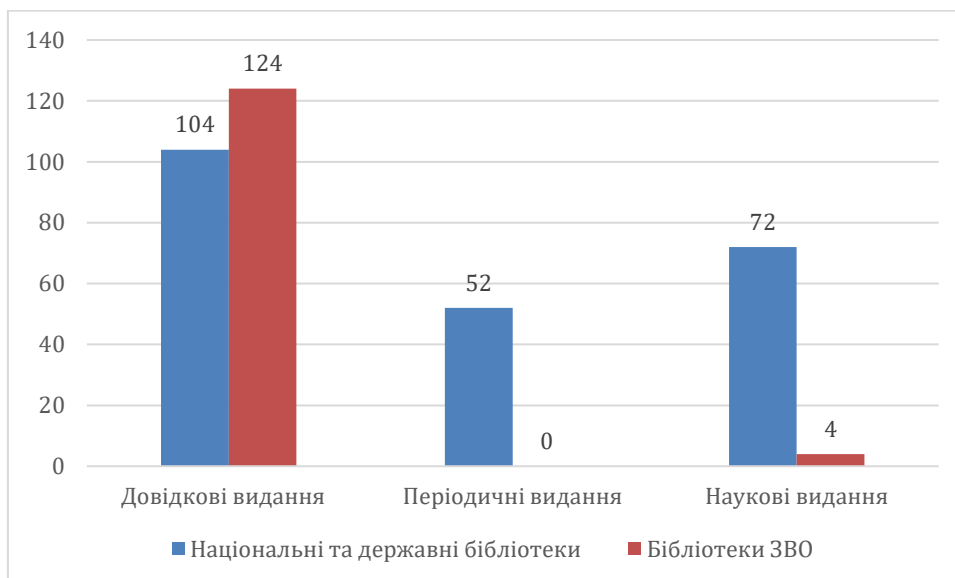

Рис.2.14. Розподіл видавничої продукції за категоріями

Як можемо бачити (рис.2.14), лідерами з випуску довідкових видань є бібліотеки ЗВО, але інші категорії видань у них відсутні або їх кількість досить незначна. Різниця в кількості довідкових видань, які були випущені національними, державними та бібліотеками ЗВО незначна, проте причиною чому бібліотеки ЗВО більше зосереджують свою увагу на виготовленні саме довідкових видань може бути кілька. Однією з таких причин може бути те, що бібліотеки ЗВО активно залучені у підтримку освітнього процесу та популяризації досліджень викладачів ЗВО. В цьому контексті довідкові видання, такі як каталоги, бібліографії, покажчики та методичні посібники, забезпечують навчальний процес необхідною інформацією, адаптованою до конкретних програм та дисциплін. Ще однією причиною може виступати тісна взаємодія бібліотек з викладачами у підготовці навчальних та наукових матеріалів, яка стимулює виробництво спеціалізованих довідкових видань.

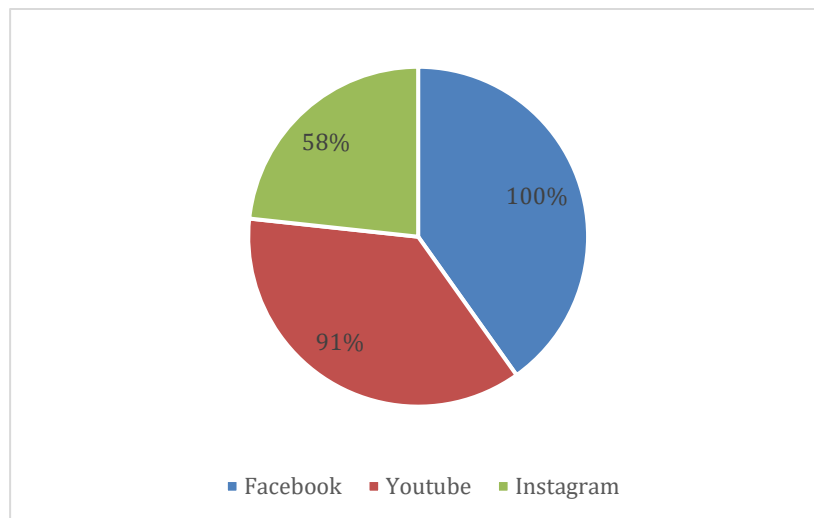
Щодо інших категорій видань (періодичні та наукові видання), то беззаперечним лідером тут виступають національні та державні бібліотеки. Такий розподіл теж має логічне пояснення. Національні та державні бібліотеки спрямовують свою діяльність на збереження та розповсюдження національного культурного й наукового надбання. Національні бібліотеки, зокрема, виконують функцію наукових центрів, що займаються дослідженнями в галузі бібліотекознавства, бібліографії та архівної справи, що робить їх ключовими ланками у сфері видання наукової літератури.

Загалом аналіз видавничої діяльності бібліотек дав можливість дослідити активність виготовлення власної продукції бібліотеками, що увійшли у вибірку. Провести це дослідження було важливим, адже для нас науковий інтерес представляє саме презентація бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі. Для цього нам потрібно було переконатися, що бібліотеки мають власну видавничу продукцію. Детальний аналіз сайтів дав можливість отримати всю необхідну інформацію про видавничу активність бібліотек, а також оцінити його функціональність, як основної платформи представлення бібліотечної видавничої діяльності. В ході

дослідження ми з'ясували, що всі обрані бібліотеки мають сторінки у соціальних мережах.

Кількісні показники наявності таких сторінок у обраних бібліотек представлено на рис. 2.15.

Рис.2.15 Представленість бібліотек у соціальних мережах

Як видно з рис. 2.15, усі 12 бібліотек (100%), що увійшли у вибірку, мають активні сторінки у соціальній мережі Facebook. Сторінки на YouTube мають 10 (82%) обраних бібліотек, з них 3 державні, 3 національні та 5 бібліотек ЗВО. У цій соціальній мережі не має активності НБ ім. М. Максимовича. У соціальній мережі Instagram активні сторінки мають бібліотек лише 7 (58%) бібліотек з 12. В Instagram відсутні сторінки наступних бібліотек: НБ ім. М. Максимовича, НБ ОНУ ім. І. Мечникова, ДНАББ, ДНПБ та ЛННБУ.

Подальший аналіз сторінок у соціальних мережах показав, що додатковою платформою представлення бібліотечної видавничої діяльності виступають сторінки у Facebook. Подальше вивчення особливостей представлення ми будемо розкривати на основі їх аналізу. Сторінки у YouTube та Instagram, через особливості формату контенту, який можна розмістити (фото та відео формат), бібліотеками з цією метою не використовуються.

Для кращого розуміння формату представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі, розглянемо інформацію, яку подають бібліотеки на сайтах та на сторінках у Facebook.

В результаті аналізу, вдалося з'ясувати, що бібліотеки, які не ведуть власну видавничу діяльність, активно поширюють інформацію про публікацію партнерів. У Facebook бібліотеки ведуть активну комунікацію з користувачами, про що свідчать вподобайки, репости та коментарі під опублікованими постами.

Загалом всі бібліотеки презентують бібліотечну видавничу діяльність за наступною схемою:

- 1) Анонс та запрошення авторів до створення видання
- 2) Опис та представлення опублікованого видання

Ця схема є актуальною для висвітлення наукових та періодичних видань. Довідкові видання презентуються вже як опублікований матеріал.

Щодо безпосередньо текстового та візуального оформлення постів та анонсів, то тут у кожної бібліотеки є свої особливості подання інформації. Через відсутність чітких стандартів та вимог щодо структури публікацій в соціальних медіа, бібліотеки розміщують інформацію в зручному для себе форматі. Проте, варто відзначити, що постійна активність бібліотек у соціальних мережах дає можливість збільшити коло поширення інформацію про бібліотечну видавничу діяльність. Підготовка та випуск видань потребує часу. Для того щоб не втрачати аудиторію бібліотеки публікують різноманітний контент пов'язаний зі своєю діяльністю (нові надходження, виставки, семінари, публікації партнерів тощо). Це дозволяє зробити інформаційне наповнення сторінок у соціальних мережах більш різноманітним. Якість наповнення сторінок Facebook можна оцінити за рахунок позначок «Подобається» та активності публікації постів.

Порівняльний аналіз дослідження сторінок у Facebook представлено у табл. 2.1

Особливості представленості бібліотек у соціальній мережі Facebook

	Кількість позначок «Подобається»	Періодичність публікації постів (середнє значення)
НБУВ	6,4 тис.	1-2 пости на тиждень
ННМБУ	1,9 тис.	1 пост на 1-2 дні
ХДНБ	2.1 тис.	1-4 пости на день
ЛННБУ	2,3 тис.	1-3 пости на тиждень
ДНПБ	1,7 тис.	1-2 пости на 1-3 дні
ДНАББ	12 тис.	1-3 пости на 1-4 дні
НБ ОНУ ім. І. Мечникова	1,1 тис.	1-2 пости на 1-2 тижні
НБ ЛНУ імені І. Франка	5 тис.	1-2 пости на день
Бібліотека СумДУ	1,7 тис.	1 пост на день
НТБ ім. Г. Денисенка	6,3 тис.	1-2 пости на день
НБ ім. М. Максимовича	5,3 тис.	1-2 пости на день
НБ НаУКМА	5,6 тис.	1-2 пости на день

З таблиці видно, що всі бібліотеки досить активно наповнюють сторінки в соціальних мережах, це визначає ці ресурси як додатковий майданчик презентації бібліотечної видавничої діяльності та діяльності бібліотек загалом, а також активно використовуються для комунікації з користувачами. Цей аспект ми будемо враховувати при виокремленні векторів розвитку процесу презентації бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі.

Відсутність чітких стандартів до представлення бібліотечної видавничої діяльності та вимог до подання матеріалів у соціальних мережах спонукає до пошуку рішень вирішення цієї проблеми. Саме тому, на наш погляд, є доцільним створення рекомендацій щодо покращення цього процесу.

Висновки до розділу 2

У ході аналізу сайтів всеукраїнських бібліотек державного значення та бібліотек закладів вищої освіти нам вдалося з'ясувати, що всі обрані бібліотеки активно використовують цифрові технології для покращення власної роботи. Як наслідок, майже всі сайти мають сучасне оформлення, зручний інтерфейс та вміщують багато корисної та необхідної інформації для користувачів.

Також нам було встановлено, що всі бібліотеки розбудовують ефективну комунікацію з користувачами. В цілому, користувачам доступні загальні контактні дані бібліотек, віртуальні довідки, чати на самому сайті, а також наявність сторінок бібліотек у соціальних мережах. Активність бібліотек у соціальних мережах дає можливість бібліотекам поширювати інформацію про власну роботу на більш широке коло користувачів, а також розширювати канали комунікації.

Висновки дослідження демонструють, що Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського залишається беззаперечним лідером у сфері видавничої діяльності серед українських бібліотек. Вона суттєво випереджає інші заклади за кількістю видань, що підтверджує її ключову роль у поширенні наукових та інформаційних ресурсів. Бібліотека СумДУ, яка посідає друге місце, показує високі результати, що свідчить про значний внесок університетських бібліотек у цю діяльність. Інші досліджувані бібліотеки, такі як НБ ім. Максимовича та ДНПБ, також демонструють активну видавничу діяльність, хоча їхні показники поступаються лідерам. Важливо відзначити, що кілька бібліотек, зокрема ДНАББ та НБ ОНУ ім. І. Мечникова, не випускали нових видань після 2021 року, що вимагає подальшого аналізу причин цього явища.

Аналіз сторінок бібліотек у соціальних мережах з метою дослідження представлення їхньої видавничої діяльності є важливим інструментом для оцінки того, як бібліотеки використовують сучасні цифрові платформи для поширення інформації про свої публікації. Цей аналіз дозволив виявити, що додатковим каналом представлення цієї діяльності виступають сторінки у Facebook. Бібліотеки, які не мають активної видавничої діяльності представляють видавничу діяльність партнерів.

Також дослідження розміщеного контенту дало змогу прослідкувати, що відсутність стандартів подання інформації може призводити до хаотичності подання матеріалу. Тому є потреба окреслити необхідні елементи та структуру публікацій для систематизації та уніфікації цього процесу.

Важливість проведеного нами дослідження є те, що ми проводили аналіз лише з відкритих джерел, які доступні кожному користувачу. Наявність відкритого доступу та доступність інформації для різноманітних користувачів або дослідників є важливим аспектом модернізації роботи бібліотек в контексті цифрових трансформацій галузі.

Отримана інформація в ході дослідження стане основою розробки моделі видавничої діяльності та векторів розвитку та модернізації цієї сфери.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРЕЗЕНТАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

3.1. Модель видавничої діяльності бібліотек та особливості представлення бібліотечної видавничої діяльності

На сьогоднішній день видавнича активність бібліотек України переходить на новий рівень, що відзначається розширенням спектру послуг та інтеграцією цифрових продуктів у вітчизняне та міжнародне інформаційне середовище.

Щоб ефективно організувати будь-яку діяльність, потрібно виділити час та сформувати модель такої діяльності. У ході нашого дослідження нам вдалося дослідити особливості видавничої діяльності бібліотек та виокремити аспекти, які можуть виступати основою моделі видавничої діяльності.

Під моделлю видавничої діяльності ми розуміємо стратегію, за якою відбувається підготовка, випуск та розповсюдження видавничої продукції. Варто зазначити, що модель видавничої діяльності бібліотек буде мати свої особливості, які можуть не враховуватися великими видавництвами. Під час формування моделі видавничої діяльності потрібно враховувати особливості структури, яка буде нею займатися. Адже кожна організація має певні особливості своєї роботи, які можуть бути ключовими для врахування в процесі видавничої діяльності.

У науковому доробку питання створення моделі видавничої діяльності бібліотек майже не висвітлено, що створює значний науковий інтерес та підтверджує актуальність дослідження даної проблематики.

Однією з небагатьох серед науковців, хто розглядав модель видавничої діяльності бібліотек, є Ю. Заклінська. Розглядаючи інноваційну модель видавничої діяльності, Ю. Заклінська зазначає, що вона має дві ключові складові:

1. Процесуальна складова:

- Включає нововведення та зміни в процесах видавничої діяльності.
- Розробка електронних документів, таких як електронні книги, журнали, наукові статті тощо.
- Впровадження сучасних технологій для публікації та поширення наукової інформації.

2. Атрибутивна складова:

- Зосереджується на аспектах, пов'язаних з визначенням нововведень.
- Розглядає питання, які можуть вплинути на видавничу діяльність, такі як авторські права, цифрові формати, маркетинг та реклама.
- Враховує зміни в споживачах і їхніх потребах.

Також, на думку науковиці значущою стає роль програмних та проєктних стратегій у розвитку видавничої діяльності бібліотек, а також створення, прийняття та реалізація національних та регіональних програм, спрямованих на підтримку читання та розвиток бібліотечного видавництва, у відповідності з міжнародними стандартами, що характерні для країн із розвинутою бібліотечною інфраструктурою [37].

Такий підхід є ключовим для інноваційного розвитку видавничої діяльності бібліотек України та професійного зростання бібліотекарів. Він передбачає здійснення проєктної діяльності, удосконалення організаційно-функціональної та соціально-психологічної структури, забезпечення інформаційною підтримкою, підвищення ефективності співпраці з владою, донорськими організаціями та фондами, а також рекламування та презентацію результатів проєкту. Варто відзначити, що успішність реалізації проєктів та грантових програм залежить від уважного визначення їхніх цілей і завдань, моделей управління та умов їхньої реалізації [37].

Розробка моделі видавничої діяльності для бібліотек має кілька цілей і важливих підстав:

1. *Підвищення ефективності.* Модель допомагає оптимізувати процеси видавництва, що сприяє зменшенню витрат часу та ресурсів, покращенню якості продукції і збільшенню продуктивності.

2. *Створення стратегічного планування.* Розробка моделі допомагає бібліотеці визначити свої основні цілі, завдання та стратегічні пріоритети у видавничій сфері, що сприяє більш ефективному управлінню ресурсами.

3. *Покращення взаємодії з аудиторією.* Модель включає розробку інструментів комунікації з користувачами, авторами та іншими зацікавленими сторонами, що дозволяє бібліотеці активно взаємодіяти зі своєю аудиторією та враховувати їхні потреби.

4. *Підвищення професійного рівня.* Розробка моделі вимагає аналізу ринку, оцінки конкурентної ситуації та вивчення новітніх тенденцій у видавничій сфері, що сприяє підвищенню кваліфікації працівників бібліотеки.

5. *Створення стратегії розвитку.* Модель видавничої діяльності є частиною загальної стратегії розвитку бібліотеки, яка дозволяє спрямовувати зусилля на досягнення стратегічних цілей та забезпечення конкурентоспроможності.

Проаналізувавши видавничу діяльність бібліотек та рівень впровадження цифровізації у їх роботу, ми створили модель видавничої діяльності. Саме модель слугує орієнтиром виокремлення особливостей презентації бібліотечної діяльності. Всі етапи видавничої діяльності передбачають певний рівень презентації цієї діяльності в інформаційному просторі. Чітка модель дає можливість спланувати та структурувати процес висвітлення кожного етапу. Послідовність і систематичність висвітлення видавничої діяльності дає можливість підвищити імідж бібліотеки, а також поширювати продукцію на широке коло користувачів. Схематично модель має наступний вигляд (рис. 3.1.).

Рис. 3.1. Модель видавничої діяльності

Першим елементом запропонованої нами моделі є аналіз ринку та потреб користувачів. Аналіз є дуже важливим, адже дає можливість співробітникам бібліотеки зрозуміти, яку саму продукцію найбільше споживають користувачі та які типи видань їм потрібні. На цьому ж етапі важливо включити в аналіз і способи представлення бібліотечної видавничої діяльності бібліотек. Постійний моніторинг формату подання інформації про видавничу діяльність дасть можливість виокремити найбільш ефективні підходи до її представлення, тенденції та зміни в уподобаннях аудиторії, а також за потреби адаптувати стратегії комунікації та розповсюдження видань.

Аналіз дозволить ідентифікувати потенційні проблеми або недоліки в поточних методах подання інформації, що сприятиме підвищенню якості та доступності бібліотечних видань для користувачів. Для проведення аналізу можна використовувати: вивчення коментарів під інформаційними постами. Це дасть можливість зрозуміти реакцію користувачів на представлений контент. Для більш активного зворотного зв'язку можна проводити короткі онлайн опитування на сторінках в соціальних мережах або розмішувати їх на сайті. В ході аналізу сайтів бібліотек та сторінок у соціальних мережах, нам не вдалося віднайти подібні опитування.

Після проведеного аналізу на основі отриманих результатів співробітники бібліотеки можуть окреслити місію та стратегічні цілі представлення бібліотечної видавничої діяльності. Формування місії та цілей дасть можливість визначити ключові напрями для покращення комунікації з користувачами, способи підвищення видимості та впливу видань у інформаційному просторі. Прикладом цілей можуть виступати збільшення періодичності та доступності публікацій, удосконалення формату подання інформації, а також способи підвищення рівня взаємодії з користувачами.

Наступною важливою ланкою моделі видавничої діяльності є фінансові та кадрові ресурси. Ці два елементи дуже тісно між собою пов'язані, тому що досить часто фінансові ресурси впливають на процес підбору та залучення кадрів. Бібліотеки мають оцінити наявні фінансові ресурси та окреслити поле додаткового залучення фінансування. Додатковими каналами фінансування можуть бути надання платних послуг користувачам, участь у грантах або державних програмах. Проте, на жаль, досить часто бібліотеки обмежені лише вже наявним фінансуванням. Для ефективності видавничої діяльності та створення якісного продукту краще підібрати команду, яка буде мати сталий склад. Це дає можливість розбудувати ефективну комунікацію між співробітниками та швидко і злагоджено виконувати поставлені задачі. В контексті представлення бібліотечної діяльності в інформаційному просторі фінансові та кадрові ресурси відіграють важливу роль. Під час планування

фінансової складової, що покриватиме видавничу діяльність, бібліотеки можуть закладати фінансування на додаткове рекламування своїх видань. Також бібліотеки можуть спрямовувати фінансові ресурси на організацію заходів, що підвищує видимість видань і допомагає залучити нових читачів. Щодо кадрових ресурсів, то вони також впливають на представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі. Під час планування стратегії представлення бібліотечної діяльності варто залучати фахівців різного спрямування. Кваліфіковані редактори допомагають забезпечити високу якість публікацій, дизайнери допомагають створити привабливе візуальне доповнення текстовій частині публікацій. Для вдалого візуального доповнення, необов'язково створювати спеціальні зображення за допомогою програмного забезпечення, проте чіткість зображення, вдало сформована композиція, відповідна кольорова гамма значно покращує рівень публікацій. Особливо важливим це є для користувачів, які слідкують за бібліотеками у соціальних мережах і візуальна привабливість може вплинути на їхнє враження і взаємодію з контентом. Кваліфіковані бібліотекарі зможуть надати конструктивну консультацію користувачам у разі виникнення питань та забезпечують якісну підтримку і допомогу користувачам у виборі видань і доступі до них, що покращує користувацький досвід і задоволення.

Наступним етапом є розгляд технологічних можливостей бібліотеки. На етапі планування видання бібліотекам доводиться вирішувати, який саме тип видавничої продукції вони можуть виготовляти якісно та, бажано, на постійній основі. В контексті представлення бібліотечної видавничої діяльності технічні можливості бібліотеки теж мають значний вплив на цей процес. Модернізація сайтів бібліотек та створення електронних колекцій власних видань роблять можливим розширення доступу до ресурсів для користувачів, які не можуть відвідувати бібліотеку фізично. Використання технологій аналітики дозволяють аналізувати активність взаємодії користувачів з публікаціями, аналізувати відгуки користувачів, щоб зрозуміти та оцінити ефективність різних каналів розповсюдження. Використання

технологій доступності, таких як читання екрану і спеціалізовані формати, допомагає забезпечити доступ до публікацій для осіб з обмеженими можливостями. Здебільшого бібліотеки прагнуть це реалізувати на власних сайтах, щоб зробити власну видавничу продукцію доступною для всіх.

Також в нашій моделі видавничої діяльності є елемент правові аспекти. Як ми вже зазначали раніше, всі проаналізовані нами бібліотеки дотримуються політики захисту авторського права та інформують користувачів щодо їх прав, обов'язків та можливої відповідальності у разі порушення авторського права. Політика захисту авторського права має значний вплив на представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі, оскільки вона визначає правила та обмеження, що стосуються використання, поширення та доступу до видань, які створюються та розповсюджуються бібліотеками. Детальний огляд представлений у 2 розділі.

Етап безпосереднього виготовлення видавничої продукції передбачає довготривалий процес комунікації з авторами, обробки наявних текстів, формування їх за єдиною структурою у видання і остаточний варіант готового продукту. Підготовка та виготовлення довідкових видань теж потребує приділення значної уваги, адже потрібно систематизувати та зрозуміло подати велику кількість інформації. В процесі виготовлення продукції можна зрозуміти, наскільки ресурсно затратним є цей процес і чи необхідне яесь додаткове втручання на кожному із етапів. Представлення бібліотечної видавничої діяльності також виявляється у підтриманні публікаційної активності. На цьому етапі варто зосереджувати увагу на висвітленні інших напрямів роботи бібліотек. Це дозволить створити більш комплексну картину і підкреслити різноманітність функцій і послуг, що надаються бібліотекою. Пропорційне висвітлення різних аспектів діяльності бібліотеки допомагає залучити різні групи користувачів. Комплексний підхід у цьому напрямі сприяє позитивному іміджу бібліотеки, забезпечує прозорість діяльності, що в свою чергу, підвищує довіру з боку користувачів та партнерів.

І заключним елементом нашої моделі є моніторинг та оцінка. В цьому етапі потрібно проводити регулярний аудит та оцінку ефективності видавничої діяльності бібліотеки. Моніторинг та оцінка ефективності можуть проводитися за такими показниками – доступність, задоволеність користувачів та використання ресурсів. Моніторинг та оцінка є важливим елементом і в представленні бібліотечної видавничої діяльності. Ці процеси дуже схожі у всіх сферах, але мають свої особливості. Ці два процеси дозволяють оцінити рівень досягнення бібліотеками поставлених цілей в процесі представлення власної видавничої діяльності. Вчасне виявлення аспектів, які потребують корекції дозволяє уникати неприємних ситуацій, що можуть негативно вплинути на імідж бібліотеки. Ефективний моніторинг та оцінка представленості бібліотечної видавничої діяльності дозволяють бібліотекам не тільки оцінювати результати своєї роботи, але й вдосконалювати стратегії, щоб підвищувати рівень надання послуг користувачам. Це сприяє постійному розвитку і покращенню якості бібліотечних послуг.

У створенні моделі ми намагалися врахувати всі важливі аспекти реалізації видавничої діяльності бібліотек та аспекти, що можуть покращити цю діяльність. Ми не виключаємо, що в процесі більш глибокого аналізу видавничої діяльності бібліотек за певними категоріями, в модель можуть бути внесені певні зміни для адаптації її під конкретну бібліотеку. Успішне представлення видавничої діяльності в інформаційному просторі, значною мірою залежить від того, наскільки ефективно бібліотека реалізує свою модель видавничої діяльності та як вона адаптує її до цифрових умов. Адаптація чітко розуміння усіх процесів і їх планування дає можливість ефективно реалізовувати поставлені цілі, забезпечувати кращу якість контенту та підвищувати ефективність управлінських процесів.

3.2. Вектори покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі

Виділення векторів покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі має ґрунтуватися на комплексному аналізі сучасних тенденцій у сфері подання інформації та знань, потреб користувачів та можливостей бібліотек. Проте виокремлення загальних векторів, які можна адаптувати під власні потреби, стане допоміжним для покращення цього процесу. Для виокремлення векторів покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі необхідно окреслити фактори, які впливають на цей процес.

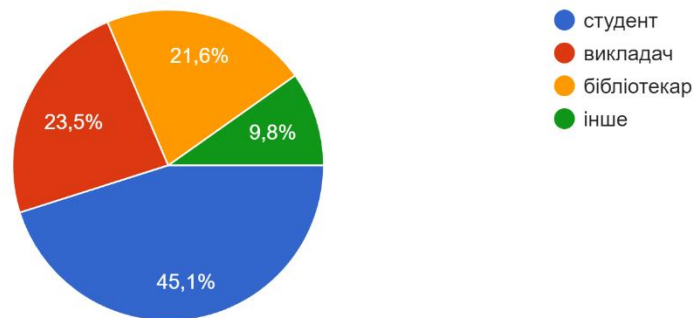
Вектори розвитку будь-якої діяльності мають слугувати підґрунтям для покращення всіх наявних процесів. Як ми вже зазначали раніше, бібліотеки активно представляють свою видавничу діяльність на сайтах та в соціальних мережах, проте наявна подача інформації потребує стандартизації та структурування. Ця потреба викликана наступними факторами:

1. *Зміни в поведінці користувачів.* Активне використання технологій у повсякденному житті призводить до збільшення попиту на дистанційний доступ до інформації, швидку комунікацію за допомогою соціальних мереж та використання мобільних пристроїв для доступу до інформації, потреба в інтерактивних та мультимедійних ресурсах.
2. *Конкуренція з боку інших джерел інформації.* Зростання кількості інформаційних ресурсів в Інтернеті, поява нових форматів контенту, таких як блоги, відео, подкасти, спонукають бібліотеки адаптувати свій контент публікацій під нові реалії.
3. *Потреба в збереженні та поширенні знань.* Незважаючи на технологічний прогрес для бібліотек залишається актуальною необхідність збереження та поширення наукових досліджень, культурної спадщини, місцевої історії.

4. *Фінансова стійкість бібліотек.* Пошук нових джерел фінансування для підтримки видавничої діяльності та організації заходів для залучення нових користувачів та проведення просвітницької діяльності.

Для виокремлення векторів ми провели попередню аналітичну діяльність. У попередню аналітичну діяльність увійшли вивчення наукової літератури, публікацій та інших джерел інформації про видавничу діяльність бібліотек, аналіз видавничої діяльності бібліотек. Результати представлені у попередніх розділах. Також ми провели опитування серед користувачів, щоб з'ясувати їхні вподобання та обізнаність щодо видавничої діяльності бібліотек. Опитування «Дослідження обізнаності щодо роботи бібліотечної галузі» проводилося за допомогою використання сервісу Google Forms. Опитування містило 14 питань, 3 з яких були спрямовані на отримання загальних відомостей (вік, стать та сфера діяльності), 3 питання стосувалося чи відомі обрані нами бібліотеки для респондентів. Для зниження рівня соціально бажаних відповідей, які стосуються академічної доброчесності, опитування проводилось анонімно. Регіональний розподіл респондентів нами не досліджувався, адже метою опитування було виокремлення загальних тенденцій. Дослідження регіональних особливостей обізнаності щодо роботи бібліотечної галузі представляє собою перспективний напрямок для подальших досліджень, що дозволить глибше зрозуміти вплив місцевих контекстів на функціонування і сприйняття бібліотек. Загалом у опитуванні прийняли участь 102 респонденти (58 жінок та 44 чоловіка) віком від 18 до 66 років. За сферою діяльності респонденти розділилися наступним чином: бібліотекарі (22 особи), викладачі (24 особи), студенти (46 осіб) та 10 осіб інших сфер діяльності. Відсотковий розподіл респондентів за сферами діяльності представлений на рис.3.2.

Сфера діяльності
102 відповіді

Рис.3.2. Відсотковий розподіл респондентів за сферами діяльності

Важливо зазначити, що вектори векторів покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі не є статичними. Вони постійно змінюються під впливом нових факторів та тенденцій.

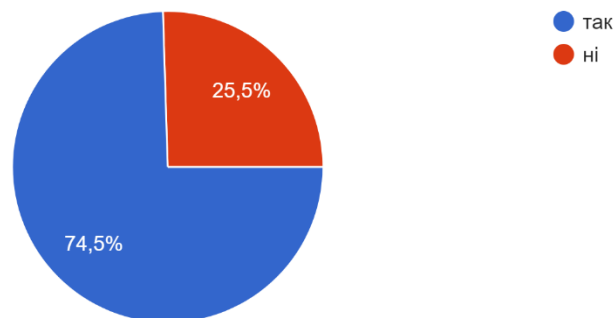
Виділення векторів покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі дає можливість реалізувати низку стратегічних переваг. По-перше, це планування висвітлення видавничої діяльності, що включає розробку стратегії та плану підготовки публікацій на сайті та у соціальних мережах. Друга перевага полягає в раціональному використанні ресурсів, що означає максимально ефективне використання коштів, часу та персоналу для досягнення поставлених цілей. Третя перевага — задоволення потреб користувачів, що включає надання публікацій, які відповідають їхнім потребам та очікуванням. Четверта — збільшення видимості, що виявляється у залученні нових користувачів та підвищенні авторитету бібліотек у суспільстві. Нарешті, систематичне створення векторів розвитку модернізує систему збереження та поширення знань, підтримку наукових досліджень та освіти. Використання векторів допоможе бібліотекам стати більш сучасними, ефективними та конкурентоспроможними.

Перший вектор, який ми виокремили - це *збільшення цифрових технологій*. Не дивлячись на те, що всі дослідженні нами бібліотека активно

впроваджують цифровізацію, можемо спостерігати, що варто збільшувати кількість публікацій, які доповнюються якісним візуальним контентом (короткі відео, інфографіки тощо). Збільшення такого формату публікацій дасть можливість використовувати вже наявні сторінки в соціальних мережах бібліотек як майданчик популяризації та поширення власної продукції з більшою ефективністю. Загалом для бібліотек основним майданчиком оповіщення про власну видавничу діяльність є сайт, але активне використання сторінок у соціальних мережах є перевагою. Користувачі все більше хочуть отримувати інформацію саме через сторінки у соціальних мережах у вигляді привабливого візуального та чіткого текстового контенту. Наше опитування показало, що більшість респондентів знають, що бібліотеки ведуть видавничу діяльність (рис. 3.3.).

Чи відомо Вам, що бібліотеки займаються видавничою діяльністю?
102 відповіді

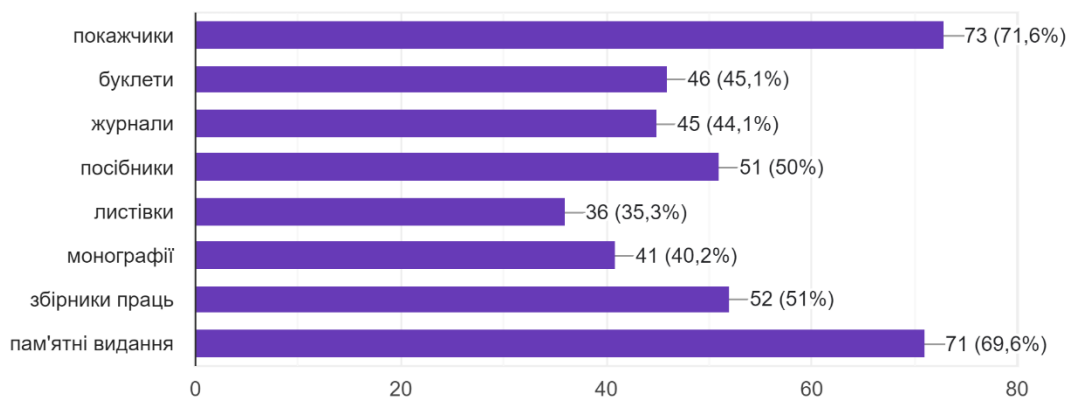

Рис. 3.3. Результати відповіді на питання “Чи відомо Вам, що бібліотеки займаються видавничою діяльністю?”

Як видно з діаграми, 74,5% (76 осіб) відповіли ствердно. Враховуючи, що всі респонденти є цільовою аудиторією бібліотек, цей показник є досить високим і може вказувати, що висвітлення бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі має позитивні результати. Більшість опитаних також думають, що бібліотеки видають здебільшого традиційну продукцію у вигляді покажчиків (71,6%, 73 особи) та пам'ятних видань (69,6%, 71 особа) (рис. 3.4.).

Що на Вашу думку видають бібліотеки?

102 відповіді

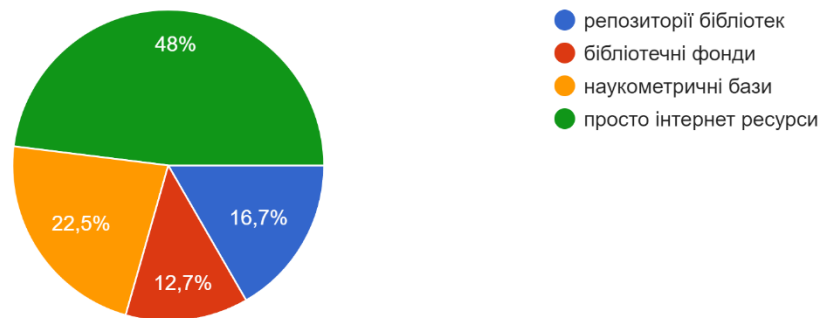

Рис. 3.4. Результати відповіді на питання “Що на Вашу думку видають бібліотеки?”

Діаграма на рис.3.4. показує, що респондентам значно менше відомо про інші види видавничої продукції бібліотек. Так, до прикладу, про видання посібників (50%, 51 особа) та збірників праць (51%, 52 особи) відомо лише половині респондентів. Дещо менше респондентам було відомо про випуск буклетів (45,1%, 46 осіб), журналів (44,1%, 45 осіб) та монографій (40,2%, 41 особа). Найменше респондентам було відомо про випуск листівок (35,3%, 36 осіб). У нашому дослідженні висвітлені загальні тенденції обізнаності, але проведення бібліотеками подібного опитування допоможе виявити яку видавничу продукцію варто висвітлювати більше. Висвітлення бібліотечної видавничої продукції дасть можливість користувачам переходити до бібліотечних видань як основних джерел пошуку інформації, адже більшість опитаних використовує інтернет як основне джерело пошуку інформації (рис.3.5.).

Звідки Ви зазвичай берете інформацію?

102 відповіді

Рис. 3.5. Результати відповіді на питання “Звідки Ви зазвичай берете інформацію?”

Як видно з рис.3.5. 48% (49 осіб) опитаних здебільшого використовують інтернет ресурси для пошуку інформації, 22,5% (29 осіб) – використовують наукометричні бази, 16,7% (17 осіб) – репозиторії бібліотек. Найменшим попитом у респондентів користуються бібліотечні фонди (12,7%, 13 осіб) як джерело пошуку інформації. Такий показник може бути викликаний недостатністю висвітлення наповнення фондів бібліотек у інформаційному просторі, а також незначним акцентуванням на наявності електронних видань. Це вказує на потребу постійного вдосконалення способів подання інформації бібліотеками на сайтах та у соціальних мережах. Значний науковий інтерес в подальших дослідженнях може включати вивчення пріоритетних джерел пошуку інформації у різних категоріях населення.

Також в цей фактор входять цифрові технології, які дозволяють зберігати авторське право. Це важливий елемент, адже збільшення електронних видань передбачає, що має бути чітке контролювання використання наданої інформації в відкритому доступі. У нашому дослідженні, ми запропонували респондентам дати відповідь на таке питання «Чи ознайомлюєтесь Ви з правилами захисту авторського права при опрацюванні інформації?». Результати представлені на рис. 3.6.

Чи ознайомлюєтесь Ви з правилами збереження авторського права при опрацюванні інформації?

102 відповіді

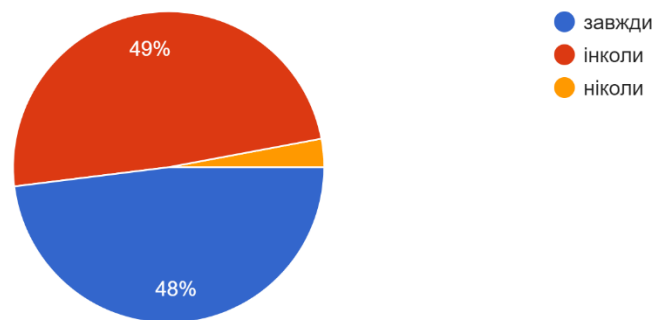

Рис. 3.6. Результати відповіді на питання “Чи ознайомлюєтесь Ви з правилами захисту авторського права при опрацюванні інформації?”

На діаграмі можемо побачити, що більшість опитаних все ж таки завжди (48%, 49 осіб) ознайомлюються з правилами захисту авторського права. Відповідь на питання, що ніколи не ознайомлюється з правилами захисту авторського права, дали лише 2,9% (3 особи) опитаних. Це дуже хороша динаміка, проте відповідь, що лише інколи ознайомлюється з правилами захисту авторського права при опрацюванні інформації надали 49% (50 осіб). Але у загальному контексті це досить велика кількість, тому варто в подальшому варто більш глибоко дослідити дану проблематику. Проте, отримані результати вказують, що потрібно продовжувати активно впроваджувати політику захисту авторського права та використовувати цифрові технології для його збереження в процесі представлення та поширення власної продукції бібліотеками.

Другим вектором, яким ми виокремили, це *співпраця з іншими установами*. Як показав аналіз сайтів бібліотек і їх сторінок у соціальних мережах, бібліотеки дійсно тісно взаємодіють між собою та з різними організаціями, проте в деяких випадках не досить активно це висвітлюють та не рекламують один одного. На сторінках в соціальних мережах бібліотеки часто поширюють дописи партнерів, але не виділяють їх як окрему рубрику

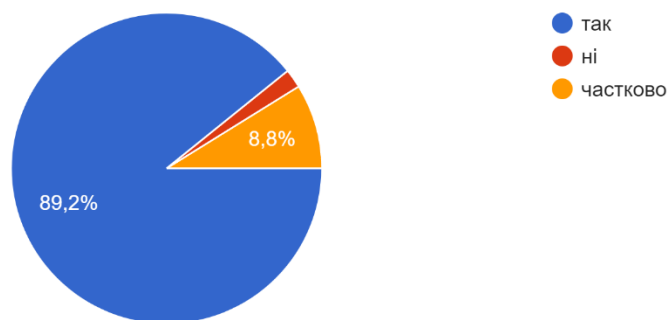
публікацій. Окрім посилання на ресурси партнерів, варто доповнювати такі дописи ключовими фразами, які допоможуть виокремлювати їх поміж іншого інформаційного контенту. Це дасть можливість підвищувати видимість бібліотек у інформаційному просторі, підкреслить відповідальне ставлення до партнерства з іншими установами чи авторами та виразніше представляти свою участь у різноманітних проєктах. Також це слугуватиме залученню до співпраці з бібліотеками дослідницьких інститутів та авторів, що дасть можливість створювати спільні публікації і об'єднуватись у велику наукову спільноту. У цьому контексті допоміжним може виступати створення єдиної електронної бази даних для майбутніх публікацій бібліотек України, а також централізованої електронної бази даних (електронного каталогу) виданої продукції бібліотек. Про це наголошує і Ю. Заклінська. Науковиця зазначає, що відсутність цих ресурсів ускладнює координацію дій, сповіщення громадськості про перспективи та результати видавничої роботи бібліотек, налагодження оперативного зворотного зв'язку та обмін інформацією між створювачами і споживачами [37]. Як показало наше дослідження, бібліотеки активно використовують наявні ресурси (сайти та сторінки в соціальних мережах) для надання відкритого доступу до інформації та поширення власних видань, проте наявність єдиної бази публікацій бібліотек зробило пошук інформації для користувачів значно простішим. В такому випадку, користувачу достатньо зайти на один інформаційний ресурс де він може здійснити пошук. Зараз цю функцію виконує пошукова інтернет система, тому користувачі не завжди акцентують увагу на тому, хто підготував те чи інше видання. І це спонукає вказувати користувачів, що саме інтернет ресурси є основним джерелом пошуку інформації. Створення єдиної бази публікацій бібліотек допоможе підвищити їх конкурентоспроміжність у представленні власної видавничої діяльності.

Третім вектором ми виділили *фінансування*. Фінансування може слугувати елементом покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі. Додаткові ресурси дають

можливість бібліотекам інвестувати у професійний розвиток співробітників, що відповідають за комунікації та представлення бібліотечної видавничої діяльності. Це дає можливість створення якісного контенту, розробку інтерактивних і мультимедійних матеріалів, оновлення веб-платформ, а також проведення рекламних кампаній у соціальних мережах. Як ми зазначали раніше, якість поданого контенту відіграє важливу роль у представленні видавничої діяльності, тому до процесу його підготовки потрібно підходити відповідально.

Четвертий вектор, який ми виокремили, це просвітницька діяльність та підготовка фахівців. Під просвітницькою діяльністю ми розуміємо проведення різноманітних заходів, віртуальних виставок та інтерактивних лекцій щодо видавничої діяльності бібліотек та захисту авторського права під час використання інформації. Ця частина роботи бібліотек є необхідною, не дивлячись на те, що більша частина з опитаних знає, що таке академічна доброчесність (рис.3.7.).

Чи знайомі Ви з поняттям академічної доброчесності?
102 відповіді

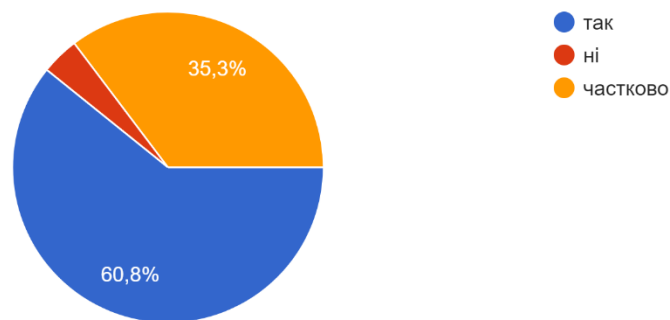
Рис. 3.7. Результати відповіді на питання “Чи знайомі Ви з поняттям академічної доброчесності?”

З діаграми видно, що 89,2% (91 особа) опитаних знайомі з поняттям академічної доброчесності. Це високий показник, який вказує на достатню обізнаність респондентів про охорону авторського права. Це може бути

наслідком постійної просвітницької роботи бібліотек та наукових установ з метою створення власного якісного наукового доробку. Частково ознайомленні з цим поняттям 8,8% (9 осіб) і зовсім незнайомі 2% (2 особи). Ці показники теж вказують на вдалу просвітницьку роботу з метою попередження піратства.

Проте, на наш подив 35,3% (36 осіб) лише частково знають про наслідки, які їх можуть очікувати у разі порушення академічної доброчесності. Цей відсоток значно менший, ніж відсоток тих, хто ствердно відповів на питання (60,8%, 62 особи). Проте, такі показники спонукають звернути увагу на висвітлення наслідків порушення академічної доброчесності в процесі представлення власної видавничої діяльності та надання доступу до електронних видань. В цьому напрямі допоміжним є створення чіткої політики захисту авторського права як окремого статутного документу (рис.3.8.).

Чи відомо Вам про наслідки порушення академічної доброчесності?
102 відповіді

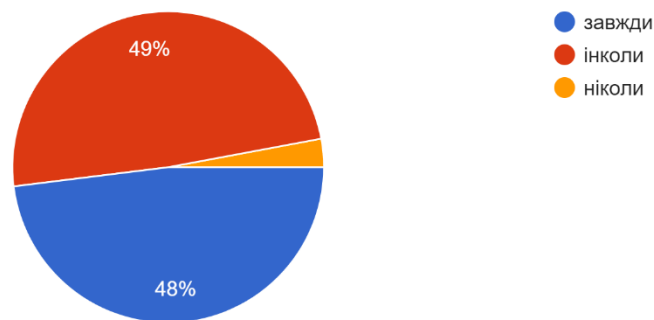

Рис. 3.8. Результати відповіді на питання «Чи відомо Вам про наслідки порушення академічної доброчесності?»

Потребу у постійній просвітницькій діяльності підтверджують отримані відповіді респондентів на питання «Чи ознайомлюєтесь Ви з правилами захисту авторського права при опрацюванні інформації?» (рис.3.9.)

Чи ознайомлюєтесь Ви з правилами збереження авторського права при опрацюванні інформації?

102 відповіді

Рис. 3.9. Результати відповіді на питання «Чи ознайомлюєтесь Ви з правилами захисту авторського права при опрацюванні інформації?»

Як видно з діаграми відсоток тих, хто не ознайомлюється з правилами досить низький (2,9%, 3 особи). Позитивним показником є кількість ствердних відповідей – 48% (49 осіб). Це свідчить про підвищену правову обізнаність користувачів у дотриманні авторських прав. Це також може відобразити ефективність просвітницьких заходів, які проводять бібліотеки та різні наукові установи. Проте, 49% (50 осіб) відповіли, що лише іноколи ознайомлюються з правилами. Такий показник може бути пов'язаний з тим, що респонденти уніфікують правила захисту авторського права для будь яких джерел інформації. Звісно, більшість правил є загальними і не потребують додаткового дослідження. Проте, систематичне ознайомлення з правилами допоможе відслідковувати наявні зміни та убезпечить від можливого ненавмисного порушення авторських прав. Це також підтверджує важливість висвітлення правил цитування та використання інформації в процесі представлення бібліотечної видавничої діяльності.

Важливо зазначити, що висвітлені вектори покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі не є вичерпними і можуть бути розширені та доповнені в процесі подальших

досліджень. Представлені вектори можуть слугувати основою для аналізу представлення бібліотечної видавничої діяльності з метою виявлення можливих проблемних аспектів. Кожна бібліотека має свої потреби та особливості подання інформації, що також можуть змінювати та доповнювати запропоновані вектори.

3.3. Рекомендації щодо покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі

Аналіз сайтів бібліотек та їх сторінок у соціальних мережах дав можливість виокремити аспекти, які допоможуть покращити рівень представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі. Нам вдалося з'ясувати, що чіткі стандарти та вимоги до представлення власної видавничої діяльності бібліотек відсутні. Кожна з бібліотек обирає зручну для себе форму подання інформації. Досить часто це слугує причиною того, що такі дописи, повідомлення губляться серед іншої інформації через відсутність певних повторюваних і впізнаваних елементів.

Виокремлені рекомендації будуть сприяти вирішенню наявних недоліків у презентації бібліотечної видавничої діяльності. Також рекомендації допоможуть збільшити доступність інформації, покращити якість обслуговування, забезпечити правове та етичне використання ресурсів.

Загалом, ми виокремили 15 рекомендацій, які допоможуть бібліотекам підвищити рівень представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі. Розглянемо більш детально кожен з них.

1. Розширення цифрової присутності. Як показав аналіз сайтів, бібліотеки мають сторінки у багатьох соціальних мережах, проте для представлення видавничої діяльності використовують, окрім сайту, лише сторінки у Facebook. Варто зосередити увагу на адаптації представницького контенту і в інших соціальних мережах. Це потребує часу, а на певному етапі – і підготовки фахівця, в ідеалі – із відповідною посадою та посадовими

обов'язками, проте дозволить підвищити видимість продукції в інформаційному просторі. Наприклад, використання Youtube Shorts та Instagram Reels значно підвищить рівень представлення видавничої діяльності, адже такі короткі відеофрагменти все більше користуються популярністю. Такий відеоконтент може містити промоції нових видань, інтерв'ю з авторами та редакторами.

2. Підвищення якості контенту. Весь контент, що презентує бібліотечну видавничу діяльність має бути структурованим. Це значно підвищить якість подання інформації. Для текстового формату варто виокремити ключові елементи, що мають бути представлені. Наприклад, Вступна фраза, назва видання, короткий опис, посилання на розміщення. Звісно потрібно враховувати особливості представленої продукції та за потреби додавати необхідні елементи. Візуальний супровід теж має бути відповідної якості. Фото, інфографіки та інші зображення мають бути чіткі, збалансовані по кольору та відповідати тематиці тексту. Також варто додавати такий формат публікацій як відео та інтерактивні публікації. Різноманітність контенту дає можливість збільшувати інтерес до діяльності бібліотек серед користувачів.

3. Оптимізація інформації для пошукових систем. Публікуючи інформацію, варто використовувати ключові слова та фрази, що стануть допоміжними при пошуку її пошуку, через певний період часу, для соціальних мереж важливим є використання хештегів. Важливо оновлювати метадані та опис видань на сайті бібліотеки, адже відсутність оновлення може викликати у користувачів уявлення, що інформація втратила свою актуальність.

4. Активне залучення аудиторії. Створення інтерактивних можливостей для користувачів зможе значно підвищити видимість бібліотек в інформаційному просторі. До інтерактивного контенту можна віднести блоги, опитування та форуми. Ці елементи можуть бути представлені на сайті бібліотек або на сторінках в соціальних мережах. Залучення користувачів до

онлайн-заходів, презентацій видань та вебінарів також позитивно сприятиме представленню видавничою діяльністю.

5. Розширення партнерства та колаборації. Представлення бібліотечної видавничої діяльності не має обмежуватися лише власними ресурсами бібліотек. Промоції видань можуть бути розміщені і на платформах партнерів. Також висвітлення спільних проектів, постійні згадки партнерів, взаєморозміщення інформації на власних платформах дозволить розширити аудиторію.

6. Підтримка відкритого доступу. При публікації інформації про видання, що є у відкритому доступі, варто давати посилання на їх розміщення, щоб залучати користувачів саме до власних ресурсів. Також періодично варто висвітлювати наявні архівні видання та доступний бібліотечний фонд. Це дасть можливість привернути увагу до випущених раніше матеріалів, рідкісних видань та підкреслити різноманітність бібліотечного фонду. Періодичне висвітлення архівних видань сприятиме більш активному їх використанню.

7. Постійний моніторинг та аналіз. Систематичне відстеження ефективності представленої видавничої продукції може відбуватися шляхом вивчення відгуків користувачів, статистики відвідувань сайту чи взаємодії з виданням. Також для аналітики можна використовувати наявне програмне забезпечення, наприклад Google Analytics. Постійний моніторинг та оцінка, як ми вже зазначали раніше, допомагає виявити тематику, яка користується найбільшою популярністю серед користувачів, формат контенту та ін. Також у ході аналізу можуть викриватися елементи, які потрібно скорегувати чи виправити. Вчасно виправленні похибки допомагають уникнути неприємних ситуацій.

8. Професійний розвиток співробітників. Контент, який представляє бібліотечну видавничу діяльність створюється співробітниками бібліотек. Постійний розвиток технологій, поява нових можливостей для публікацій в соціальних мережах вимагає від співробітників удосконалення

власних навичок. З цією метою варто залучати співробітників до різноманітних вебінарів, семінарів та конференцій.

9. Розвиток мобільних платформ. Популярність пошуку інформації через смартфони та планшети все більше набирає популярності. Для того щоб задовільнити цю потребу користувачів варто адаптувати сайти під мобільну версію. Це допоможе зробити перегляд інформації, що розміщена на сайті у будь-який зручний спосіб. Також бібліотеки можуть створювати різноманітні ресурси систематизації видань, які також будуть доступними з усіх гаджетів.

10. Залучення лідерів думок (інфлюенсерів). Цей спосіб збільшення аудиторії для поширення інформації набуває все більшої популярності. Інфлюенсерами можуть виступати відомі фахівці, блогери науковці, які мають велику аудиторію у соціальних мережах. Таких осіб можна запрошувати для участі в онлайн-дискусіях, рецензуванні видань або створення спеціальних публікацій про видавничу діяльність бібліотек. В процесі планування представлення бібліотечної видавничої діяльності інфлюенсерів може бути кілька, але залучати їх варто на постійній основі.

11. Розробка інтерактивних матеріалів. Ефективним інструментом представлення видавничої діяльності є створення гейміфікованого контенту, працювати у форматі подкастів – за тематикою видань або про особливості видавничої діяльності чи бібліотеки загалом. Також до цього типу контенту можна віднести інтерактивні книги. Такі книги можуть містити інформацію про видання бібліотеки або анонси майбутніх видань. Також подану інформацію можна доповнювати короткими відео чи музикою, які будуть доступні користувачу під час перегляду книги.

12. Публікація кейсів та історій успіху. Такого формату контент дає можливість продемонструвати користувачам практичне застосування власної видавничої продукції. Бібліотеки можуть публікувати кейси або історії успіху, що демонструють як видання бібліотеки були використанні в проєктах, наукових дослідженнях чи освітніх ініціативах. Також науковці чи партнери використовуючи видання бібліотек можуть розміщувати пости з посиланням

на бібліотеку. Такого типу публікації дають можливість підкреслити практичну цінність бібліотечної видавничої діяльності.

13. Таргетування аудиторії. Врахування характеристик користувачів та їх запитів дозволяє адаптувати контент під різні групи і зробити його просування більш ефективним. На сайті це представлено здебільшого окремими сторінками (студенту, досліднику тощо). В представленні бібліотечної видавничої діяльності такий спеціалізований підхід допомагає виокремити, які саме видання можуть бути корисними чи цікавими для певної категорії, підібрати оптимальний формат контенту, в якому подається інформація про видання. Відповідальне ставлення до створення контенту з урахування особливостей різних категорій користувачів позитивно впливає на імідж бібліотеки.

14. Висвітлення архівних видань. Представлення бібліотечної видавничої діяльності не повинно обмежуватися лише передвидавничим просуванням видань, що мають бути випущені. Для підтримки активності використання фондів варто періодично створювати пости з їх описом та представлення. Враховуючи велику кількість архівних видань, інформацію варто подавати дозовано.

15. Розробка стратегій брендингу. Використання брендovаних елементів та єдиної комунікаційної стратегії значно підвищує рівень впізнаваності бібліотеки та її видань. Розробка стратегій брендингу в представленні видавничої діяльності бібліотеки допомагає створити цілісне та впізнаване обличчя бібліотеки в інформаційному просторі, що, у свою чергу, сприяє зміцненню її позицій на ринку, підвищенню довіри користувачів та залученню нових аудиторій.

Розробка рекомендацій для покращення рівня представлення бібліотечної видавничої діяльності в інформаційному просторі передбачає, що їх впровадження сприятиме підвищенню ефективності діяльності бібліотек в умовах сучасного інформаційного суспільства та допоможе розширити

різноманіття контенту, яке пропонується користувачам для представлення власних видань.

Запропоновані рекомендації, можуть бути допоміжними у поглибленні розуміння принципів та підходів до просування видавничої діяльності бібліотек. Рекомендації також мають прикладну цінність для бібліотек, адже можуть сприяти оптимізації використання власних ресурсів (сайти та сторінки в соціальних мережах) для збільшення рівня представленості власної видавничої діяльності.

Наші рекомендації пропонують бібліотеками активне використання усього потенціалу своїх соціальних мереж. Використання новітніх технологій, таких як YouTube Shorts та Instagram Reels, у презентації бібліотечних видань, демонструватиме інтеграцію інноваційних підходів у традиційні бібліотечні практики, що важливо для сучасного користувача.

Впровадження рекомендацій сприятиме збереженню та популяризації культурної спадщини через ефективніше висвітлення архівних видань та рідкісних матеріалів, що є важливим завданням у контексті збереження національної пам'яті.

Представлені рекомендації не є вичерпними та можуть адаптуватися до певних вимог та доповнюватися новими ідеями. Важливо наголосити, що представлення бібліотечної видавничої діяльності вже передбачає використання певних елементів, представлених нами в рекомендаціях. Це підтверджує, що бібліотеки активно інтегрують сучасні практики і інструменти для покращення своєї видимості та ефективності в інформаційному просторі, а також підтверджує їхню здатність до адаптації та вдосконалення.

Висновки до розділу 3

Аналіз та розробка моделі видавничої діяльності бібліотек надав можливість виокремити важливі елементи представлення бібліотечної

видавничої діяльності на кожному етапі. Загалом планомірне висвітлення видавничої діяльності дає можливість підвищувати бібліотекам свою видимість у інформаційному просторі.

У ході аналізу окремим важливим аспектом ми виділили наявність чіткої політики захисту авторського права. Охорона авторського права та представлення видавничої діяльності тісно пов'язані. Це відображається у потребі чіткого планування подання контенту та поширення власних видань, при цьому не порушуючи авторські права.

Запропоновані нами вектори покращення представленості бібліотечної видавничої діяльності сприятимуть підвищенню рівня послуг, що надають бібліотеки, залученню нових користувачів та стимулюватимуть їх культурний та соціальний розвиток.

Реалізація рекомендацій допоможе бібліотекам планувати та представляти свою видавничу діяльність ефективніше та використовувати увесь наявний потенціал своїх ресурсів.

ВИСНОВКИ

У рамках дисертації було проведено теоретичне узагальнення наукового доробку щодо впровадження цифрових технологій у роботу бібліотек та їх впливу на видавничу діяльність. Досліджено різноманітні аспекти цього процесу, включаючи технологічні інновації, методи впровадження, стратегії управління та ефективність використання цифрових інструментів у видавничій сфері. Аналізувались сучасні тенденції та виклики, що стоять перед бібліотеками у контексті цифрової трансформації та розвитку інформаційного суспільства. Також було проаналізовано наукову літературу присвячену питанню висвітлення бібліотечної діяльності в інформаційному просторі.

Зокрема, досліджувалася представленість бібліотечної видавничої діяльності у інформаційному просторі. Результати дослідження вказують, що бібліотеки активно висвітлюють свою видавничу діяльність, проте відсутність чітких стандартів та вимог до подання такої інформації робить цей процес досить хаотичним.

1. Проаналізовано науковий доробок з теми дисертаційного дослідження. Аналіз показав, що питання цифровізації бібліотек та їх видавничої діяльності є актуальною темою. В контексті цих досліджень важливе місце також посідає соціокультурний аспект бібліотечної роботи, комунікація з користувачами та формування позитивного іміджу бібліотеки в інформаційному просторі.

2. Висвітлені нормативно-правових документів, що регулюють видавничу діяльність бібліотек в умовах сьогодення як джерельну базу дослідження, вказує, що видавнича діяльність є важливим напрямом роботи бібліотек. Проте, значна кількість нормативних документів потребує адаптації під сьогоденні реалії та потреби користувачів.

3. Визначений комплекс методів і підходів для системного аналізу репрезентації видавничої бібліотечної діяльності дав можливість виокремити

критерії ефективності представлення видавничої діяльності бібліотек в інформаційному просторі. Виокремленні критерії дали можливість дослідити роботу бібліотек з різних напрямів.

4. Варто зазначити, всі досліджувані нами бібліотеки мають достатньо високий рівень впровадження цифрових технологій у свою роботу, зручні сайти, які досить інформаційно наповнені, різноманіття доступних ресурсів та корисної інформації для користувачів. В результаті, майже всі сайти мають сучасний дизайн, зручний інтерфейс та містять багато корисної інформації для користувачів. Також усі бібліотеки мають сторінки у соціальних мережах, що вказує на залучення додаткових каналів комунікації та висвітлення власної діяльності.

5. У сучасному світі важливо проводити дослідження комплексно для врахування усіх можливих факторів на процес. Вимоги сучасності вказують на те, що ці два процеси тісно пов'язані, адже бібліотеки вже не сприймаються як лише осередок зберігання книжкового фонду. Все частіше бібліотеки перетворюються у своєрідні інформаційні центри, що дає можливість задовільнити вимоги сучасних користувачів. Окрім того, саме видавнича діяльність бібліотек дає можливість популяризувати наукові доробки, які висвітлює у власних виданнях. звісно, просто перейти на електронні видання замало і потрібно відслідковувати можливі труднощі при підготовці чи розповсюдженні власних видань бібліотеками. Активність бібліотек у соціальних мережах дозволяє їм розширювати аудиторію та канали комунікації. Дослідження представленості бібліотечної діяльності на сайтах та сторінках у соціальних мережах показало, що найпоширенішим способом представлення є пости. Такі пости на сайті та в соціальних мережах мають візуальний супровід та посилання на розміщення видання. Також у цьому контексті бібліотеки використовують розміщення промоції майбутніх видань та видань партнерів.

6. Дослідження видавничої діяльності бібліотек виявило, що Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського залишається

беззаперечним лідером серед українських бібліотек за кількістю видань, що підкреслює її важливу роль у поширенні наукових та інформаційних ресурсів. Бібліотека СумДУ, яка займає друге місце, демонструє високі показники, що свідчить про значний внесок університетських бібліотек у цю сферу. Інші досліджувані бібліотеки, зокрема НБ ім. Максимовича та ДНПБ, також активно займаються видавничою діяльністю, хоча їхні результати поступаються лідерам. Водночас, варто звернути увагу на те, що деякі бібліотеки, зокрема ДНАББ та НБ ОНУ ім. І. Мечникова, не випускали нових видань після 2021 року, що потребує подальшого аналізу.

7. Всі досліджувані бібліотеки дотримуються чинного законодавства в процесі представлення видавничої діяльності. Задля популяризації політики охорони авторського права, бібліотеки публікують на сайті інформацію щодо правил використання різних категорій продукції та використовують обмеження доступу до захищених публікацій. Варто зазначити, що бібліотеки активно висвітлюють наслідки порушення авторського права і закликають користувачів відповідально ставитись до використання різної інформації. Також в контексті охорони авторського права бібліотеки ведуть постійну просвітницьку діяльність.

8. У ході аналізу видавничої діяльності бібліотек вдалося виокремити важливі аспекти, які допомагають розвивати і покращувати цю сферу роботи, саме вони стали основою запропонованої моделі видавничої діяльності. Видавнича діяльність та її представлення взаємопов'язані. Запропонована нами модель дає можливість побудувати ефективний процес представлення видавничої діяльності на кожному етапі. Чітка та зрозуміла структура дає можливість проводити моніторинг ефективності та виокремлювати проблеми, що виникають, для оперативного їх вирішення.

9. Також для покращення представленості бібліотечної видавничої діяльності ми виокремили вектори, які дозволяють покращити цей процес. В основу векторів увійшли аспекти яких, на наш погляд, бракувало для задоволення у всіх потреб користувачів. Також у вектори ми віднесли

недостатність використання усіх наявних ресурсів бібліотек, до прикладу соціальних мереж.

10. Узагальнивши всі можливості покращення представлення бібліотечної видавничої діяльності та канали поширення власної продукції, ми виокремили 15 рекомендацій. Впровадження рекомендацій сприятиме бібліотекам у плануванні представлення власних видань, ефективному використанні ресурсів, задоволенні потреб користувачів, збільшенні їх видимості та сприянні розвитку інформаційного суспільства. Ці рекомендації допоможуть бібліотекам стратегічно визначати пріоритети в роботі з представлення бібліотечної видавничої діяльності, враховуючи як потреби користувачів, так і можливості власних ресурсів. Ефективне планування сприятиме оптимізації витрат та максимізації результативності.

Загалом, проведений аналіз та розробка рекомендацій для бібліотек дозволили виявити ключові аспекти представлення бібліотечної видавничої діяльності і визначити стратегічні напрямки розвитку. Застосування рекомендацій може значно поліпшити ефективність висвітлення видавничої діяльності бібліотек. Результати дослідження підтверджують важливість використання сучасних технологій, співпраці з іншими установами, а також підготовки кваліфікованих кадрів для успішного функціонування цього процесу у бібліотеках. Такий підхід допомагає не лише вдосконалити саму діяльність бібліотек, але й сприяє загальному розвитку інформаційного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемов Ю. Про авторське право та деякі проблеми при формуванні електронних інформаційних ресурсів у наукових бібліотеках. *Роль освітянських бібліотек у формуванні інформаційного простору України*. 2012 С.36-42.
2. Беліна Л., Коновал Л. Інновації бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів у зарубіжному бібліотекознавстві. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. ВІ Вернадського*. 2011. №. 31.С. 7- 13.
3. Биркович Т., Вільчинська І. Інформаційно-комунікативна діяльність бібліотек України в умовах війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 42–48
4. Бібліотека Сумського державного університету : офіц. вебсайт. URL: <https://library.sumdu.edu.ua/uk>
5. Бондар Ю. Видавнича комунікація: до питання інституалізації. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 10. С. 3–5.
6. Бондаренко В. Інноваційні технології як фактор розвитку сучасних інформаційних комунікацій інформаційно-аналітичного обслуговування дистантних користувачів бібліотеки. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І . Вернадського* . 2011. Вип. 32. С . 207-221
URL:http://archive.nbuv.gov.ua/Siaz/Nauk_works/32.pdf.
7. Вакаренко О., Радченко А., Болотун З.. Спеціалізований ресурс для академічних книг: концепція і пілотна версія. *Бібліотечний вісник*. 2022. № 1. С. 3-15. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2022_1_3.
8. Вишнеvsька І. Особливості використання інформації соціальних мереж в інформаційно-аналітичній діяльності. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/konferenciya/2015/Vushnevska.pdf>
9. Вовк Н. Використання бібліотечних сторінок у соціальних мережах з метою морально-інформаційної підтримки читачів у березні — квітні 2022

року. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2022. Вип. 61. С. 94-105. URL: <http://v-khsac.in.ua/article/download/261399/257853>.

10. Вороніна Р. Соціальні медіа та професійна комунікативна культура бібліотекаря: загальні питання взаємодії. *Соціальні медіа для бібліотек: середовище, ресурс, сервіс: матеріали круглого столу*. Харків, 31 жовтня 2017 року. Харків: ХНМУ, 2017. С. 19-26.

11. Воскобойнікова-Гузєва О. Гуманістичні та технократичні підходи до побудови стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів: Міжнар. наук. конф., Київ, 8–10 жовт. 2013 р.* URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/102>

12. Воскобойнікова-Гузєва О. Методологія бібліотекознавчих досліджень: новітні підходи. Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2015. Вип. 42. С.7-20

13. Воскобойнікова-Гузєва О. Модернізаційні моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ у період глобалізації: визначення базових складових. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 33. С. 7–30.

14. Воскобойнікова-Гузєва О. Стратегії розвитку бібліотечноінформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с.

15. Воскобойнікова-Гузєва О., Терещенко Н. Вектори стратегічного розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти України, Литви, Польщі. *Науково-педагогічні студії*. 2021. Вип. 5. С. 145–160.

16. Горбенко Н. Нормативно-правове забезпечення організації видавничої діяльності бібліотек України. *Таврійський вісник освіти*. 2016. №(3), С.183-192.

17. Горовий В. Орієнтири наукового пошуку оптимізації бібліотечної діяльності в умовах інформатизації. *Наукові праці Національної бібліотеки*

України імені В. І. Вернадського. 2020. Вип. 57. С. 9-19.

URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001103421>

18. Господарський кодекс України : Кодекс України від 27.07.2023 р. № 3272 . (Редакція станом на 27.07.2023 р.) . *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал.

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

19. Гранчак Т. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 1. С.18-29.

20. Гранчак Т. Концептуальна модель гнучкої бібліотеки. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2020. Вип. 6. С. 10–23.

URL:<http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001245441>

21. Григоревська, О., Копанєва, В. Методологія соціогуманітаристики в підготовці фахівців інформаційної сфери. *Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 09 листопада 2023 р. Київ : НАКККіМ, 2023. С.102-104

22. Гуцол Г. Електронні бібліотеки: проблемні питання видавництва, бібліотек, обов'язкового примірника, авторського права. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 10. С. 48-49

23. Давидова І. Електронні бібліотеки: правові засади функціонування в Україні. URL:http://library.nlu.edu.ua/BIBLIOTEKA/Web-konf-2014/Statti_Tezu/Davudova.doc

24. Давидова І. Стратегії розвитку бібліотек України за умов інформаційного суспільства. *Вісник Книжкової палати*. 2008. № 8. С. 24-27.

25. Давидова І., Мар'їна О. Сучасний стан цифрової модернізації бібліотек України. *Молодий вчений*. 2018 . №11(2). С.1001-1005 .URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_11\(2\)__117](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_11(2)__117).

26. Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В.Г. Заболотного : офіц. вебсайт. URL: <http://dnabb.org/index.php>

27. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського: офіц. вебсайт. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/>
28. Дніпренко В. Розвиток типології видань засобами стандартизації. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 5. С. 10-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2017_5_3
29. Дубас Т. Науково-видавнича діяльність національних бібліотек Польщі. *ПН НБУВ* 2023, Вип. 67. С. 192-205.
30. Дубас Т. Національні бібліотеки країн Балтії: досвід виробництва бібліотечно-інформаційних продуктів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені ВІ Вернадського*, 2022. Вип.. 63. С.88-113;
31. Дубас Т. Організація видавничої діяльності в сучасній бібліотеці: нові тенденції в бібліотечному просторі. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2016. Вип. 43. С.461-475.
32. Дубас. Т. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: напрями, тенденції змін, перспективи (1991–2019): дис. ... канд. із соц. комунікацій : 27.00.03. Київ, 2020. 346 с.
33. Дубняк К.А. Інформаційний простір: структура та функціональні параметри. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2015. № 4 (24). С. 21-25.
34. Дубровіна, Л., Лобузїна, К., Онищенко, О., Боряк, Г. (2020). Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України. *Рукописна та книжкова спадщина України*, 25, 290-309. <https://doi.org/10.15407/rksu.25.290>
35. Жалко Т., Ляшук Н. Електронні журнали як об'єкт сучасних бібліотечних інновацій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. № 2. С.52-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2018_2_9
36. Заклінська Ю. М. Видавнича діяльність наукових бібліотек України в електронному комунікаційному просторі.. дис. ... д-ра філософії в галузі інфор., бібліот. та арх. справа. Харків, 2021. 206 с. URL:<https://uacademic.info/ua/document/0821U101785> Ст.99

37. Заклінська, Ю. М.. Інноваційна модель видавничої діяльності наукових бібліотек України в електронному комунікаційному просторі. 2021. URL: <https://crust.ust.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8286be3e-3991-4b27-9794-5efea41896f2/content>

38. Зозуля С. Періодичні видання як результат інформаційно-аналітичної діяльності освітянських бібліотек України: сучасний стан та тенденції розвитку. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 2. С.17-21.

39. Івашкевич О. Цифрова трансформація бібліотек України: сьогодення та перспективи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 2. С.50–56.

40. Каїді В. Проблема захисту авторського права в електронному книговидаванні. *Вісник Харківської державної академії культури*: зб. наук. пр. Харків, 2012. Вип. 36. С. 217-226.

41. Кемпе В. Проблеми дотримання авторського права в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського. *Таврійський вісн. освіти*. 2015. № 4. С. 261–267.

42. Колесникова Т. Стратегія розвитку бібліотек вищих шкіл України на 2013– 2015 рр.: бачення професіонала. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформ. технології»*. 2013. № 8. С.142-148. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/handle/123456789/1915>.

43. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> .

44. Копанєва В. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету : монографія. Київ, 2009. 198 с.

45. Копанєва В. Становлення цифрової гуманітаристики. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 16. С. 42-45.

46. Копанєва В. Наукова комунікація: від відкритого доступу до відкритої науки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2017. № 2. С.35-45

47. Кушнарєнко Н. Вища бiблiотечна освiта України в контекстi гендерного пiдходу. *Вiсник Харкiвської державної академii культури*. 2014. Вип. 43. С. 69-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2014_43_11.

48. Ланде Д., Крючин А., Балагура I., Гарагуля С. Використання реферативної бази даних «Україніка наукова» для аналізу публікаційної активності. *Матеріали Міжнародної наукової конференції*. 4–6 жовтня 2022 р. Київ: НБУВ, 2022. С. 48–52

49. Лисенко Т. Сучасний стан і провідні тенденції у роботі українських інформаційних центрів на основі аналізу контенту вебсайтів. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. №(9), С.148–163. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.9.2022.259195>

50. Литвинова Л. Модернізація авторського права ЄС в епоху цифрових технологій. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 2(250). С. 3-9.

51. Литвинова Л. Формування політики бібліотек у сфері інтелектуальної власності. *Королєнкiвськi читання 2018. «Бiблiотеки, архiви, музеї як центри освiти та саморозвитку особистостi»* : матеріали XXI Всеукр. наук.-практ. конф. 24 жовт. 2018 р. Харків, 2019. С. 209–214.

52. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника : офіц. вебсайт. URL:<https://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/golovna2/>

53. Макаренко П. Нормативно-правова база як комунікаційний регулятор у сфері інтелектуальної власності. *Культура та 190 інформаційне суспільство XXI ст.* : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 24-25 квіт. 2014 р. Харків, 2014. С. 216-217

54. Мар'їна, О. Веб-технології в бібліотеках: нові можливості розвитку комунікаційного середовища. *Вісн. Харкiв. держ. акад. культури* : зб. наук. пр. 2012. № 36. С. 105–114.

55. Маранчак М. Онлайн-репутація бібліотеки в період пандемії COVID-19. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. №3, С.58-63.

56. Матвієнко О. , Цивін М. Модернізація бібліотеки: від аксіологічного підходу до кібер-фізичної концепції. *Феномен бібліотек в сучасному світі:*

матеріали II Всеукр. на-ук.-практ. конф. з міжнар. участю, 30 верес. 2021 р. Маріуполь, 2021. С.185–189.

57. Матвієнко О. Бібліотека навчального закладу в умовах інформатизації: проблеми і завдання. *Педагогіка і психологія*. 2006. №4. С.136–145.

58. Назар'єва С. Бібліотека як видавець наукових видань. Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2017. №1. С.6-10. URL: <http://91.250.23.215:8080/jspui/handle/123456789/153>.

59. Настич Х. Соціальна мережа Facebook в роботі наукової бібліотеки. *Використання інструментів веб-технологій як основа розширення бібліотечних он-лайн послуг у формуванні сучасного іміджу бібліотеки*: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. Ужгород, 18–25 черв. 2019. Ужгород, 2019. URL: <http://surl.li/pmik>

60. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка : офіц. вебсайт. URL: <http://library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>

61. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені І. Франка : офіц. вебсайт. URL: <https://www.lnulibrary.lviv.ua/>

62. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» : офіц. вебсайт. URL: <https://library.ukma.edu.ua>

63. Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І. Мечникова : офіц. вебсайт. URL: <https://lib.onu.edu.ua>

64. Наукова періодика України та бібліометричні дослідження : монографія. / Л. Й. Костенко, О. І. Жабін, Є. О. Копанєва, Т. В. Симоненко. К., 2014. 173 с.

65. Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» : офіц. вебсайт. URL: <https://library.kpi.ua>

66. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіц. вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

67. Національна наукова медична бібліотека України : офіц. вебсайт. URL: <https://library.gov.ua/>
68. Онищенко О. Адаптація бібліотек до «життя в цифрі». *Бібліотечний вісник*. 2020. № 1. С. 3–8.
69. Онищенко О. Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 6 (230). С. 3–7.
70. Онищенко О. Цифровізація – стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 4. С. 3–9.
71. Орехова С. Видавнича справа як складова інформаційних послуг діяльності бібліотек ВНЗ. *Видавнича діяльність бібліотек Маріуполя: напрямки та нові моделі розвитку* : матеріали V міської науково-практичної конференції бібліотек м. Маріуполя. 29 вересня 2016 р. Маріуполь : МДУ. 2016. С.51-56.
72. Палеха Ю. Бібліотека як потужний інформаційний центр сучасності. Міжнародна наукова конференція «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору». URL:<http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/422>.
73. Погореловська І. Електронні видання: ідентифікаційний аспект. Держава та регіони. Соціальні комунікації. 2013. № 2. С.136–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2013_2_29
74. Подрезова М. Наукова бібліотека у видавничій діяльності класичного університету. *Сучасні видавництва вищих навчальних закладів* : матер. Першої Всеукр. наук.-практ. конф.; м. Одеса, 23–26 верес. 2014 р. Одеса : ОНУ, 2014. С.40-55.
75. Поліщук Р. Проблеми захисту авторського права в бібліотечному обслуговуванні. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 3. С. 35-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2010_3_12
76. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 15.04.2023 р. № 2811-IX (Редакція станом на 15.04.2023). *Верховна Рада України*.

Законодавство України : офіц. вебпортал. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>

77. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 01.01.2022 № 1089-IX (Редакція станом на 01.01.2022). *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал URL :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>

78. Про видавничу діяльність: Закон України від 31.12.2023 № 2801-IX (Редакція станом на 31.12.2023). *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80>

79. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності : Закон України від 20.03.2023 р. № 2974-IX (Редакція станом на 20.03.2023). *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-20#Text>

80. Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні: Закон України від 13.12.2022 №3731-IX (Редакція станом на 13.12.2022). *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал URL :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-15>

81. Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста: Закон України від 13.12.2022 №2849-IX (Редакція станом на 13.12.2022). *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал URL :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80>

82. Про державну таємницю: Закон України від 08.02.2023 № 3509-IX (Редакція станом на 08.02.2023). *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал URL :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>

83. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 22.05.2022 №2265-IX (Редакція станом на 22.05.2022). *Верховна*

Рада України. Законодавство України : офіц. вебпортал URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>

84. Про затвердження Положення про електронні наукові фахові видання : Наказ МОН України від 30.09.2004 р. № 768/431/547 : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1329-04#Text>

85. Про інформацію : Закон України від 27.07.2023 р. № 3005-IX : (Редакція станом на 27.07.2023). *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

86. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 16.12.2020 №1089-IX (Редакція станом на 16.12.2020). *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>

87. Про обов'язковий примірник документів: Закон України від 31.03.2023р. №2849-IX (Редакція станом на 31.03.2023). *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. вебпортал URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14#Text>

88. Пушкар, О. Мультимедійні видання: навчальний посібник. Харків : ХНЕУ. 2012. 144 с.

89. Ржеуський А., Кунанець Н., Добровольська В. Електронні інформаційні ресурси бібліотек технічних університетів України: порівняльний аналіз. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 3. С. 5– 14.

90. Різун В. Текст і психологія авторської творчості. Теорія твору й тексту : хрестоматія. Івано–Франківськ : Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. 2020. С.53-55

91. Розколупа Н. Електронна доставка документів і авторське право. *Бібл. планета*. 2005. № 4. С. 19-21

92. Сенченко М., Костенко В., Копанєва В. Середовище наукових знань: стратегія цифрової трансформації. Київ : Ліра-К. 2022. 76 с.

93. Слободяник М. Базова модель бібліотеки як соціально-комунікаційної інституції. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 4. С.5-7.

94. Соловяненко Д. Академічні бібліотеки у новому соціотехнічному вимірі: Частина четверта. Сучасний рівень дискурсу академічного бібліотекознавства та поступ е-науки. *Бібліотечний вісник*. 2011. № 1. С. 8-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2011_1_2.

95. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства : [монографія] / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. К., 2013. 250 с.

96. Струнгар В. Використання бібліотеками соціальних мереж та медіа-хостингів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 53. С. 90-106. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001042675>

97. Струнгар В. Особливості представлення бібліотек у соціальних медіа. *Бібліотека. Наука. Комунікація*: матеріали міжнар. наук. конф. Київ, 4–6 жовт. 2016 р. Київ, 2016. С. 263-266.

98. Таєнчук М., Ковалевський Г. Особливості комунікації бібліотеки в епоху цифровізації. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2019. Вип. 11, т. 1. С. 165–170. URL : <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/issue/view/212>

99. Тарасенко Н. Інформаційні комунікації в середовищі соціальних мереж: аспекти стандартизації бібліотечного сегмента. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 46. С.455-477. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/nrnbuimviv_2017_46_30

100. Тріщук О., Євсев'єва В. Редакторське опрацювання структури галузевого періодичного видання. *Обрії друкарства*. 2019. №1(7). С.161–174.

101. Харківська державна наукова бібліотека ім В.Г. Короленка : офіц. вебсайт. URL: <https://korolenko.kharkov.com/>

102. Шевченко О. В., Спрінсян В. Г. Модернізація бібліотек закладів вищої освіти України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 7–14.
103. Шемаєва Г. В. Електронні періодичні видання наукових установ України в системі наукових комунікацій. *Бібліотечний вісник*. 2006. № 5. С. 8–13.
104. Шемаєва Г. В. Тенденції розширення взаємозв'язків бібліотеки у системі соціальних комунікацій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. Вип. 2. С. 60–65.
105. Ярошенко Т. Бібліотека, бібліотекарі та користувачі бібліотек в епоху Веб 2.0: виклики часу. *Бібліотечна планета*. 2011. № 1. С. 17–22.
106. Ярошенко, Т. Відкритий доступ, відкрита наука, відкриті дані: як це було і куди йдемо: (до 20-ліття Будапештської ініціативи Відкритого доступу). *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 2021. №(8), С.10–26. DOI:<https://doi.org/10.31866/2616-7654.8.2021.247582>
107. Adema J, Schmidt B. From Service Providers to Content Producers: New Opportunities For Libraries in Collaborative Open Access Book Publishing. *New Review of Academic Librarianship*. 2010. №16(sup1) P.28–43.]
108. Bailey CW. Open access and libraries. *Collection Management*. 2008. №32(3–4) P.351–383.
109. Clark, J. L., & Lischer-Katz, Z. (In)accessibility and the technocratic library: Addressing institutional failures in library adoption of emerging technologies. *First Monday*, 2023. №28(1). DOI:<https://doi.org/10.5210/fm.v28i1.12928>
110. Hahn, K.K. Research library publishing services: New options for university publishing. Washington, DC: Association of Research Libraries. 2008. URL:<http://www.arl.org/bm~doc/research-library-publishing-services.pdf>.
111. Kaplan A. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*. 2010. P.59–68. URL: <http://www.pewglobal>.

org/2011/12/20/global-digital-communication-texting-socialnetworking-popular-worldwide/.

112. Kaplan A. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*. 2010. P.59-68. URL: <http://www.pewglobal.org/2011/12/20/global-digital-communication-texting-socialnetworking-popular-worldwide/>. – Title from the screen

113. Saklani, V. K. Modernization of Libraries: Use of e-resources in the academic library. *IP Indian J Libr Sci Inf Techno*. 2020. №5(2), P.86-7.

114. Shelestova, A., Soliany, A., Bachynska, N., Novalska, T., & Kobieliiev, O. Libraries of pedagogical institutions of higher education on social media. *Amazonia Investiga*. 2021. №10(47), P.197-206. DOI:[doi:https://doi.org/10.34069/AI/2021.47.11.20](https://doi.org/10.34069/AI/2021.47.11.20)

115. Tracy, D. G.. Libraries as content producers: How library publishing services address the reading experience. *College and Research Libraries*, 2017. №78(2), P.219- 240. DOI: <https://doi.org/10.5860/crl.78.2.219>

116. Vasishta, S. Modernization of library and information services in technical higher education institutions in North India: a state-of-the-art report. *IFLA Journal*. 2008. №34 (3), P.286-294. DOI:<https://doi.org/10.1177/0340035208097229>

117. Velasquez S., Schreiner L, Harrison A, Burrell R. Social Media Use in Academic Libraries: A Phenomenological Study *The Journal of Academic Librarianship*. 2017. №43 (3) P. 248-256. DOI:[10.1016/j.acalib.2017.02.014](https://doi.org/10.1016/j.acalib.2017.02.014)

ДОДАТКИ

Додаток А

Кількісні показники видавничої діяльності національних та державних бібліотек

		Довідкові видання (покажчики, бюлетні, інформаційно- довідкові огляди, листівки, пам'ятні видання та інше.)	“Періодичні видання” (журнали, вісники та збірники праць.)	“Наукові видання” (Монографії, посібники, збірники матеріалів конференцій та різна науково- методична література)
0				
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського	2021 рік	26	10	19
	2022 рік	15	13	13
	2023 рік	18	11	13
Всього		59	34	45
Національна наукова медична бібліотека України	2021 рік	1		1
	2022 рік	1		2
	2023 рік	5		2
Всього		7	0	5
Харківська державна наукова бібліотека імені В. Короленка	2021 рік	4	2	2
	2022 рік	1	1	
	2023 рік	5	2	3
Всього		10	5	5
Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника	2021 рік	3	2	2
	2022 рік	2	2	1
	2023 рік	2	5	
Всього		7	9	3
Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. Сухомлинського НАПН України	2021 рік	5	1	4
	2022 рік	11	1	5
	2023 рік	4	2	5
Всього		20	4	14
Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека ім. В. Заболотного	2021 рік	1		
	2022 рік			
	2023 рік			
Всього		1	0	0

Кількісні показники видавничої діяльності бібліотек ЗВО

		Довідкові видання (покажчики, бюлетні, інформаційно- довідкові огляди, листівки, пам'ятні видання та інше.)	“Періодичні видання” (журнали, вісники та збірники праць.)	“Наукові видання” (Монографії, посібники, збірники матеріалів конференцій та різна науково- методична література)
Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. Мечникова	2021 рік	1		
	2022 рік			
	2023 рік			
Всього		1	0	0
Наукова бібліотека Львівського національного університету імені І. Франка	2021 рік	4		1
	2022 рік	4		
	2023 рік	4		
Всього		12	0	1
Бібліотека Сумського державного університету	2021 рік	30		
	2022 рік	11		
	2023 рік	17		
Всього		58	0	0
Науково-технічна бібліотека ім. Г. Денисенка Національного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»	2021 рік			2
	2022 рік			
	2023 рік	1		1
Всього		1	0	3
Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка	2021 рік	16		
	2022 рік	16		
	2023 рік	16		
Всього		48	0	0
Наукова бібліотека Національного університету «Києво- Могилянська академія»	2021 рік	3		
	2022 рік	2		
	2023 рік	1		
Всього		6	0	0

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Наукові праці, в яких опубліковані основні
наукові результати дисертації**

*Наукові праці, в яких опубліковані
основні наукові результати дисертації:*

1. Злигостев С. Процеси видавничої цифровізації та їх вплив на бібліотечну діяльність. *VEĎA A PERSPEKTIVY*. 2021. №5(5). С. 75-83. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1584-2021-5\(5\)-75-83](https://doi.org/10.52058/2695-1584-2021-5(5)-75-83)
2. Злигостев С. Вплив процесу цифровізації на роботу бібліотек закладів вищої освіти. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 65. С. 217-226. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.65.217>
3. Злигостев С. Особливості цифровізації та видавничої діяльності у роботі провідних бібліотек України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 293-311. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.67.293>
4. Злигостев С. Охорона авторського права в бібліотеках закладів вищої освіти України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 69. С. 215-227. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.69.215>
5. Злигостев С. *Модель видавничої діяльності наукових бібліотек. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 71. С. DOI:

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Злигостев С. І. Цифрові видання в сучасному інформаційному просторі. Матеріали науково-практичної конференції «Гуманітаристика: роль особистості в історії» 18-19 грудня 2020 р. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 55-58.

7. Злигостєв С. І. Особливості видавничої діяльності бібліотек України Бібліотека. Наука. Комунікація: Інноваційні трансформації ресурсів і послуг : матеріали міжнародної наукової конференції. Київ, 4–6 жовтня 2022 р. Київ: НБУВ, 2022. – 585 с.978-966-02-9673-2(електрон.). – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004349> С. 185-187.

8. Злигостєв С. І. Важливість цифрових технологій у підготовці фахівців спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек : матеріали міжнародної наукової конференції 3–5 жовт. 2023 р. Київ, 2023. 1036 с.